

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΒ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1973 | ΑΡΙΘ. 1-2

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'

LXIV. Λοιπόν ὁ παντεπόπτης θεὸς καὶ δεσπότης τῶν πνευμάτων καὶ κύριος πάσης σαρκός, ὁ ἐκλεξάμενος τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἡμᾶς δι' αὐτοῦ εἰς λαὸν περιούσιον, δώῃ πάση ψυχῇ ἐπικεκλημένη τὸ μεγαλοπρεπὲς 5 καὶ ἅγιον ὄνομα αὐτοῦ πίστιν, φόβον, εἰρήνην, ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν, ἐγκράτειαν, ἀγνείαν καὶ σωφροσύνην, εἰς εὐαρέστησιν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ διὰ τοῦ ἀρχιερέως καὶ προστάτου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ αὐτῷ δόξα καὶ μεγαλωσύνη, κράτος καὶ τιμὴ, καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας 10 τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

2. «κύριος πάσης σαρκός»: Ἄριθ. 16,22. 27,16. Ἐβρ. 12,9. Ἀποκ. 22,6.
3. «καὶ ἡμᾶς δι' αὐτοῦ»: Πβλ. Α' Κορ. 8,6. 3/4. «λαὸν περιούσιον»: Πβλ. Δευτ. 14,2. 7,6. 26,18. Ἐξ. 19,5. 23,22. Ψαλμ. 134,4. Τίτ. 2,14. Ἐφес. 1,4. 5/6. ἀπίστιν... σωφροσύνην»: Κατάλογος ἀρετῶν. 7. «ἀρχιερέως»: Πβλ. Ἐβρ. 2,17. 3,1. 4,14 ἐ. κ.ἀ. 8/10. «δι' οὗ... ἀμήν»: Πβλ. Ρωμ. 16,27. 11,36. Ἐβρ. 13,21.— Τὸ ὄλον χωρίον πιθανῶς εἰλημμένον ἐκ τοῦ λειτουργικοῦ εὐχολογίου.

1. λοιπόν: ... ἰπον Α | 3. ἡμεῖς Ι | 3/4. περιούσιον ΑΙΣ: aeternalem Α: mundum K | 6. καὶ μακροθ.: λ. τὸ «καὶ» Α | καὶ σωφρ. ΑΣ: λ. τὸ «καὶ» ΙΛΚ | καὶ μεγαλ. ΑΚ: λ. τὸ «καὶ» ΙΑΣ | 9/10. μεγαλ.— νῦν καί: λ. Σ | μεγαλ.: λ. Κ | καὶ τιμὴ ΙΛΚΣ: λ. τὸ «καὶ» Α | πάντας ΑΙ: λ. ΛΚΣ.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

(Ἐπίδοσις εἰς ἀπλὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

LXIV. Λοιπὸν ὁ παντεπόπτης Θεὸς (ποῦ βλέπει τὰ πάντα) καὶ Δεσπότης τῶν πνευμάτων (τῶν λογικῶν ὄντων) καὶ Κύριος πάσης σαρκὸς (ὅλων τῶν ἀνθρώπων), ὁ Ὅποιος ἐξέλεξε τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἡμᾶς δι' Αὐτοῦ εἰς «λαὸν περιούσιον» (ἐκλεκτόν), εἴθε νὰ δώσῃ (νὰ χαρίσῃ) εἰς κάθε ψυχὴν ποῦ ἐπικαλεῖται τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἅγιον ὄνομα Αὐτοῦ, πίστιν, φόβον (Θεοῦ), εἰρήνην, ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν, ἐγκράτειαν, ἀγνεΐαν καὶ σωφροσύνην (ἀγιότητα ψυχῆς καὶ σώματος), ὥστε νὰ εὐαρεστηῆται τὸ ὄνομα Αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ Πατρὸς) διὰ τοῦ Ἀρχιερέως καὶ προστάτου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ Ὁποίου ἀναφέρεται εἰς Αὐτὸν ἡ δόξα καὶ ἡ μεγαλωσύνη, τὸ κράτος (ἡ παντοκρατορία) καὶ ἡ τιμὴ, καὶ τώρα καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιοδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐτησίαν συνδρομὴν, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140), Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἡ ἑορτὴ τῆς Εἰρήνης.

Τὰ Χριστούγεννα εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἑορτὴ τῆς Εἰρήνης. Τῆς μόνης καὶ πραγματικῆς εἰρήνης, τῆς ὁποίας πηγὴ εἶναι ὁ σαρκωθεὶς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Τὴν ὑπεσχέθη εἰς ὄλους, ὅσοι τὸν πιστεύουν καὶ ὁμολογοῦν τὴν θεότητά του: «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν...». Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἅγγελος τῆς μεγάλης βουλής τοῦ Οὐρανοῦ Πατρός, τοῦ Θεοῦ τῆς εἰρήνης, ὁ σταλεὶς εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ κομίσῃ τὴν εἰρήνην, τὸ πολυτιμότερον τοῦτο ἀγαθόν, ὡς τὸ ἐχαρακτήριζεν ὁ ἱερὸς Ἀβουστῆνος. Τὴν εἰρήνην μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρωπίνου γένους καὶ τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην, ἡ ὁποία εἶναι τὸ δεῖγμα τῆς ἀναγεννήσεως, ὡς παρατηρεῖ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κροστανδῆς εἰς τὸ περίφημον ἔργον του («*Ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ μου*»). Ὁ Κύριος μᾶς ἀξιῶνει, δι' ἄλλην μίαν φορὰν, ἐφέτος, νὰ ἐορτάσωμεν τὴν Γέννησίν του. Ἄς τοῦ ζητήσωμεν ὀλοκαρδῶς τὴν εἰρήνην του διὰ τὸν κόσμον, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἡμᾶς αὐτούς.

Ἐνιαυτὸς Κυρίου.

Τὸ νέον ἔτος εὐρίσκει τὸν κόσμον εἰς κατάστασιν παρατεινομένου ἄγχους. Ἡ ἀνθρωπότης εἰσῆλθεν εἰς τὸ 1973 χωρὶς τὴν βεβαιότητα ὅτι, κατὰ τὴν διάρκειάν του, θὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τοὺς ἐφιάλτας τῆς καὶ θὰ ἀπολαύσῃ τὴν πολυπόθητον εἰρήνην, παρὰ τὰς προσπαθείας τὰς ὁποίας καταβάλλον πρὸς τοῦτο οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς. Ἀλλὰ τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου εἶναι ἄβυσσος. Καὶ ἀποκλείει, εἰς ὄλους τοὺς καιροὺς, τὴν ἀπαισιοδοξίαν. Δὲν εἶναι λοιπὸν μάταιαι αἱ εὐχαὶ καὶ τὸ κήρυγμα τῆς Ἐκκλησίας («*ἐπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως*»). Δὲν ἔχουν ἀποφραγῆ αἱ ὁδοὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν. Ἄς ὑποδεχθῶμεν λοιπὸν μὲ χριστιανικὴν ἐλπίδα τὸ νέον ἔτος καὶ ἄς εὐχηθῶμεν νὰ ἀποβῇ τοῦτο ὅπως «*ἐνιαυτὸς τῆς χρηστότητος Κυρίου*», κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ὁποίου τὸ Εὐαγγέλιον θὰ κατακτήσῃ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας θὰ ἀποδώσῃ καρπούς.

Ὁ τακτικὸς ἐκκλησιασμός.

Κατὰ τὰ Χριστούγεννα καὶ τὰ Θεοφάνεια, ὑπῆρξεν, ὅπως κάθε ἔτος, πυκνὸν τὸ ἐκκλησιαστικὸν εἰς τοὺς ἱεροὺς Ναοὺς. Γεγονὸς εὐχά-

ριστον αὐτὸ καθ' ἑαυτό. Τοῦτο ὅμως γεννᾷ μελαγχολικὰς σκέψεις, ἂν συγκριθῇ μὲ ὅ,τι συμβαίνει κατὰ τὰς Κυριακὰς τοῦ ὅλου ἑνιαυτοῦ. Τότε, τὸ ἐκκλησίασμα, εἰς τοὺς περισσοτέρους Ναοὺς, εἶναι αἰσθητῶς ἀραιόν. Οἱ πολλοὶ δὲν αἰσθάνονται τὴν ψυχικὴν ἀνάγκην τοῦ τακτικοῦ ἐκκλησιασμοῦ. Τὸ φαινόμενον ἔχει ἀρκετὰς αἰτίας. Δεικνύει πάντως ὅτι τὰ περισσότερα μέλη ἐκάστης ἐνορίας δὲν εἶναι συνειδητὰ καὶ ζῶντα μέλη τοῦ Μυστικοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ὅθεν ἐπιβάλλεται, ὅπως οἱ καλοὶ ποιμένες φροντίσουν νὰ ἐπισυναγάγουν τὰ πνευματικὰ των τέκνα ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς Ἐκκλησίας. Πῶς; Ἀναζητοῦντες αὐτὰ μὲ πατρικὸν ἐνδιαφέρον, μιμούμενοι τὸν Καλὸν Ποιμένα τῆς γνωστῆς ὡραίας Παραβολῆς τοῦ Κυρίου, τὸν μὴ εὐρίσκοντα ἡσυχίαν ἕως ὅτου ἀνεύρη τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον καὶ τὸ ἐπαναφέρει εἰς τὴν νοητὴν μάνδραν. Χρειαζόμεθα κληρικούς, οἱ ὅποιοι δὲν θὰ μένουν εἰς τὸν Ναόν, ἀλλὰ καὶ θὰ κινοῦνται μεταξὺ τοῦ ποιμνίου των, διὰ νὰ ἀνευρίσκουν τὰς διεσκορπισμένας ψυχὰς καὶ νὰ τὰς συνδέουν μὲ τὴν ζωοποιὸν λατρείαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἄς σκεφθοῦν σοβαρῶς τὸ καθήκον των τοῦτο οἱ ἐφημέριοί μας.

Νὰ ἀναληφθῇ ἀγών.

Καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ ἡμερήσιος Τύπος, οἱ ἀλκοολικοὶ εἰς τὴν Γαλλίαν στοιχίζουσι εἰς τὸ Κράτος ἐτησίως περίπου 7,5 δισεκατομμύρια φράγκα. Πρόκειται περὶ τῶν ζημιῶν ἐκ δυστυχημάτων, ἐγκλημάτων καὶ ἀσθενειῶν. Ὡς γνωστόν, εἰς Γαλλίαν τὰ οἰνοπνευματώδη ποτὰ σημειῶνουν μεγάλην κατανάλωσιν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἀνωτέρω ἀριθμὸς δὲν εἶναι κάτι τὸ ἐντελῶς ἀπρόοπτον. Εἰς τὴν Ἑλλάδα, πολλοὶ ἔχουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι δὲν ὑφίσταται θέμα καταπολεμήσεως τοῦ ἀλκοολισμοῦ. Ἡ τοιαύτη ἐντύπωσις εἶναι ἀβάσιμος. Βεβαίως, τὸ κοινωνικὸν τοῦτο ἔλλκος δὲν εἶναι εἰς τὴν Χώραν μας τόσον ἐκτεταμένον καὶ βαθύ, ὡς εἰς ἄλλας Χώρας καὶ δὴ τὰς κωχωμένας διὰ προηγμένον πολιτισμόν. Ἐν τούτοις ὑπάρχει. Μαστίζει ἰδίως τὴν ὑπαίθρου. Χρειαζέται λοιπὸν ἀντιμετώπισις, ἣ ὅποια εἶναι ἔργον καὶ τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἐφημέριοι, ἰδίως οἱ τῆς ὑπαίθρου, ἔχουν καθήκον νὰ διαφωτίσουν καὶ νὰ νουθετοῦν τοὺς ἐνορίτας των ὡς πρὸς τὴν ὀλεθρίαν συνήθειαν τῆς ἀμέτρον οἰνοποιίας καὶ καταναλώσεως ἄλλων ποτῶν. Ἡ ἐπιτυχία τῆς κατὰ τοῦ ἀλκοολισμοῦ ἐκστρατείας εἰς τὴν Χώραν μας ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ ἀπὸ τὸ ἐνεργὸν μέρος, ποῦ θὰ λάβουν εἰς αὐτὴν οἱ ποιμένες τοῦ λαοῦ μας.

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ὁ ἱστορικὸς τοῦ Ἔθνους μας Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος ἀναφερόμενος εἰς τὸ κοινωνικὸν ἔργον τοῦ Μεγάλου Βασιλείου τονίζει, ὅτι οὗτος ὑπῆρξεν «ὁ φίλος τῶν δυστυχῶν..., ἀνεξάντλητος ἐν τῇ ἐλεημοσύνῃ. Αὐτὸς κατήντησε πένης... Δὲν εἶχεν εἰμὴ ἓνα μόνον χιτῶνα καὶ δὲν ἔζη εἰμὴ ἀπὸ ἄρτου καὶ λαχάνων εὐτελῶν... Ὁ Μ. Βασίλειος εἶναι πρὸ πάντων ὁ ἱεροκήρυξ τῆς ἐλεημοσύνης, ὑπὲρ πάντα ἄλλον νοήσας τὸν ἐξάαιρετον ἐκείνον τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου χαρακτήρα, τὸν συνεπαγόμενον τὴν κοινωνικὴν ἰσότητα διὰ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης. Εἰς τοῦτο δὲ μάλιστα θαυμασίως ηὔδοκίμησεν, εἰς τὸ νὰ μαλάξῃ τὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὸ νὰ καταπέσῃ αὐτοὺς νὰ τείνωσι χεῖρα βοήθειας πρὸς ἀλλήλους» (Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία Ἑλλήν. Ἔθνους, τόμ. 2, μέρος Β', σελ. 180, 183).

Ὁ Μ. Βασίλειος ἐν πρώτοις διὰ πυρίνων κηρυγμάτων κατεκεράυνωσε τὴν κοινωνικὴν ἀδικίαν καὶ τὴν πλεονεξίαν. Ἀπευθυνόμενος πρὸς πάντα πλεονέκτην, ἔλεγεν εἰς αὐτὸν τὰ ἑξῆς:

Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ Ἰανουαρίου ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν ἀπὸ κοινοῦ μνήμην τῶν τριῶν μεγάλων φωστῆρων τῆς Ὁρθοδοξίας, τοῦ Βασιλείου Καισαρείας, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου. Μεγάλαι διάνοιαι καὶ μεγάλαι καρδίαι, οἱ Τρεῖς οὗτοι Ἱεράρχαι, Πατέρες καὶ Οἰκουμενικοὶ Διδάσκαλοι, φωτίζουν ἕσασαι τὴν ὑπ' οὐρανὸν μὲ τὸν ἀπαραιμίλλως ἅγιον βίον των καὶ μὲ τὰ σοφὰ κατὰ Θεὸν καὶ κατὰ κόσμον συγγράμματά των. Κάτοχοι κατὰ βάθος καὶ πλάτος τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς Παιδείας, συνεδύσαν ἀρμονικῶς αὐτὴν μὲ τὰς ἠθικὰς ἀξίας τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἀνεδείχθησαν ὄντως πρότυπα ἐφαρμογῆς καὶ βιώσεως τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ μορφωτικοῦ ἰδεώδους. Δικαίως λοιπὸν τιμῶνται καὶ ὡς προστάται καὶ ἐμπνευσταὶ τῆς Παιδείας τοῦ Γένους μας. Ἡ παιδεία αὐτῇ θὰ φωτίσῃ καὶ ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας τοῦ παρόντος καὶ τὴν οἰκουμένην τῆς σήμερον καὶ τῆς αὔριον. Διότι αἱ πνευματικαὶ ἀξίαι, τὰς ὁποίας προβάλλει, εἶναι ὅ,τι καθαρώτερον καὶ λαμπρότερον ἔχει οἰκειωθῆ ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς.

«Σὺ δὲν εἶσαι πλεονέκτης; Σὺ δὲν εἶσαι ἄρπαξ, ἐφ' ὅσον σφετερίζεσαι (οἰκειοποιεῖσαι) ὡς ἰδικά σου ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐδέχθης ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ τὰ τὰ διαχειρισθῆς ὡς οἰκονόμος; Ἡ ἐκεῖνος μὲν, ὁ ὁποῖος ἀφαιρεῖ τὰ ἐνδύματα ἀπὸ κάποιον καὶ τὸν ἀφήνει γυμνὸν θὰ ὀνομασθῆ ἰσχυροῦς, ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐνδύει τὸν γυμνόν, ἐνῶ ἡμπορεῖ νὰ τὸ κάμη, εἶναι ἄξιος ἄλλης ὀνομασίας (ἐκτὸς τῆς ὀνομασίας «ισχυροῦς»); Ὁ ἄρτος, τὸν ὁποῖον σὺ κατακρατεῖς, ἀνήκει εἰς τὸν πεινασμένον· τὸ ἐνδύμα, ποῦ σὺ φυλάσσεις εἰς ἀποθήκας, ἀνήκει εἰς τὸν γυμνόν· τὸ ὑπόδημα, ποῦ σαπίζει εἰς σὲ (εἰς τὸ σπίτι σου), ἀνήκει εἰς τὸν ἀνυπόδητον· τὸ χρῆμα, ποῦ τὸ κατακρατεῖς χωμένον εἰς τὴν γῆν, ἀνήκει εἰς ἐκεῖνον, ποῦ ἔχει ἀνάγκη. Ὡστε τόσους ἀδικεῖς, εἰς ὅσους θὰ ἡμποροῦσες νὰ διδῆς (εὐεργεσίας)» (Μ. Βασιλείου, Περὶ πλεονεξίας, Migne Ἐ. Π. 31,276-277, νεοελληνικὴ ἀπόδοσις).

Θαυμάσιος ὑμνητὴς τοῦ κοινωτικοῦ ἔργου τοῦ Μ. Βασιλείου ὑπῆρξεν ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος. Οὗτος, ἀναφερόμενος εἰς τὰ θαύματα, ἅτινα ὁ Μ. Βασίλειος ὡς πρεσβύτερος ἐπετέλεσεν ἐν Καισαρείᾳ, ὅταν τῷ 368 ἐνέσκηψε φοβερὸς λιμός, τονίζει, ὅτι ὁ ἱερός πατήρ «μὲ τὰ κηρύγματα καὶ τὰς συμβουλὰς του ἠνοιξε τὰς ἀποθήκας τῶν σιτεμπόρων καὶ ἔκαμεν ἐκεῖνο, ποῦ λέγει ἡ Ἁγία Γραφή: ἐμοίρασε τροφήν εἰς πεινασμένους καὶ ἐχώρτασε πτωχοὺς μὲ ἄρτους, διέθρεψεν αὐτοὺς εἰς ἐποχὴν λιμοῦ καὶ ἐχώρτασε μὲ ἀγαθὰ ἀνθρώπους πεινῶντας. Μὲ ποῖον δὲ τρόπον κατάρθωσε τοῦτο; Συνήθροισεν ὅλους τοὺς πάσχοντας ἕνεκα τῆς πείνης καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἀνθρώπους, ποῦ μόλις ἀνέπνεον, ἄνδρας, γυναῖκας, νήπια, γέροντας, πᾶσαν ἡλικίαν ἀξιολύπητον καὶ ἔτρεφε τούτους συλλέγων πᾶν εἶδος τροφῆς..., παραθέτων λέβητας πλήρεις ὀσπρίων καὶ τὰς συνήθεις εἰς τὸν τόπον μας παστάς τροφάς. Ἐπειτα μιμούμενος τὴν διακονίαν τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ὅποῖος περιεζωσμένος τὴν πετσέτα δὲν ἀπηξίωσε νὰ πλύνῃ τὰ πόδια τῶν μαθητῶν, ἐχώρτασε μὲν τὰ σώματα τῶν πεινῶντων, ἔτρεφε δὲ καὶ τὰς ψυχὰς των, χρησιμοποιοῦν πρὸς τοῦτο ὡς συνεργάτας καὶ ἄλλους συνδούλους του· καὶ τοιοῦτοτρόπως συνεδύαζε μὲ τὴν ἀνάγκη τῆς τροφῆς καὶ τὴν ὀφέλειαν τῆς ψυχῆς καὶ ἐμάλασεν αὐτοὺς μὲ ὅλα τὰ μέσα» (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος ἐπιτάφιος εἰς τὸν Μ. Βασίλειον, κεφ. λδ'-λε', Migne Ἐ.Π. 36, 541, 604, νεοελληνικὴ ἀπόδοσις).

Χαρακτηριστικὰ εἶναι ὅσα λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος καὶ διὰ τὴν φιλανθρωπικὴν δρᾶσιν τοῦ Μ. Βασιλείου ὡς ἐπισκόπου Καισαρείας καὶ ἰδίως διὰ τὴν περίφημον «Βασιλειάδα», ἣτις ἦτο ἀληθῆς πόλις εὐσπλαγχνίας, διότι περιελάμβανε πτωχοτροφεῖον, νοσοκομεῖον, ὄρφανοτροφεῖον, ξενῶνας, λεπροκομεῖον,

ιδιαιτέρως οικότροφεία, ειδικά επαγγελματικά έργαστήρια, ανεξάρτητα οικήματα διὰ τοὺς ἰατροὺς, τὰς νοσοκόμους καὶ τὸ προσωπικόν, ἀκόμη καὶ βουστάσιον διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἰδρυμάτων.

«Ἐξελθε ὀλίγον ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ κοίταξε τὴν νέαν πόλιν, τὸ ταμεῖον αὐτὸ τῆς εὐσεβείας, τὸ κοινὸν αὐτὸ θησαυροφυλάκιον τῶν πλουσίων, εἰς τὸ ὁποῖον μὲ τὰς παραινέσεις ἐκείνου (δηλ. τοῦ Μ. Βασιλείου) κατατίθενται τὰ περισσεύματα τοῦ πλούτου, τώρα δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα, ἀφοῦ ἀποτινάσσουν τὸν σκῶρον καὶ δὲν εὐφραίνουν τοὺς κλέπτας καὶ διαφεύγουν τὴν πάλην τοῦ φθόνου καὶ τὴν φθορὰν τοῦ χρόνου· μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἀσθένεια ἀντιμετωπίζεται μὲ φιλοσοφικὴν διάθεσιν καὶ ἡ συμφορὰ μεταβάλλεται εἰς εὐτυχίαν καὶ ἡ συμπάθεια ὑποβάλλεται εἰς δοκιμὴν (ἐξασκεῖται). Ποίαν ἀξίαν ἔχουν συγκρινόμενα πρὸς τὸ ἔργον αὐτὸ αἱ ἐπτάπυλοι Θῆβαι τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τὰ Βαβυλώνια τείχη καὶ ὁ τάφος τοῦ Μουσώλου εἰς τὴν Καρίαν καὶ αἱ Πυραμίδες (τῆς Αἰγύπτου) καὶ ὁ ὑπερβολικὸς ὄγκος τοῦ Κολοσσοῦ ἢ τὰ μεγέθη καὶ τὰ κάλλη τῶν ναῶν, ποὺ δὲν ὑπάρχουν πλέον, καὶ ὅσα ἄλλα θαυμάζουν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἐξιστοροῦν...; (Μὲ τὰ ἔργα αὐτὰ τοῦ Μ. Βασιλείου) δὲν εὐρίσκειται πλέον μπροστὰ εἰς τὰ μάτια μας θέαμα φοβερὸν καὶ ἐλεεινόν, ἄνθρωποι ποὺ εἶναι νεκροὶ πρὶν ἀποθάνουν καὶ ποὺ ἔχουν ἀποθάνει (ἀχρηστευθῆ) ὡς πρὸς τὰ πλεῖστα μέλη τοῦ σώματος, ποὺ ἐκδιώκονται ἀπὸ τὰς πόλεις, ἀπὸ τὰ σπίτια, ἀπὸ τὰς ἀγοράς, ἀπὸ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς φιλότατους, ποὺ ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὰ ὀνόματα μᾶλλον παρὰ ἀπὸ τὰ σώματα· οὐδὲ εἶναι πλέον ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς συναθροίσεις καὶ τὰς συνάξεις (οἱ δυστυχεῖς αὐτοὶ) κατὰ ζεύγη καὶ ομάδας, ποὺ τραγουδοῦν θλιβερὰ, χωρὶς νὰ ἐλεοῦνται διὰ τὴν ἀσθένειαν, ἀλλὰ προκαλοῦντες τὸ μῖσος... Ἐκεῖνος (ὁ Βασίλειος) περισσότερον ἀπὸ ὅλους μᾶς ἔπεισε τῷ ὄντι, ὅτι, ἐφ' ὅσον εἴμεθα ἄνθρωποι, δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε μὲ τὴν ἀπανθρωπιάν μας πρὸς ἐκείνους (τοὺς πάσχοντας) νὰ προσβάλλωμεν τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ μία κεφαλὴ ὅλων μας» ("Ἐνθ' ἀνωτ., 577-580, νεοελληνικὴ ἀπόδοσις).

Ἄληθως, ἡ κατάστασις τῆς κοινωνίας θὰ ἦτο διαφορετικὴ καὶ οὐδεὶς πεινῶν ἢ ἀναξιοπαθῶν θὰ ὑπῆρχεν, ἐὰν πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ ἐπίσκοποι ἐμμοῦντο τὸν Μ. Βασίλειον.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

«**ΠΟΥ ΕΣΤΙΝ Ο ΤΕΧΘΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ;**»

Μήπως έχαθη ὁ Χριστός;

Πρὸ εἰκοσι αἰῶνων ἐξηγτημένος ὁ ἀρχαῖος κόσμος ἀπὸ τὴν ἀβεβαιότητα στεῖρας πνευματικῆς ζωῆς ἠρώτα διὰ τῶν σοφῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ διὰ τοῦ δολίου βασιλέως Ἡρώδου «ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται».

Οἱ Μάγοι ἐκφράζοντες τὴν παγκόσμιον προσδοκίαν ἔμαθαν τὸ μεγάλο νέον, ὅτι ἐγεννήθη ὁ Ἀναμενόμενος. Καὶ ὁ Ἡρώδης ἀπὸ τοὺς ἐρμηνευτὰς τῶν προφητικῶν χρονικῶν ἐπληροφορήθη, ὅτι ἡ Βηθλεὲμ εἶναι ὁ τόπος τῆς γεννήσεως τοῦ Ἐμμανουήλ.

Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Ἡρώδης ἐκλείσθη μέσα εἰς τὴν κακίαν μηχανευόμενος μέσα καταστροφῆς τοῦ βρέφους τῆς Θεοτόκου, οἱ Μάγοι ἔσπευσαν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ γεννηθέντος. Καὶ ἀκολουθοῦντες ἕνα δρόμον ποῦ ἐλάμπρυνεν ἐκ τῶν ἄνω φωτοβολία, ἐπροχώρουν διὰ μέσου ὁρέων καὶ ἐρήμων καὶ ἠρώτων σοφοὺς καὶ ἀσόφους· «ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς Βασιλεὺς;».

Οἱ σοφοὶ εὔρον τὸν Χριστὸν καὶ μετὰ δῶρα πλοῦσια καὶ μετὰ ψυχὴν ἱεροπρεπῆ ἀντίκρισαν τὸν ἐνσαρκωμένον Λόγον ἐνώπιον τῆς Θεοτόκου Μαρίας, εἰς τὰ πλαίσια τῆς πτωχίας καὶ εἰς τὴν ἀπλότητα τῆς ἀλογίας, εἰς τὸ περιβάλλον σπηλαίου ποῦ ἔγινεν Κέντρον μυσταγωγίας καὶ πηγῆ θαυματουργίας.

Ὁ κόσμος μετὰ εἰκοσι αἰῶνας ἀπὸ τότε, κρατημένος μέσα εἰς τὴν σύγχυσιν ποῦ ἐδημιούργησε μία βιαία ἀνατρεπτικὴ διάθεσις πρὸς ἐξουδετέρωσιν τοῦ κύρους τῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς, ἔχασε τὸν Χριστὸν. Καὶ ὄχι μόνον τὸν ἔχασεν, ἀλλὰ καὶ δὲν φαίνεται νὰ τὸν ζητῆ συνειδητὰ, παρὰ μόνον συμπτωματικά. Καὶ τὸν ζητεῖ δι' ἐκείνων ποῦ οὐδεὶς ἀνέμενε. Τὸν ζητεῖ διὰ τῶν Νέων ποῦ παρεστράτησαν εἰς τὴν σύγχυσιν καὶ εὔρον τὸν Χριστὸν εἰς τὸ βάθος τοῦ κόρου ἠδονοκρατουμένης ζωῆς.

Καὶ οἱ Χριστιανοὶ ποῦ ἐκρατήθησαν μακρὰν τῆς πνευματικῆς συγχύσεως καὶ τῆς ἠθικῆς αἰχμαλωσίας πῶς ἀντιμετωπίζουν αὐτοὺς ποῦ ἔχασαν τὸν Χριστὸν; Οἱ Χριστιανοὶ δεῖχουν τὸ παράδειγμα τῶν σοφῶν τῆς Ἀνατολῆς πρὸς διδασκαλίαν καὶ μίμησιν μικρῶν καὶ μεγάλων τῆς ἐποχῆς. Ἄλλὰ καὶ ὑπενθυμίζουσι εἰς τοὺς διώκτας τοῦ Χριστοῦ τοῦ Ἡρώδου τὸ πάθημα.

Ὁ Ἡρώδης εἰς τὴν λυσσώδη προσφορὰν τῆς φιλοδοξίας του ἐφόνησε 14 χιλιάδας παιδάκια, ὑπολογίζων ὅτι εἰς αὐτὰ θὰ ἦτο καὶ «ὁ τεχθεὶς Βασιλεὺς» ποῦ τὸν ἐνόμιζεν ἄρπαγα τοῦ θρόνου του. Ἄλλ' ὁ Χριστὸς διέφυγε τὴν σφαγὴν. Τὸ ἴδιον συμβαίνει

καὶ σήμερον, ἐκεῖ πού νομίζουν μὲ τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰ μαρτύρια ὅτι θὰ ἐκριζώσουν τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν τὰ στήθη. Ὁ διωκόμενος Χριστὸς παραμένει περιφρουρημένος μέσα εἰς τὰ μύχια τῶν νέων μαρτύρων καὶ τῶν πιστῶν πού λατρεύουν τῆς Εὐχαριστίας τὸ Μυστήριον εἰς μυστικούς καὶ φανεροὺς Ναοὺς.

Ἄλλὰ οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἐρωτοῦν ἀπλῶς «ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται». Διότι γνωρίζουν ποῦ εἶναι καὶ ποῦ γεννᾶται καὶ πῶς ἀναγεννᾷ τοὺς ἀνθρώπους. Τὸν εὐρίσκουν ὄχι μόνον εἰς τοὺς Ναοὺς καὶ εἰς τῶν εὐσεβῶν τὰ προσευχητήρια, ἀλλὰ καὶ εἰς τῆς ἀμαρτίας τὰ κέντρα ἐλευθερωτῆν υἰῶν καὶ πατέρων. Τὸν συναντοῦν εἰς τῶν φυλακῶν τοὺς διαδρόμους ἐνθαρρύνοντα τοὺς αἰχμαλώτους τῆς ἀθετίας. Τὸν ἀκούουν εἰς τὰς γραπτὰς καὶ προφορικὰς ὁμολογίας τῶν διωκόμενων καὶ τῶν νέων μαρτύρων, τὸ αἷμα τῶν ὁποίων πλουτίζει τὰς χώρας ἐκείνων πού τοῦ εἶπαν: «Δὲν σέ θέλομεν, φύγε ἀπὸ τὰ γεωγραφικὰ μας ὄρια».

Ἄλλ' οἱ Χριστιανοὶ ἐπὶ πλεόν ἐρωτοῦν τὸν Χριστιανικὸν καὶ ἐλεύθερον κόσμον: «Μήπως ἔχασες τὸν Χριστόν;».

Καὶ ἡ ἀπάντησις δίδεται ἀπὸ τὴν ἐξωτερικότητα τοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν τῆς προσοχῆς, ἀπὸ τὰς μορφὰς τῶν προτιμήσεων τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου.

Τὰ σχήματα τοῦ βίου δίδουν σαφεῖ ἀπάντησιν. Διότι μέσα εἰς αὐτὰ ἐξαντλεῖται τὸ σῶμα καὶ ἀπορροφᾶται ἡ σκέψις καὶ αἰχμαλωτίζεται ἡ διάθεσις τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀτόμου καὶ ὡς κοινωνίας, πού δεῖχται ὅτι ἔχασε τὸν Χριστόν, ἢ περιεφρόνησε τὴν προσφορὰν του καὶ ἠγνόησε τὴν ἐπίσκεψίν του, ἢ ἀπέρριψε τὸ κήρυγμά του.

Ἄλλ' ὁ Χριστὸς οὔτε περιφρονούμενος φεύγει, οὔτε διωκόμενος προχωρεῖ, οὔτε ἀγνοούμενος ἀπρακτεῖ. Εἶναι παρὼν καὶ μένει καὶ ἐνεργεῖ διὰ τῶν Χριστιανῶν πού ζοῦν τὴν πίστιν του καὶ τὴν ἀγάπην του. Δι' αὐτῶν θὰ γνωρίσουν τὸν Χριστόν ἐκεῖνοι πού δὲν τὸν ξεύρουν καὶ θὰ τὸν εὔρουν ἐκεῖνοι πού τὸν ἔχασαν. Δι' αὐτὸ ὠνόμασεν ὁ Χριστὸς τοὺς Χριστιανούς φῶς τοῦ κόσμου. Αὐτοὶ εἶναι «φῶς ἐκ φωτός». Αὐτοὶ κρατοῦν καὶ προσφέρουν τὸ ὁδηγητικὸν φῶς τοῦ Χριστοῦ.

Οἱ Σοφοὶ τῆς Ἀνατολῆς ὠδηγημένοι ἀπὸ τὸ φῶς εὔρον τὸν Χριστόν εἰς τὴν Βηθλεέμ. Τὸ ἄστρο τῶν Μάγων δὲν ἦτο ἀπλοῦς φωτοβόλος πλανήτης. Οἱ ἀστρονόμοι δὲν εἶναι βέβαιαι ὅτι τὸ εὔρον εἰς τοῦ οὐρανοῦ τὰ πλάτη, οὔτε εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς πού καταμετροῦν τὰς τροχιάς τῶν πλανητῶν καὶ τὰς συντεταγμένας τῶν ἀπλανῶν. Τὸ ἄστρο τῶν Μάγων ἦτο «φῶς ἐκ φωτός». Ἦτο σὰν τὴν φωτεινὴν νεφέλην πού ὠδήγει τοὺς Ἰσραηλίτας εἰς τὴν ἔρημον. Ἦτο τὸ φῶς πού προσέφερεν εἰς τοὺς φυσικοὺς χώρους ἢ σω-

ματική παρουσία τοῦ Λόγου. Ἦτο διάχυσις φαινή τῶν ἀκτίστων ἐνεργειῶν ποῦ ἐκπορεύονται ἀπὸ τὴν ὑπόστασιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, «δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο». Ἦτο τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ποῦ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Καὶ οἱ Μάγοι διησθάνθησαν νέον τὸν κόσμον καὶ τὸν εὔρον λάμποντα μετὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν παμφεγγῆ παρουσίαν.

Πολλοὶ νομίζουν ὅτι τὸ φαινὸν ἀστέρι τῶν Χριστουγέννων ἐχάθη, διότι ἔχνη τῆς διαδρομῆς του δὲν ἔμειναν εἰς τὰ οὐράνια διαστήματα. Ἀλλὰ τὰ βαθυχάρακτα δείγματα τῆς παρουσίας τοῦ φωτὸς τὰ παρουσιάζει ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνασύνταξις τοῦ κόσμου, εἰς τὸν ὅποιον ἦλθεν ὁ Χριστὸς νὰ εἶναι καὶ νὰ μείνῃ φῶς του.

Ὅ,τι καὶ νὰ λέγεται, ὅ,τι καὶ νὰ γράφεται, ὁ Χριστὸς ποῦ εὔρον οἱ Μάγοι, ποῦ προσεκύνησαν οἱ Ποιμένες, ποῦ ἐγέννησεν ἡ Θεοτόκος, ποῦ ἐγνώρισεν ὁ κόσμος, δὲν ἐχάθη. Ὑπάρχει καὶ ζῆ καὶ ἐμπνέει καὶ φρονιματίζει καὶ σώζει τὸν κόσμον. Ὅσον καὶ νὰ τὸν σκεπάζῃ ἡ σύγχυσις καὶ ὁ παρασυρμὸς, τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, τὸ πραγματοποιημένον ἄστρο τῆς προφητείας, λάμπει καὶ βοηθεῖ τὴν ἀνθρωπίνην κρίσιν νὰ ξεκαθαρίσῃ τὴν ἀλήθειαν μέσα εἰς τὴν σύγχυσιν καὶ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὴν πλάνην ποῦ κηρύττεται καὶ βιώνεται ἀπὸ μικροὺς καὶ μεγάλους.

Τὸ φῶς αὐτὸ θεωρεῖται ἀπὸ ταὺς σοβαροὺς καὶ ἀκεραίους ψυχικῶς καὶ λογικῶς ἀνθρώπους μοναδικὸν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς αὐτολατρείας, τῆς σαρκιστροφίας καὶ τῆς ὑλοκρατουμένης ἀξιολογίας.

Κάποτε μερικοὶ ἀπὸ ἐκείνους ποῦ ἤκουσαν τὸν Χριστὸν νὰ ὁμιλῇ, ἔφυγαν διὰ νὰ δείξουν ὅτι δὲν παρεδέχοντο αὐτὰ ποῦ ἔλεγε. Τότε ὁ Χριστὸς εἶπε εἰς ἐκείνους ποῦ ἔμειναν. «Μήπως θέλετε καὶ σεῖς νὰ φύγετε;» Καὶ αὐτοὶ εἶπαν: «Ποῦ νὰ πᾶμε. Σὺ λέγεις τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου τὰ λόγια».

Καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ποῦ ἐμείναμε καὶ δὲν ἐφύγαμεν ἀπὸ κοντὰ του, ποῦ νὰ πᾶμε, διὰ νὰ βροῦμε ἄλλην πηγὴν φωτισμοῦ; Ἦ γνώσις εἶναι ἀβεβαία καὶ ἀσταθής. Ὁ πλοῦτος πρόσκαιρος καὶ ἀπατηλός. Ἦ σωματικὴ προσήλωσις καὶ ἀπόλαυσις βλαπτικὴ καὶ φονικὴ. Ἦ αὐτολατρεία προκαλεῖ ἀσθένειαν καὶ μόνωσιν καὶ φυλάκισιν εἰς τὴν ἀπελπισίαν. Ὑπολείπεται ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ Σαρκαωμένος Θεός, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὸς ἱκανοποιεῖ τὴν ψυχὴν. Τὸ φῶς του φωτίζει καὶ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ζωὴν τῆς θυσίας καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ποῦ εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ποῦ εἶναι σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Ἦ προσφορά ἀγάπης πρὸς τὴν εἰκόνα φέρει τὴν εἰκόνα πλησιέστερον πρὸς τὸ ἀρχέτυπον, ποῦ εἶναι ὁ Θεός, καὶ τὸ ἀρχέτυπον

ΑΡΧΙΜ. ΧΡΥΣ. ΠΑΠΑΣΑΡΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ (†)

Τὴν 29ην τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου παρελθόντος ἔτους ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ εἰς Κανάγκα τοῦ Κογκὸ ὁ Ἑλληὴν Ἱεραπόστολος Ἀρχιμ. Χρυσόστομος Παπασαραντόπουλος. Ἡ ἐξέχουσα αὕτη Ἐκκλησιαστικὴ φυσιογνωμία, ὑπέικουσα εἰς τὴν παραγγελίαν τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς Ἀποστόλους «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη...» (Ματθ. κη', 19) καὶ ἀκολουθοῦσα τὴν λαμπρὰν παράδοσιν τῶν μεγάλων Ἱεραποστόλων τῆς ἀρχαίας καὶ βυζαντινῆς περιόδου, ὡς τῶν Θεσσαλονικέων ἀδελφῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, ἐπορεύθη εἰς τὴν μακρυνὴν μαύρην ἡπειρον κομίζων τὸ λυ-

---

πρὸς τὴν εἰκόνα, πού εἶναι ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ πλουτίσῃ τὴν ζωὴν του μὲ νόημα καὶ νὰ κἀνῃ τὸν ἄνθρωπον περισσότερο ἄνθρωπον.

Αὐτὸ εἶναι τὸ ζητούμενον. Ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ βαθύτεραν συνείδησιν τῆς ἀνθρωπιᾶς του, τόσον εὐκολώτερον ἐλευθεροῦται, ἀποβάλλων τὰ ὑπάνθρωπα καὶ ἐπανακτῶν τὰ θεουργικὰ του ἰδιώματα. Ὅσον βαθύτερα εἰσέρχεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην τοῦ ἀνθρώπου, τόσον περισσότερο κατανοεῖ τὰ προσόντα τοῦ ἀνθρώπου καὶ αἰσθάνεται πραγματικώτεραν τὴν ἀπόλαυσιν τῆς συγγενείας του μὲ τὸν Θεὸν καὶ διὰ τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐν ἀλλήλοις ἀγαλλίαν, ὡς ἐπιγραμματικὰ ἔγραψεν ὁ Ἅγιος Αὐγουστίνος... *fruenti Deo et invicem in Deo.*

Αὐτὸ ἀπεκάλυψεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ ἐγένεν ἄνθρωπος. Αὐτὸς ἔδειξεν εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅτι σκοπὸς καὶ ἀπόλαυσις του εἶναι ὁ Θεὸς καὶ χαρὰ του ἡ ἐν τῷ Θεῷ κοινωνία μετὰ τῶν ἀνθρώπων. Μόνος του χαρὰν καὶ σωτηρίαν δὲν ἔχει ὁ ἄνθρωπος. Ἐν τῇ μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων κοινωνίᾳ θεουργεῖ καὶ σώζεται καὶ μετουσιώνεται ἀπὸ τώρα εἰς καθαρὰν εἰκόνα τοῦ ἀρχετύπου.

Βοηθούμενοι ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, εὐχομαί νὰ εὕρωμεν εἰς τὸ βάθος τοῦ εἶναι μας τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ τῆς καθαρᾶς εἰκόνης τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ αἰσθανθῶμεν τὴν ἀποκατάστασιν μας πλησίον Αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνανέωσιν τῆς φιλίας μας μετ' Αὐτοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῇ ἀνατολῇ τοῦ Νέου Σωτηρίου ἔτους 1973 εὐχομαί εἰς ὅλους πνευματικὴν ἀνανέωσιν καὶ σωματικὴν ὑγίαν καὶ αὔξῃσιν τῆς βεβαιώσεως, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἐλάθη, ἀλλὰ ζῆ καὶ δρᾷ ἐν ἡμῖν, ἀναγεννῶν δι' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν τοὺς Λαοὺς καὶ τὸν κόσμον.

† Ὁ Θυατεῖρων καὶ Μ. Βρεττανίας ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

τρωτικὸν μῆνυμα τοῦ Κυρίου. Ἐργασθεὶς ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν καὶ ὑπὸ δυσμενεῖς πολλὰκις συνθήκας ἐν μέσῳ λαῶν προσδοκῶντων τὴν ἐξ «ὑψους Ἀνατολῆν» ἔθεσε τὰς βάσεις τοῦ γνησίου Ὁρθοδόξου Ἱεραποστολικοῦ ἔργου ἐν Κεντρικῇ Ἀφρικῇ. Ἡ ζωὴ του, ζωὴ Ἀποστόλου, κατέστη ὑποδειγματικὴ καὶ κανονιστικὴ τῶν νεοφωτίστων Ἀφρικανῶν.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δικαίως σεμνύνεται διὰ τὸ ἄξιον αὐτῆς τέκνον, τὸ ὁποῖον «ἐπορεύθη πρὸς τὰ ἔθνη» μεταφέρον τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου.

Εἰς μνήμην τοῦ νεωτέρου τούτου Ἱεραποστόλου ἐτελέσθη τὴν 14ην Ἰανουαρίου εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Ἀσωμάτων-Πετράκη θεία Λειτουργία, καθ' ἣν ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Εὐρύπου κ. Βασίλειος, ἐξάιρων τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Μονῆς ταύτης διατελέσαντος πατρὸς Χρυσοστόμου, εἶπε τὰ ἑξῆς:

Ἡ σημερινὴ ἀνάιμακτος θυσία τελεῖται εἰς μνήμην τοῦ μακαριστοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς καὶ Ἱεραποστόλου Ἀρχ. Χρυσοστόμου Παπασαραντοπούλου, ὁ ὁποῖος ἐκοιμήθη «ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου» τὴν 29ην παρελθόντος Δεκεμβρίου εἰς Κανάγκρα τοῦ Κογκό.

Τελοῦμεν τὴν θείαν Λειτουργίαν καὶ τὴν προσφέρομεν ὡς δοξολογίαν εἰς τὸν Κύριον καὶ ὡς ταπεινὴν δέησιν.

Δοξολογίαν, διότι ἤξιωσε τὴν Ἱερὰν Μονὴν Ἀσωμάτων-Πετράκη, μέσα στίς σελίδες τῆς λαμπρᾶς ἱστορίας καὶ προσφορᾶς τῆς νὰ προστεθῇ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ π. Χρυσοστόμου ἡ χρυσὴ σελίδα Ἱεραποστολικῆς δράσεως εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικῇ. Δέησιν δὲ νὰ δεχθῇ ὁ καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων Κύριος τὴν Ἱεραποστολικὴν προσφορὰν τοῦ π. Χρυσοστόμου, ὡς θυμίαμα εὐωδιστὸ ἐνώπιόν του καὶ νὰ ἀναπαύσῃ αὐτὸν ἐκ τῶν κόπων του «ἐν κόλποις Ἀβραάμ». Καὶ πιστεύομεν ὅτι ὁ λευκὸς πρεσβύτερος ἀναπαύεται τώρα εἰς τὴν χαρὰν τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, «ἐνθεν ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός».

Ἐκοπίασε πολὺ. Πῆρε τὸ ἀποστολικὸ ραβδί κι ἔφθασε στὴ καρδιά τῆς Ἀφρικῆς, διὰ νὰ προσφέρῃ «τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν» καὶ τὸν ἄρτον τὸν οὐράνιον, εἰς τὸν διψασμένον καὶ πεινασμένον διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν λαὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν κατοικοῦντα εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀφρικανικῆς γῆς.

Ἡ ζωὴ του ἦταν ἓνας συνεχὴς κόπος καὶ μιὰ διαρκὴς ἀγωνία διὰ τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου.

Παιδί ἀκόμη 15 ἐτῶν μπαίνει ὡς δόκιμος μοναχὸς στὸ μοναστήρι Παναγουλάκη, πλησίον τῆς Καλαμάτας.

Χρῆστος ἦταν τὸ πρῶτο του ὄνομα. Καὶ γεννήθηκε στὸ Βασιλίτσι τῆς Μεσσηνίας τὸ ἔτος 1903.

Λίαν ἑνωρίς, τὸ 1926, χειροτονεῖται ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Μεσσηνίας Μελετίου εἰς διάκονον καὶ πρεσβύτερον καὶ τοποθετεῖται ὡς ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Γαρδικίου.

Ἀκολούθως ἐνεγράφη ἀδελφὸς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πετράκη, καὶ ἀπὸ τὸ 1941 ἕως τὸ 1950 ὑπηρετεῖ ὡς Πρωτοσύγκελλος τῆς Μητροπόλεως Ἐδέσσης, ὅπου καὶ ἤρχισε νὰ φοιτᾷ εἰς τὸ Γυμνάσιον. Ἐπειτα ἔρχεται στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς Ἀθήνας καὶ σπουδάζει τὴν Θεολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἐνῶ συγχρόνως ἐφημερεύει εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν Ἀγίων Ἀποστόλων Ἰμμητοῦ καὶ ἀναπτύσσει πλουσίαν πνευματικὴν ἐργασίαν.

Τὸ 1959, εἰς ἡλικίαν 56 ἐτῶν, ἔλαβε τὸ πτυχίον τῆς Θεολογίας.

Ἦτο πνεῦμα ἐρευνητικὸν καὶ ἀνθρώπος μαθήσεως. Ἐγνώ-

Ὁ πατὴρ Χρυσόστομος μετὰ Ἰθαγενεῖς κληρικοὺς καὶ νεοφωτιστοὺς.

ριζε Γαλλικά, Ἀγγλικά, Γερμανικά, Ἰταλικά, Λατινικά καὶ Ἑβραϊκά. Τελευταίως δὲ κατὰ τὴν διακονίαν του εἰς Ἀφρικὴν μιλοῦσε καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν Σουαχίλι.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν σπουδῶν του εἰς τὸ Πανεπιστήμιον συνεδέθη στενωῶς μὲ τὸν ἐξ Οὐγκάντας τότε φοιτητὴν τῆς Θεολογίας Θεόδωρον Ναγκιάμα, νῦν ἐπίσκοπον Ναυκρατίδος εἰς Τανζανίαν, καὶ μέτρω αὐτοῦ μὲ τὸν τότε ἡγέτην τῆς Ὀρθοδόξου κινήσεως εἰς Οὐγκάνταν, νῦν ἐπίσκοπον Νειλουπόλεως Ρουβήμ Σπάρταν.

Αὐτὴ ἡ γνωριμία τοῦ ἐπύρωσε τὴν καρδιά καὶ ἀπεφάσισε νὰ προσφέρῃ τὰ ὑπόλοιπα τῆς ζωῆς του χρόνια εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς Ἀφρικῆς.

Σ' αὐτὴ τὴν ἀπόφασί του δὲν βρῆκε κατιὲν συμπαράστατη. Κανένας δὲν τὸν ἐνεθάρρυνε. Μόνο ἐμπόδια συνήτησε. Ὅλοι τὸν ἠμπόδιζον σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία τῶν 56 ἐτῶν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Οὐγκάνταν.

Καὶ ὅμως! Ὁ πόθος του διὰ τὴν δόξαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐνδόμυχος φωνὴ «διαβάς βοήθησον ἡμῖν» τὸν ἔκαναν, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1960, νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν Οὐγκάνταν. Πέρασε ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ προσεκύνησε τοὺς ἀγίους Τόπους καὶ ἀκολούθως μετέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν διὰ νὰ πάρῃ τὴν εὐχὴν τοῦ Πατριάρχου. Ἐφοδιασμένος μὲ τὴν φλογερὴν του πίστιν ἐγκατεστάθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Οὐγκάντας, τὴν Καμπάλαν.

Ξεκίνησε χωρὶς νὰ ἐπιβαρύνῃ κανένα. Οὔτε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν στὴν ἀρχὴ εἶχε κάποια οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν ἢ κάποιον ἐνθαρρυντικὸν λόγον. Ἀργότερα ὅμως, ἀπὸ τοῦ 1967 ὑπὸ τοῦ νῦν προκαθημένου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Ἱερωνύμου εὔρε συμπαράστασιν καὶ ἐνίσχυσιν εἰς τὸ τόσον ὄμορφο, ἀλλὰ κοπιῶδες ἔργον του.

Οἱ περιοχὲς τῆς Οὐγκάντα, τῆς Κένυα, τῆς Τανζανίας, τῆς Ζάμπας, τοῦ Κογκό ἤκουσαν τὸν φλογερὸν Ὀρθόδοξον Ἱεραπόστολον καὶ δέχθησαν χιλιάδες ἀνθρώποι ἀπὸ τὰ κουρασμένα χέρια του τὸ ἅγιον Βάπτισμα.

Μὲ ἐπιστολὰς του πρὸς τοὺς φίλους του στὴν Ἑλλάδα καὶ ἀλλαχοῦ ἐδημιούργησεν ἕνα κίνημα ἀγάπης καὶ συμπαθείας πρὸς τὴν Οὐγκάνταν καὶ τὴν Ἱεραποστολήν.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ πολυάριθμοι φίλοι του ἐβοήθησαν παντοιοτρόπως τὴν Ἱεραποστολικὴν του προσπάθειαν. Τοῦ ἔστειλαν χρήματα καὶ ἔκτισε Ἐκκλησίες, ἔστειλαν Ἱερά σκεύη, Ἱερά Ἀμφιά, Κολουμβῆθρες, καμπάνες, τὸ κάθε τι ποῦ θὰ τὸν βοηθοῦσε στὸ βαρὺ του ἔργο. Καὶ κοντὰ του ἔτρεξαν ἐθελονταὶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔμειναν μακρὰ χρονικὰ διαστήματα βοηθώντας τον. Καὶ αὐτοὶ μᾶς

εἶπαν ὅτι ὁ π. Χρυσόστομος καὶ ἐστερεῖτο καὶ ἐπεινοῦσε καὶ ἐταλαιπωρεῖτο διὰ τὴν βοήθησιν περισσότερον μὲ τὰς ἐξ Ἑλλάδος ἐπισχύσεις τοῦς ἰθαγενεῖς.

Ἀφιλάργυρος, ἄκακος καὶ πάντοτε χαρούμενος ἔτρεχε, διακονοῦσε, καίτοι δὲν ἐπαρκοῦσε...

Ἐγραφε εἰς ἀδελφὸν τῆς Μονῆς ἀπὸ τὴν Κανάγκα τοῦ Κογκὸ τὴν 20ὴν Νοεμβρίου π.ἔ.

«Ἐδῶ εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν καὶ ἔξω μέχρι πολὺ μακρὰ ἑβδομῆντα ἕως ἑκατὸν χιλιάδες — ἴσως καὶ πλέον — κόσμος, μὲ περισφύγγουν καὶ ζητοῦν ἢ μᾶλλον ἀπαιτοῦν τὴν εἰσδοχὴν τῶν στῆν Ὁρθοδοξίαν. Βρίσκομαι σὲ πολὺ δύσκολῃ θέτῃ. Ποῦ τὰ ἐπαρκέσω σὲ τόσα πλήθη; Γι' αὐτὸ ἀναβάλλω διαρκῶς ν' ἀρχίσω βαπτίσεις... .... Ὅλες τῖς ἡμέρες (ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτός) μὲ πολι-

Ὁ π. Χρυσόστομος μὲ μικροὺς ἰθαγενεῖς.

ορκοῦν οἱ πρωτοστατοῦντες καὶ ἄλλοι νεοερχόμενοι. Πολλές φορές δὲν μᾶς ἀφήνουν οὔτε νὰ φᾶμε. «Τί δεῖ γενέσθαι;».

Βεβαίως, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μετρήσωμε τὴν προσφορὰ τοῦ π. Χρυσοστόμου. Ὁ Κύριος τοῦ ἀμπελώνος γνωρίζει καὶ ὁ χρόνος θὰ τὸ ἀποδείξῃ.

Τὸ χαρακτηριστικώτερο γνώρισμα τῆς προσφορᾶς του πρὸς τὸ Ἱεραποστολικὸν ἔργον τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι ἡ μόνιμος καὶ διαρκὴς καὶ πολυετὴς παρουσία του στὶς χῶρες τῆς ἀνατολικῆς καὶ κεντρικῆς Ἀφρικῆς ὡς Ὁρθόδοξη μαρτυρία, ὡς καὶ ἡ μετάφρασις τῆς γλῶσσης τῶν Σουαχίλι τῆς θείας Λειτουργίας τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἄλλων προσευχῶν καὶ ὕμνων τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας μας.

Διὰ τοὺς ἀνθρώπους τῶν χωρῶν αὐτῶν εἶναι ὁ Ἅγιος. Καὶ γιὰ μᾶς ἐδῶ τὸ ἴδιο πρέπει νὰ εἶναι.

Πρὶν τελειώσω, θὰ σᾶς διαβάσω τὴν τελευταίαν του ἐπιστολὴν ἀπὸ 23 Δεκεμβρίου, πού ἔχομε στὰ χέρια μας. Μαρτυρεῖ ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ τὸν κόπον του καὶ τὴν πεποίθησίν του ὅτι εἶναι ξενητευμένος διὰ τὸν Κύριον.

«Τῆ Ἀ. Μακαριότητι τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος Κφ Κφ Ἰερωνύμω.

Ἀθήνας.

Μακαριώτατε, πανσέβαστέ μου καὶ πολυαγαπητέ μου Πάτερ καὶ Δέσποτα, προσκυνῶ καὶ φιλῶ εὐλαβῶς τὴν ἀγίαν δεξιάν Σας.

«Ὡς δρόσος Ἀερμών» ἦλθεν εἰς τὰς πτωχὰς μου χεῖρας ἡ ἀπὸ 28-11-72 ἐπιστολὴ τῆς Ὑμετέρας Σεπτῆς Μακαριότητος, καθὼς καὶ ἡ ἐπὶ ταῖς Ἁγ. Ἐορταῖς πατρικὴ εὐχετήριος κάρτα Ὑμῶν, διὰ νὰ ἀναψύξῃ καὶ γλυκάνῃ τὴν ταλαιπωρημένην ψυχὴν καὶ καρδίαν μου. Ἐρχομαι λοιπόν, ταπεινὸν τέκνον ξενητευμένον διὰ τὸν Κύριον μακρὰν τῆς πατρικῆς σας σιμᾶς, νὰ ὑποβάλλω τὰς πολλὰς μου εὐχαριστίας.

Τὸ γλυκὺ Βρέφος τῆς Βηθλεὲμ ἄς γλυκαίνῃ με τὴν χάριν του τὰς ἀναποφεύκτους πικρίας, τὰς ὁποίας ὅπωςδὴποτε ποτίζουν τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα «ἐχθραίνοντες ματαίως», ἀλλὰ καὶ φίλοι ἀπερίσκεπτοι. Ἄς χορηγῇ δὲ καὶ πλουσίαν τὴν θείαν του δύναμιν, διὰ νὰ βαστάξετε τὸ βάρος τῶν λίαν ὑψηλῶν, ἱερωτάτων καθηκόντων, τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ὁ γλυκὺς Ἰησοῦς Σᾶς ἀνέθεσεν.

Ἡ θεία πνοὴ τῶν Ἁγίων Ἐορτῶν ἄς εἶναι πάντοτε πλουσία ἐπὶ τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος καὶ τὸ ἐγγὺς Ν. Ἔτος 1973 λίαν καρ-

ποφόρον εἰς ἀγαθὰς ἐπιτεύξεις δι' Ὑμᾶς καὶ τὴν ὅλην Ἀγίαν Μητέρα Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Μετὰ βαθυτάτων υἱκῶν σεβασμάτων
Ὁ πτωχὸς Σας ξενητευμένος διὰ Κύριον
'Αρχιμ. Χρυσ. Παπασαραντόπουλος».

Ἀγαπητοί μου,

Εἶμαι βέβαιος πῶς ὁ π. Χρυσόστομος κλείνοντας τὰ μάτια του σ' αὐτὸν τὸν κόσμον καὶ ἀνοίγοντάς τα στὸ Φῶς τῆς αἰωνιότητος εἶδε ὅλους τοὺς μαύρους ἀδελφούς του, λευκοὺς ἀγγέλους ντυμένους μπροστὰ στὸ θρόνον τοῦ Δημιουργοῦ. Καὶ ἀτενίζοντας τὸν Κύριο, διὰ τὸν ὅποιον τόσον ἐκοπίασε, θὰ τοῦ εἶπε μὲ τὴν τρεμάμενη φωνή του καὶ μὲ ταπείνωσιν πολλήν·

Κύριε στὴν Ἀφρική ποῦ μ' ἔστειλες, «τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα...».

Καὶ ὁ ἀθλοθέτης Κύριος ἀσφαλῶς θὰ τοῦ εἶπε:

«Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου».

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεώς των γνωστοποιοῦν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαραίτητως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστήθῃ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

ΧΘΕΣ, ΣΗΜΕΡΟΝ, ΑΥΡΙΟΝ *

Α'. Ἀπὸ πολλοὺς καὶ ἀπὸ πολλοὺς φίλους μᾶς ζητεῖται νὰ ξεκαθαρίσωμεν τὴν θέσιν μας ἔναντι τοῦ παρελθόντος, ἔναντι τοῦ χθές. Διὰ μερικοὺς, ἴσως διὰ πολλοὺς, εἴμεθα ἄνθρωποι ποὺ ἀγαποῦμε τὸ χθές, τὸ παρελθόν, τὸ παραδεδομένον, καὶ τρόπον τινὰ εἴμεθα προσκεκολλημένοι εἰς τὸ χθές. Δι' ἄλλους πάλιν ἔχομεν πολλὴν ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τὸ χθές καὶ περισσοτέραν τοῦ δέοντος αὐτοτέλειαν ἀπὸ τὸ παρελθόν. Ζητεῖται, λοιπόν, νὰ ξεκαθαρίσωμεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὴν θέσιν μας.

Δὲν νομίζομεν ὅτι δὲν ἔχομεν κάμει ἕως τώρα τέτοιο ξεκαθάρισμα. Ἀλλὰ καὶ δὲν φρονοῦμεν ὅτι μία ἀκόμη ἀποσαφήνισις θὰ ἐβλαπτε, οὔτε κἂν ὅτι θὰ ἦτο περιττή.

Δύο ἀκραῖαι ἀντιλήψεις ὑπάρχουν ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Οἱ μὲν θεωροῦν τὸ χθές, τὸ χθές ἀδιακρίτως, ὡς κάτι τὸ καλόν, τὸ μόνον καλόν καὶ μιὰ λαχτᾶρα ἔχουν, ἅχ νὰ μπορούσε νὰ ἐρχόταν πάλιν ἢ παλαιὰ χρυσῆ ἐποχὴ (σᾶν νὰ μπορούσε ποτὲ ὁ ποταμὸς νὰ κυλήσῃ ἀπὸ τὰς ἐκβολὰς πρὸς τὴν πηγὴν). Καὶ ἔρχονται οἱ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι λατρεύουν τὸ σήμερον (βλέπετε, δὲν μπορεῖτε νὰ ὀμιλήσετε περὶ τοῦ χθές χωρὶς συγχρόνως νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν τὸ σήμερον) καὶ θέλουν νὰ ἀγνοήσουν ὁλότλα τὸ χθές, ὡσὰν σήμερα μόνον νὰ ἤρχιζεν ἡ ζωὴ εἰς τὸν πλανήτην αὐτόν.

Περιττὸν νὰ ποῦμε πόσον καὶ αἱ δύο αὐταὶ ἀντιλήψεις εἶναι ἀπλοϊκαί, ἄκριτοι, ἀφιλοσόφητοι. Ἀποτελοῦν τὴν «χρονολατρείαν» (Chronolatric) τοῦ Jacques Maritain. Οἱ μὲν, εἶναι δοῦλοι τοῦ χθές. Οἱ δέ, εἶναι δοῦλοι τοῦ σήμερον. Καὶ ἂν ἡμεῖς δὲν θέλωμεν νὰ εἴμεθα καθόλου δοῦλοι;

Β'. Χθές, σήμερον, καί, φυσικά, καὶ αὔριον. Εἶναι ἄρά γε τόσον ἄσχετα μεταξύ των; Εὐρίσκονται εἰς στεγανά ἀπ' ἀλλήλων διαμερίσματα; Μὰ δὲν βλέπομεν τοιαύτην στεγάνωσιν. Βλέπομεν τὸ χθές νὰ ζῆ καὶ σήμερον. Καὶ εἴτε τὸ θέλομεν εἴτε δὲν τὸ θέλομεν, εἴτε τὸ ξέρομεν εἴτε δὲν τὸν ξέρομεν, νὰ ἔχῃ τὸν διαμορφωτικὸν ρόλον του καὶ εἰς τὸ σήμερον. Ἄλλως τε καὶ τὸ σήμερον χθές εἶναι. Τὸ χθές τοῦ αὔριον. Καὶ τὸ αὔριον καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ χθές τοῦ μεθαύριον.

Τὸ θέμα μας λοιπόν δὲν εἶναι νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὸ χθές ἢ τὸ σήμερον ἢ τὸ αὔριον σᾶν νὰ ἦσαν ἄσχετα μεταξύ των, στεγανωμένα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, νὰ κολλήσωμεν εἰς τὸ χθές, ἢ εἰς τὸ σήμερον, ἢ εἰς τὸ αὔριον. Τὸ θέμα μας εἶναι πῶς θὰ ἀντι-

* Ἐκ τοῦ περιοδικοῦ Συζήτησις, ἔτος ΙΓ', τευχ. 143.

μετωπίσωμεν ἐν ἐπιγνώσει τὸ ἀέναον κύλισμα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα... «τὰ πάντα ρεῖ».

Καί, εἰδικώτερον, ὡς πρὸς τὸ σήμερον, τί εἶναι, ἀλήθεια, τὸ σήμερον; "Ὡσπου νὰ τὸ δῆς καλὰ καλὰ, ὥσπου νὰ τὸ πιάσης, ἔφυγε, ἔγινε χθές.

Καί ὡς πρὸς τὸ χθές, βέβαια, εἶπαμε ὄχι δουλεῖα εἰς τὸ χθές, ἀλλὰ πάλιν καὶ νὰ τὸ ἀγνοήσωμεν; Μά, ὅποιος ἀγνοεῖ τὸ χθές, δὲν κυβερνᾷ τὸ σήμερον, οὔτε ἐτοιμάζει τὸ αὔριον. Παρασύρεται σὰν κούτσουρο ἀπὸ τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ, φέρεται ἀπὸ τὸ σήμερον, ἀλλὰ δὲν τὸ κυβερνᾷ. Διότι, εἶπαμε, τὸ σήμερον περιέχει καὶ χθές. Καὶ ἅμα ἀγνοεῖς τὸ χθές, δὲν μπορείς νὰ καταλάβῃς καὶ ἄρα νὰ κυβερνήσης τὸ σήμερον.

Διότι, ἂς τὸ ἐπαναλάβωμεν, εἴτε τὸ θέλομεν εἴτε δὲν τὸ θέλομεν, εἴτε τὸ ἀναγνωρίζομεν εἴτε δὲν τὸ ἀναγνωρίζομεν, ἡ σημερινὴ ζωὴ μας κυβερνᾶται καὶ ἀπὸ τὴν χθές. Ἄπὸ τὸ ὅτι ἔγινε ὁ Β' Παγκόσμιος πόλεμος καὶ εἶχε τὴν ἔκβασιν, τὴν ὁποῖαν εἶχε. Πιὸ πίσω ἀκόμη: Ἄπὸ τὸ ὅτι ἔγινε ἡ μικρασιατικὴ καταστροφὴ. Ἄπὸ τὸ ὅτι ἔγινε ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821, καὶ μάλιστα ἐξερράγη, ὅταν ἐξερράγη. Διότι, φαίνεται, ὅτι λίγο ἀργότερα θὰ ἦταν πολὺ ἀργὰ καὶ θὰ ξεσποῦσε καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας αὐτὸ τὸ ἀργότερα. Καί, ἂν θέλετε, θὰ τολμήσωμε νὰ ποῦμε, ὅτι μᾶς κυβερνᾷ σήμερον καὶ ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία. Δὲν ξέρομε ποῖά θὰ ἦτο ἡ μορφή τῆς σημερινῆς Εὐρώπης, ἐὰν δὲν ἐγένετο ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία, ἢ ἂν εἶχε ἄλλην ἔκβασιν ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν εἶχε.

Γ'. Ἀλλὰ εἶναι καὶ κάτι ἄλλο. Τὸ χθές ἔχει, βέβαια, τὸ ἐνεργητικὸν του, τοὺς θησαυροὺς τοὺς ὁποῖους μᾶς παραδίδει, ἔχει ὅμως καὶ τὸ παθητικόν. Μεγάλον παθητικόν. Φρικαλέον παθητικόν. Τὸ εἶπαμε καὶ ἄλλοτε, εἶναι ἄλλως τε ὀλοφάνερο. Τὸ παρελθὸν ἔσυρε μέχρις ἡμῶν καὶ αἴσχη. Καὶ ὅλα αὐτὰ ἐνεργοῦν ἐπὶ τοῦ σήμερον, εἴτε ἔχομεν εἴτε δὲν ἔχομεν ἐπιγνώσιν τούτου. Συμβαίνει ὅμως τὸ ἐξῆς: Τὸ μὲν παθητικόν τοῦ χθές ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ σήμερον χωρὶς νὰ ζητῆ τὴν ἄδειάν μας. Τὸ ἐνεργητικὸν ὅμως ζητεῖ τὴν παρ' ἡμῶν ἀξιοποίησιν, τὴν ἐν ἐπιγνώσει συμμετοχὴν μας, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ σήμερον νὰ ἀσκήσῃ τὴν ἐπίδρασίν του. Συμπέρασμα: Ἐὰν κάνωμεν ὅτι ἀγνοοῦμεν τὸ παρελθόν, τότε ἀφίνομεν τὸ ἐκ τοῦ παρελθόντος παθητικόν, τὸ κακόν, τὴν ἀρρώστεια, νὰ ἐπιδρῶ χωρὶς ἐνόχλησιν ἐπάνω εἰς τὴν σημερινὴν μας ζωὴν, ἐνῶ τὸ ἐκ τοῦ παρελθόντος ἐνεργητικὸν μένει χωρὶς ἀξιοποίησιν, ἀνενέργητον ἐπομένως. Ὅμοιάζομεν μὲ ἓνα κληρονόμον, ὁ ὁποῖος θὰ ὑπεισήρχετο εἰς τὸ παθητικόν τῆς κληρονομίας,

ἀλλ' ὄχι εἰς τὸ ἐνεργητικόν. Νὰ γιατί διακυβέρνησις τοῦ σήμερον προϋποθέτει ἐπαφήν μὲ τὸ χθές.

Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον διακυβέρνησις τοῦ σήμερον, ἢ ἂν προτιμᾶτε, ἐν ἐπιγνώσει πορεία σήμερον προϋποθέτει ἐπαφήν μὲ τὴν ἱστορίαν. Μὴ φοβεῖσθε, δὲν πρόκειται νὰ κάμωμεν «ἱστορισμὸν» (Historismus), ἀλλὰ χωρὶς τὸ φῶς τῆς ἱστορίας σημερινῆ ἐν ἐπιγνώσει πορεία εἶναι ἀδύνατος.

Καὶ ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ μιὰ ἔκκλησις πρὸς ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας μας, οἱ ὁποῖοι εἶναι νέοι κατὰ τὴν ἡλικίαν· Διαβάσετε, νέοι μου, διαβάσετε, ὅσον μπορεῖτε περισσότερον, ἱστορίαν. Ἡ ἱστορία θὰ προσθέσῃ εἰς τὴν νεότητα τὸ φῶς τῆς ἀπὸ τῶν αἰῶνων πείρας. Ἡ πορεία σας θὰ γίνεται ὄχι μόνον μὲ δύναμιν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐπίγνωσιν. Μὲ ἐπίγνωσιν ὡς πρὸς τὸ τί πρέπει νὰ ἐπιδιώξετε καὶ τί πρέπει νὰ ἀποφύγετε, διότι ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν πείραν θὰ συναγάγετε συμπεράσματα ὡς πρὸς τὸ ποῦ, εἰς ποίας συνεπειὰς ὀδηγεῖ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ποῦ παρουσιάζεται ἐνώπιόν σας καὶ σᾶς ζητεῖ νὰ τοῦ ἐμπιστευθῆτε τὴν πορείαν σας.

Δ'. Αὐτῆ ἢ ἐν ἐπιγνώσει πορεία θὰ βοηθήσῃ καὶ εἰς τὴν ἐνατένισιν τοῦ αὐριον καὶ εἰς τὴν προπαρασκευὴν τοῦ αὐριον. Τὸ σήμερον, ὅταν θεωρῆται ὄχι ξεκάρφωτο, ἀλλὰ εἰς τὴν ἱστορικὴν του συνοχήν, κατανοεῖται πληρέστερον καὶ ὡς προπαρασκευὴ τοῦ αὐριον. Καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του εἰδικότερα ὁ σημερινὸς νέος. Ἡ σημερινὴ του ζωὴ ἔχει νόημα ὡς προπαρασκευὴ τοῦ αὐριον. Καὶ μὲ τὸ φῶς τὸ ὁποῖον δίδει ἡ συναίσθησις αὐτῆ, πρέπει ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ εἰδικότερα ὁ νέος, νὰ διαμορφῶνῃ τὴν ζωὴν τῆς σήμερον.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ αὐριον, τώρα, ἔχει βέβαια τὸ μειονέκτημα ὅτι μᾶς εἶναι ἄγνωστον, παρὰ τὴν «μελλοντολογίαν», κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ χθές καὶ τὸ σήμερον, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον γνωρίζομεν ἢ ὑποθέτομεν τοῦλάχιστον ὅτι τὰ γνωρίζομεν. Δὲν μᾶς εἶναι ὅμως καὶ τόσον ἄγνωστον τὸ αὐριον, διότι ἀπὸ μίαν ἄποψιν τὸ αὐριον ὑπάρχει ἤδη σήμερον. Πολὸν ὥραϊα τὸ εἶχε πεῖ πρὶν ἀπὸ εἴκοσι χρόνια ὁ Robert Jungk εἰς τὸ βιβλίον του «Τὸ μέλλον ἔχει ἤδη ἀρχίσει»¹. Βέβαια, ὡς μηχανοκράτης, δὲν μποροῦσε νὰ συλλάβῃ τὴν γενικωτέραν ἔννοιαν καὶ ἔκτασιν τῆς ἰδέας, τὴν ὁποίαν προέβαλλεν. Ἄλλὰ ἡ ἰδέα εἶναι πολὺ ὥραϊα καὶ πολὺ σωστή. Τὸ μέλλον, τὸ αὐριον ὑπάρχει ἤδη ὡς πρώτη καταβολὴ σήμερον. Μάλιστα, ὅπως πολὺ ὥραϊα τὸ λέει σ' ἓνα

1. Robert Jungk, Die Zukunft hat schon begonnen, Stuttgart, 1952.

πρόσφατον βιβλίον του ὁ Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς Jean Guilton², εἰς τὴν ἐποχὴν μας περισσότερον παρὰ εἰς κάθε ἄλλην ἐποχὴν, τὸ μέλλον μπαίνει εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ παρόντος. Καὶ ὅπως τὸ σήμερον, δὲν μπορεῖ, πῶς τὸ θέλετε, νὰ εἶναι ξεκάρφωτο ἀπὸ τὸ χθές, ἔτσι τὸ αὔριον δὲν θὰ εἶναι ξεκάρφωτο ἀπὸ τὸ σήμερον. Θὰ ἔχη καὶ αὐτὸ τὴν συνοχὴν του, τὴν ὁποίαν καθορίζει ὁ ἀδυσώπητος νόμος τῆς αἰτιώδους συναφείας.

Ε'. Ὅχι, λοιπόν, δουλικὴ προσκόλλησις εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ στεγανὸν διαμέρισμα, χθές, σήμερον, αὔριον, ἀλλὰ ἀξιοποίησις τοῦ χρόνου, τῆς ροῆς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Ἡ ἀξιοποίησις ὅμως αὐτὴ δὲν εἶναι δυνατὴ χωρὶς κριτικὴν. Πρέπει νὰ ὑπάρξῃ κριτικὴ θεώρησις τοῦ χρόνου, τῶν ἐν χρόνῳ συμβαινόντων κατὰ πόσον ἀποτελοῦν ἀξίαν ἢ ἀπαξίαν. Τίποτε δὲν θὰ ἦτο περισσότερον ἐσφαλμένον, ἀπὸ τοῦ νὰ θεωρήσωμεν ἀκρίτως, συλλήβδην, τὸ χθές ἢ τὸ σήμερον ἢ τὸ αὔριον ὡς ἀξίαν ἢ ἀπαξίαν, ὡς καλὸν ἢ κακόν. Ὑπάρχει καλὸν χθές καὶ κακὸν χθές. Καλὸν σήμερον καὶ κακὸν σήμερον. Καλὸν αὔριον καὶ κακὸν αὔριον. Καὶ εἰδικώτερον ὡς πρὸς τὸ αὔριον, ἡ ἰδέα ὅτι τὸ αὔριον θὰ εἶναι ἐξάπαντος καλὸν ἢ ἐξάπαντος καὶ ἀδιακρίτως κακόν, στερεῖται οἰουδήποτε στηρίγματος.

Χρειάζεται κριτικὴ ἀντιμετώπισις. Ποῖος ὅμως θὰ μᾶς δώσῃ τὸ κριτήριον, διὰ νὰ σχηματίσωμεν τὴν κρίσιν, διὰ νὰ διακρίνωμεν μεταξὺ καλοῦ χθές καὶ κακοῦ χθές, καλοῦ καὶ κακοῦ σήμερον καὶ αὔριον; Τὸ χθές μήπως; Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι τὸ κρινόμενον. Τὸ σήμερον; Ἀλλὰ ἐκτὸς τοῦ ὅτι καὶ αὐτὸ εἶναι κρινόμενον, μᾶς λείπει καὶ ἡ ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασις. Εἴμεθα βουτηγμένοι μέσα εἰς τὸ σήμερον. Τοῦθ' ὅπερ μᾶς καθιστᾷ τὸ σήμερον ἀκατάλληλον ὡς κριτήριον. Ὡς πρὸς τὸ αὔριον, τώρα, ὡς κριτήριον, νὰ κρίνωμεν δηλαδὴ μὲ βάσιν τὸ τί θὰ λέγῃ ἢ αὔριον... ἔ, ἄντε νὰ μαντεύσῃς τί θὰ λέγῃ ἢ αὔριον διὰ τὴν σήμερον!

Τὸ κριτήριον, λοιπόν, θὰ μᾶς τὸ δώσῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον στέκει παραπάνω ἀπὸ τὸ χθές καὶ τὸ σήμερον καὶ τὸ αὔριον, ποῦ εἶναι ἐλεύθερον ἀπὸ τὸν Ἡράκλειτον καὶ τὴν ἀέναον ροὴν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Θὰ μᾶς τὸ δώσῃ μόνον τὸ αἰώ ν ι ο ν.

Θὰ κρίνωμεν ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς αἰωνιότητος. Ὑπάρχει ὅμως τὸ αἰώνιον; Αὐτὸ πλέον εἶναι ζήτημα κοσμοθεωρίας. Ἐνα μόνον πρέπει νὰ ξεκαθαρίσωμεν. Ἐὰν δεχώμεθα, ὅτι αἰώνιον δὲν ὑπάρχει, τότε οὔτε κριτήριον ὑπάρχει διὰ τὸ

2. Jean Guilton, *Ce que je crois* Grasset, 1971, σ. 203.

θέμα μας. Τότε ὁ χρόνος θὰ περνᾷ ἐπάνω μας, χωρὶς νὰ μᾶς πέφτη ὁ παραμικρὸς λόγος κριτικῆς. Τὸ ἐκάστοτε μοντέρνο εἶναι καλόν, τὸ μόνον καλόν, καὶ μᾶς δεσμεύει. Μία μοιρολατρικὴ, φαναλιστικὴ φορὰ ἀπὸ τὸ ρεῦμα θὰ εἶναι ἡ ζωὴ μας. « Ὅπου τὸ φέρον σὲ φέρει καὶ φέρου καὶ φέρε ». Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι πλέον ζωὴ ἐν ἐπιγνώσει. Οὔτε ζωὴ ἐν ἐλευθερίᾳ. Εἶναι, ἀπλούστατα, δουλεία.

ΣΤ'. Δι' ἐκεῖνον ὅμως, ὁ ὁποῖος πιστεύει εἰς τὸ αἰώνιον, τὸ θέμα τίθεται ἐντελῶς διαφορετικά. Ὅποιος πιστεύει εἰς τὸ αἰώνιον, δέχεται τὰς αἰωνίους ἀξίας, τὸ αἰώνιον δέον, τὸ ὁποῖον εἶναι παραπάνω ἀπὸ τὸ κύλισμα τοῦ χρόνου, παραπάνω ἀπὸ τὸν Ἡράκλειτον. Ὑπάρχει, δι' αὐτὸν ἄρα, τὸ κριτήριον, τὸ ὁποῖον εἶναι παραπάνω ἀπὸ τὸ χθὲς καὶ τὸ σήμερον καὶ τὸ αὔριον.

Μὲ βάσιν λοιπὸν αὐτὰς τὰς ἀξίας, τὰς αἰωνίους, τὰς ὁποίας μᾶς δίδει ἡ χριστιανικὴ Πίστις εἰς τὴν αἰωνιότητα, μὲ βάσιν καὶ μὲ κριτήριον τὰς ἀξίας αὐτάς, δὲν ἀγνοοῦμεν οὔτε ἀπαθοῦμεν τὸ χθὲς οὔτε πάλιν προσκολλώμεθα εἰς αὐτό. Κρίνομεν τὸ χθὲς καὶ διακρίνομεν τὸ καλὸν χθὲς ἀπὸ τὸ κακὸν χθὲς. Ἀξιοποιούμεν τὸ πρῶτον, κάμνομεν τὸ πᾶν διὰ νὰ μὴ ἐπανέλθῃ τὸ δεύτερον.

Καὶ πάλιν. Δὲν φεύγομεν ἀπὸ τὸ σήμερον, ἄνθρωποι τοῦ σήμερον εἴμεθα. Ἀλλὰ καὶ δὲν ὑποδουλούμεθα εἰς τὸ σήμερον, οὔτε ἔχομεν τὴν φαντασίωσιν, ὅτι τάχα κατὰ μοναδικὴν εἰς τὴν ἱστορίαν ἐξαίρεσιν, ἡ σήμερον εἶναι ἡ μοναδικὴ εἰς τὸν βίον τῆς ἀνθρωπότητος ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ πάντα βαίνουν εὔ καὶ καλῶς καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ παραδιδώμεθα εἰς τὰ τυφλά εἰς κάθε τι ποῦ εἶναι μοντέρνο. Ἀπλούστατα, κρίνομεν καὶ τὸ σήμερον μὲ τὸ κριτήριον ποῦ μᾶς δίδει ἡ αἰωνιότης. Καὶ βλέπομεν ὅτι ὑπάρχει καλὸν σήμερον, καλύτερον, πολὺ καλύτερον ἀπὸ τὸ χθὲς καὶ τὸ προχθὲς. Ἀλλὰ καὶ πάλιν βλέπομεν, ὅτι ὑπάρχει καὶ τὸ κακὸν σήμερον, ὅπου ἡ ἀνθρωπότης ἐναντι τοῦ χθὲς παρουσιάζει μίαν κατάπτωσιν ἀπειλητικὴν διὰ τὸ αὔριον.

Καὶ ἐπειδὴ ἐνδιαφερόμεθα καὶ διὰ τὸ αὔριον, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ, ὅπως εἶπομεν, ἔχει ἤδη ἀρχίσει, καταπολεμοῦμεν ἐκεῖνο τὸ σήμερον, τὸ ὁποῖον μᾶς καταρρίπτει τώρα καὶ ἀπεργάζεται ἓνα χαῶδες αὔριον.

Ἡ πίστις, λοιπόν, εἰς τὴν αἰωνιότητα καὶ τὰς αἰωνίους ἀξίας μᾶς παρέχει τὸ κριτήριον καὶ τὴν δύναμιν διὰ τὴν ὄχι δουλικήν, ἀλλὰ κριτικὴν καὶ ἀξίαν ὄντως ἀνθρώπων ἐλευθέρων ἀντιμετώπισιν καὶ τοῦ χθὲς, ἀλλὰ καὶ τοῦ σήμερον. Μὲ σκοπὸν, τὸ αὔριον νὰ εἶναι καλύτερον, ὅσον τὸ δυνατὸν καλύτερον καὶ ἀπὸ τὸ χθὲς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ σήμερον!

A. N. ΤΣΙΡΙΝΤΑΝΗΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ»

Ὑπὸ τὰς εὐλογίας τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ ὡς ὄργανον ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς καὶ θρησκευτικῆς καὶ ποιμαντικῆς ἐποικοδομῆς, ὡς καὶ ἐκκλησιαστικῆς καὶ θεολογικῆς ἀγωγῆς καὶ καλλιέργειας, ἐκδίδεται καὶ τὸ Περιοδικὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ», συναποστελλόμενον μετὰ τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ὁ τίτλος φανερῶναι ὅτι ἀπευθύνεται κυρίως εἰς τοὺς εὐσεβεῖς κληρικούς παντὸς βαθμοῦ τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ κατὰ προέκτασιν ἐνδιαφέρει καὶ πρέπει νὰ ἐνδιαφέρῃ καὶ τὸ Περιοδικὸν τοῦτο πᾶσαν εὐσεβῆ καὶ φιλόθρησκον ἑλληνορθόδοξον χριστιανικὴν ψυχὴν. Ὁ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» ἐμπεριλαμβάνει ἄρθρα, σκοπὸν ἔχοντα τὴν ἐν Χριστῷ πνευματικὴν καλλιέργειαν τῆς προσωπικότητος τοῦ Κληρικοῦ. Ἄρθρα ποιμαντικά, κοινωνικά, ἑορταστικά, ὕμνο-γραφικά, λειτουργικά, ἀγιολογικά, ὁμολογιακά, ἀγιογραφικά, ἐρμηνευτικά, πατρολογικά, ἐκκλησιολογικά, κηρυκτικά, κατηχητικά, λογοτεχνικά, παιδαγωγικά, κ.λ.π. κ.λ.π. Πάντα δὲ ταῦτα ἀποτελοῦν πλαίσια ἱερά, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται οὐ μόνον ἡ διαφώτισις, ἡ ἐν Χριστῷ ἐποικοδομῆ, ἡ μόρφωσις καὶ ἡ καλλιέργεια ἡ ἱερατικὴ, ἡ ποιμαντικὴ καὶ ἡ καθόλου ἐκκλησιαστικὴ καὶ θεολογικὴ τοῦ εὐσεβεστάτου ἱεροῦ κλήρου τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, ἀλλὰ κατὰ προέκτασιν ἐπιδιώκεται συγχρόνως καὶ ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ διαφώτισις παντὸς τοῦ εὐσεβοῦς ποιμνίου καὶ παντὸς εὐλαβοῦς ἀναγνώστου τοῦ «Ἐφημερίου», τοῦ στενῶς συνδεομένου μετὰ τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἑλληνικῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας.

Προδήλως λοιπὸν τὸ Περιοδικὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ», πέραν τῶν ἐποικοδομητικῶν καὶ διαφωτιστικῶν ἄρθρων, ὡς καὶ τῶν ποικίλων εἰδήσεων περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὄργανισμῶν (Γ.Α.Κ.Ε. καὶ Ο.Δ.Δ.Ε.Π.), αἵτινες ἐνδιαφέρουν κυρίως τοὺς εὐσεβεῖς κληρικούς μας, ἀποτελεῖ συγχρόνως ὄργανον ἀναπτύξεως ἐκκλησιαστικῆς καὶ μάλιστα ἱεραποστολικῆς συνειδήσεως μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων Ὀρθόδοξων Χριστιανῶν. Οὕτω πως δὲ ὁ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» εἶναι διὰ τοὺς εὐσεβεῖς Κληρικούς μας ὑποβοηθητικὸν ὄργανον τῆς καθόλου πνευματικῆς καὶ ποιμαντικῆς αὐτῶν ζωῆς καὶ δράσεως.

Ἐκ πάντων τούτων καταφαίνεται, ὅτι δὲν εὐσταθοῦν τὰ παράπονα ἐνίων, διὰ τὴν δῆθεν ὑψηλὴν κράτησιν ἐκ τῶν ἀποδοχῶν των ὑπὲρ τῶν Περιοδικῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ἐρωτῶμεν ποῖος ἐργάτης ἢ ὑπάλληλος μισθοδοτούμενος ὑπὸ δημοσίας ἀρχῆς ἢ ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως, δὲν καταβάλλει, κατὰ τὰ ἐκάστοτε ὀριζόμενα ὑπὸ τοῦ

Νόμου, ανάλογα ποσοστά κρατήσεως ἐκ τῶν ἀποδοχῶν του, εἴτε διὰ φορολογικούς σκοπούς εἴτε δι' ἔμμεσον ἐπικουρίαν εἰδικῶν Ταμείων εἴτε καὶ δι' ἄλλους κοινωνικούς σκοπούς; Ποῖος ὑπάλληλος δημόσιος, φερ' εἴπειν, δὲν καταβάλλει ἐκ τῶν ἀποδοχῶν του ἀνάλογον ποσοστὸν χάριν τῆς ἀγροτικῆς τάξεως (Ο.Γ.Α.), ἥτοι χάριν ὑψίστου κοινωφελούς σκοποῦ;

Ὁ ἱερός κλῆρος τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας εἶναι, φύσει τε καὶ θέσει, ἡ ἱερὰ λευϊτικὴ τάξις, δι' ἧς προσφέρονται τοῖς πιστοῖς τὰ Ἅγια Μυστήρια καὶ πάντα τὰ λυτρωτικὰ μέσα τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας καὶ τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Πάντα τὰ ὑλικά εἰσοδήματα ὁ ἱερός κλῆρος ἐκδέχεται ἐκ τῆς Ἀγίας του Ἐκκλησίας, τοῦ συνόλου δηλονότι τῶν πιστῶν. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δρᾷ, ζῆ καὶ κινεῖται καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας λαμβάνει τὰ μέσα τῆς αὐτοσυντηρήσεως. Ἡ Διοικοῦσα Ἐκκλησία μεριμνᾷ πάντοτε διὰ τὸ ἱερατικόν του ἔργον, διὰ τὴν ἀγωγὴν καὶ μόρφωσίν του, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ διὰ τὴν παροχὴν εἰς αὐτὸν τῶν ὑλικῶν μέσων τῆς ἀξιοπρεποῦς συντηρήσεώς του. Ἡ σεπτὴ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Διοικοῦσα διαρκῆς Ἱ. Σύνοδος, με' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἐκάστοτε Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ἐντεῦθεν, συνεχεῖς κατέβαλλον προσπάθειάς διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ ὑλικὴν καθόλου ἐξῆψωσιν τοῦ ἱεροῦ μας κλήρου. Τελευταίως δὲ ἐπετεύχθη καί, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, κατὰ τὸν πλέον ἄριστον τρόπον, ἡ ὀριστικὴ λύσις τοῦ ὅλου οἰκονομικοῦ προβλήματος τοῦ ἱεροῦ κλήρου μας.

Ἡ ἐπιβληθεῖσα λοιπὸν κράτησις ἐπὶ τῶν ἀποδοχῶν τοῦ κλήρου, οὐχὶ 1%, ὡς κακῶς καὶ ἐξ ἀγνοίας ἀσφαλῶς διαθρυλεῖται, ἀλλ' ἀπλῶς τὸ 0,50%, τοῦ ὑπολοίπου 0,50% ἀποδιδομένου διὰ τὴν νοσηλείαν τῶν ἱερέων—πρέπει δὲ τοῦτο καλῶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν ὑπὸ σύμπαντος τοῦ εὐσεβοῦς ἱεροῦ κλήρου μας—δὲν ἀποτελεῖ σ υ ν δ ρ ο μ ῆ ν, ἀλλὰ σ υ μ β ο λ ῆ ν καὶ σ υ ν ε ι σ φ ο ρ ἄ ν ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς διαφωτίσεως, ἐποικοδομῆς, καλλιιεργείας καὶ ἀναπτύξεως ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως, ἐν πνεύματι Χριστοῦ, μεταξὺ οὐ μόνον τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὅλου, εἰ δυνατὸν, Πληρώματος τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς,

Θέλομεν νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι ἐνστερνίζεσθε τὰς ἐκτιθεμένας ἀπόψεις ἡμῶν. Θέλομεν νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι καὶ ὑμεῖς διαπνέεσθε ὑπὸ πόθου ἱεροῦ καὶ εὐλαβοῦς, ὥστε νὰ καταστήτε σ υ ν ε ρ γ ο ῖ εἰς τὸ μέγα ἔργον τῆς ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἐποικοδομῆς τοῦ ποιμνίου σας. Τὸ καθήκόν σας, ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ εἴπωμεν,

εἶναι νὰ μεταδίδετε ἐν φωτισμῷ ἀγίῳ καὶ ἐν φόβῳ Θεοῦ τὰς τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας ἀρχὰς εἰς πᾶσαν ἐπιδεκτικὴν ψυχὴν. Ἐν μέσον μεταδόσεως ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως εἶναι καὶ ἡ δι' Ὑμῶν, ὅση ὑμῖν δύναμις, διάδοσις τῶν ἐπισημῶν δημοσιογραφικῶν ὀργάνων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν εἰς ὅσον πλείστους χριστιανούς. Ἐστὲ δὲ βέβαιοι ὅτι καὶ Ὑμᾶς αὐτοὺς βοηθεῖτε καὶ τὸ πνευματικὸν Ὑμῶν ἔργον καλλιιεργεῖτε. Ἡ δὲ σκέψις, ὅτι καὶ Ὑμεῖς συντρέχετε τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοῦ πενιχροῦ ὀβολοῦ σας, ἀσφαλῶς πρέπει νὰ σᾶς πληροῖ χαρᾶς καὶ καυχήσεως, ἐκ τοῦ ὅτι ἐξ ὧν λαμβάνετε, δίδετε καὶ ἐν τῇ ἐπιγνώσει ὅτι, ὡς ἐν τῇ Διδαχῇ τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων λέγεται, «Μακάριοι οἱ διδόντες» (Διδαχὴ 1,5) καὶ ἐν τῇ Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ τοῦ Κλήμεντος (2,1) «ἐστὲ ὑποτασσόμενοι μᾶλλον ἢ ὑποτάσσοντες, ἢ δ ι ο ν δ ι δ ὶ ν τ ε ς ἢ λαμβάνοντες, τοῖς ἐφοδίοις τοῦ Χριστοῦ ἀρκούμενοι».

Ὁ χαράσσων τὰς γραμμὰς ταύτας εἶναι υἱὸς ἱερέως καὶ αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διαβεβαιώσῃ πάντας ὑμᾶς, ὅτι τὸ ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας ἐνδιαφέρον του εἶναι μέγα. Δύναται δὲ ἐπίσης νὰ διακηρύξῃ ὑπευθύνως, ὅτι πνεῦμα οἰκονομίας καὶ περισυλλογῆς πανταχοῦ καὶ πάντοτε θὰ ἐπικρατῇ, ὅσον χρόνον οὗτος ἔχει τὴν ὑπεύθυνον διαχείρισιν τῶν Περιοδικῶν, εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κινήσεως καὶ τῶν ἀκτίνων δράσεως αὐτῶν.

Ἐστὲ δὲ βέβαιοι, ὅτι πᾶν τὸ περίσσευμα, ἀποτελοῦν «ἱερὸν κεφάλαιον», θὰ διατίθεται πάντοτε ὑπὲρ τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, καὶ ὑπὲρ τῶν γενικωτέρων εὐγενῶν σκοπῶν τῆς πνευματικῆς προβολῆς τῆς Ὁρθοδοξίας ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς φιλτάτης ἡμῶν Πατρίδος καὶ ἐμμέσως ὑπὲρ πάντων Ὑμῶν. Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ, ἐξαιτούμεθα καὶ τὰς εὐχὰς Ὑμῶν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Γ'

ἽΟ σκοπὸς καὶ τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τετραπλοῦς: Νὰ λατρεύῃ τὸν Θεόν· νὰ κηρύσσει τὸ Εὐαγγέλιον· νὰ διδάσκη καὶ νὰ πληροφορῇ τὴν Πίστιν· νὰ διαχειρίζεται καὶ νὰ παρέχῃ τὰ μέσα τῆς Χάριτος. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι σκοπὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι: Λειτουργικός, Ἱεραποστολικός, Διδακτικός-Δογματικός καὶ Ποιμαντικός.

1. Λειτουργικός:

ἽΟ Θεὸς ἐδημιούργησε πάντα τὰ δημιουργήματά Του, διὰ νὰ τοῦ προσφέρουν λατρείαν. ἽΟ ἄνθρωπος, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ἐδημιουργήθη διὰ νὰ λατρεύῃ τὸν Θεὸν ἐλευθέρως. ἽΗ Ἐκκλησία ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ καταστῇ τὸ μέσον, δι' οὗ ὁ ἄνθρωπος θὰ δύναται νὰ λατρεύῃ τὸν Θεὸν κατὰ τρόπον τέλειον.

ἽΟ ἄνθρωπος ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὡς κοινωνικὸν ὄν. ἽΕπομένως, ἡ λατρεία του πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι κοινωνικὴ καὶ ἀτομικὴ. ἽΗ μορφή αὕτη τῆς λατρείας λαμβάνει τὴν πλέον τελείαν ἔκφρασιν εἰς τὸ μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας.

ἽΟ πρῶτος σκοπὸς καὶ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νὰ ὀδηγῇ ἅπαντα τὰ δημιουργήματα εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὸ ὄραμα τῶν Οὐρανῶν, ἐν τῇ ἽΑποκαλύψει τοῦ Ἵωάννου, εὐρίσκομεν τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ περιβαλλόμενον ὑπὸ τῶν τεσσάρων δημιουργημάτων, τὰ ὁποῖα ἀντιπροσωπεύουν τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, καὶ τοὺς εἴκοσι τέσσαρας πρεσβυτέρους, ἀντιπροσωπεύοντας τὴν ἽΕκκλησίαν· καὶ ὅταν θὰ δώσουν τὰ ζῶα τὴν κεκατονισμένην τιμὴν «πεσοῦνται οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθήμενου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προσκυνήσουσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, καὶ βαλοῦσι τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου» (ἽΑποκ. 4,10).

2. Ἱεραποστολικός:

ἽΑλλὰ οἱ ἄνθρωποι δὲν δύναται νὰ λατρεύσουν τὸν Θεόν, ἐὰν πρῶτον δὲν τὸν γνωρίσουν. ἽΕπομένως, ὁ δεύτερος σκοπὸς καὶ ἔργον συγχρόνως τῆς ἽΕκκλησίας εἶναι νὰ κηρύσσει τὸ Εὐαγγέλιον εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους, συμφώνως, ἐξ ἄλλου, καὶ μὲ τὴν δοθεῖσαν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου: «Πορευθέντες μαθητεύ-

σατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Ματθ. 28,19), «καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ» (Λουκ. 24, 47), «ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. 1,8).

Τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι ἡ καλὴ καὶ εὐχάριστος ἀγγελία, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγένεν ἄνθρωπος, ἀπέθανε καὶ ἀνέστη διὰ νὰ σώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς ἁμαρτίας.

3. Διδακτικὸς (Διατύπωσις δογματικῆς διδασκαλίας):

Ὅταν οἱ ἄνθρωποι δέχονται τὸ Εὐαγγέλιον, ἡ Ἐκκλησία ἔχει καθῆκον νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους τί πρέπει νὰ πιστεύουν, τί νὰ ἀρνοῦνται καὶ τί νὰ πράττουν. Οὕτω ὁ τρίτος σκοπὸς, ἀλλὰ καὶ ἔργον συγχρόνως τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νὰ διδάσκῃ τὴν πίστιν καὶ τὸν τρόπον, δι' οὗ αὕτη δέον νὰ ἐκφράζῃται διὰ τῆς διαγωγῆς μας.

Ἔχει δοθῆ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ αὐθεντία «τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν» (Ματθ. 16,19 καὶ 18,18), δηλαδὴ νὰ δίδῃ ἐντολὴν τί πρέπει νὰ πιστεύωμεν καὶ τί πρέπει νὰ μὴ πιστεύωμεν. Ἐν τῇ ἀσκήσει αὐτῆς τῆς ἐξουσίας, ἡ Ἐκκλησία διατηρεῖ τὴν Θεϊαν Ἀποκάλυψιν καὶ ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῆς νὰ διατηρήσῃ τὴν Ἀποκάλυψιν ἀνόθευτον διατυπώνει εἰς δόγματά τινας ἐκ τῶν διδασκαλιῶν τῆς.

Οὕτω, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει αὐθεντίαν εἰς ζητήματα πίστεως.

4. Ποιμαντικὸς:

Ὁ σκοπὸς καὶ τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας, ὡς προανέφερον, ἔχει καὶ ποιμαντικὸν χαρακτῆρα.

Ὅσοι ἔχουν δεχθῆ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ διδάσκονται τὴν χριστιανικὴν πίστιν—καὶ κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς δὲν δύναται νὰ ἰσχυρισθῆ, ὅτι γνωρίζει τόσον καλῶς τὸ πεδῖον τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ὥστε νὰ μὴ ἔχη ἀνάγκην νὰ μάθῃ περισσότερα ἐξ ὧων γνωρίζει—ἔχουν ἀνάγκην τῆς Θείας Χάριτος. Ὁ τέταρτος, λοιπόν, σκοπὸς καὶ ἔργον συγχρόνως τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νὰ διαχειρίζηται τὰ μέσα τῆς Θείας Χάριτος, ἀμφοτέρα, τὰ Μυστήρια καὶ ὅσα δὲν ἔχουν μυστηριακὸν χαρακτῆρα.

Εἰς τοὺς Πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας ὁ Θεὸς ἔχει ἐμπι-

Ἱερατικὲς Μορφές

π. ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ *

Γ'.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΤΟΜΗΣ

Ὁ Σεβασμιώτατος, εὐχαριστήσας τὸν ὀμιλητὴν διὰ τὴν πρόσκλησιν, ἵνα ἀποκαλύψῃ τὴν προτομὴν, ἐκάλεσε, τιμῆς ἕνεκα, τὸν Νομάρχην Ἡλείας κ. Βισβίκην, ὅστις πρότρυτα εἶχεν ἀναλάβει τὰ ὑψηλά του καθήκοντα.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 692 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23-24 τεύχους.

στευθῆ τὴν διαφύλαξιν καὶ τέλεσιν τῶν Ἱερῶν Μυστηρίων. «Οὕτω ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ» (Α' Κορ. 4,1), παραγγέλλει ὁ Ἄπ. Παῦλος εἰς τοὺς Κορινθίους.

Ἄλλὰ ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἔχουν κάποια ὑπευθυνότητα διὰ τὰ μέσα τῆς Χάριτος· εἶναι καθήκον λ.χ. τῶν λαϊκῶν μελῶν νὰ λέγουν εἰς τὸν ἱερέα τῶν τὰ ὀνόματα τῶν ἐχόντων ἀνάγκην ἐνὸς Μυστηρίου, ἂν καὶ ὁ καλὸς ποιμὴν «τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα», τὰ γνωρίζει προσωπικῶς.

Ὁ Ἱερός Κληρὸς εἶναι ὁ ὀδηγὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς τὴν ἄσκησιν τῶν ἀνωτέρω λειτουργιῶν. Ἄλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ ὀδηγῆ, ἐὰν δὲν ἔχῃ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀκολουθοῦν. Οἱ λαϊκοὶ δεόν νὰ ἔχουν τὴν ἐμπρέπουσαν θέσιν εἰς τὴν λειτουργίαν καὶ εἰς ἐκάστην λατρευτικὴν ἐκδήλωσιν τῆς Ἐκκλησίας. «Ἐπεὶ ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου πῶς ἐρεῖ τὸ ἄμην ἐπὶ τῇ σῆ εὐχαριστίᾳ; ἐπειδὴ τί λέγεις οὐκ οἶδε» (Α' Κορ. 14,16).

Ἐπὶ πλέον οἱ λαϊκοὶ λαμβάνουν ἀξιόλογον θέσιν εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τὸ ἀγνοοῦν, εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Πίστεως, εἰδικῶς δὲ εἰς τοὺς παῖδας καὶ νέους ἀνθρώπους, ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ κλήρου. Βοηθοῦν ἐπίσης, διὰ παντὸς τρόπου, τοὺς συνανθρώπους τῶν νὰ ζήσουν μίαν ἔντονον καὶ ἐνσυνείδητον μυστηριακὴν ζωὴν.

Οἱ λαϊκοὶ δὲν εἶναι ἀπλῶς οἱ μὴ Κληρικοί, ἀλλὰ εἶναι ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος ἔχει τὰ καθήκοντά του ἔναντι τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὅπως οἱ κληρικοί, ἂν καὶ ὄχι ἀκριβῶς τὰ ἴδια καθήκοντα.

Ἄρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ. Θ. Μ. Ph.

Ὁμιλῶν σχετικῶς ὁ κ. Νομάρχης ἐνεκομίασε τὸν Κλήρον διὰ τὸν ἀγῶνά του ὑπὲρ τῶν Ἑλληνοχριστιανικῶν ἰδεῶν, τονίσας ὅτι ἡ Ἐπανάστασις τῆς 21ης Ἀπριλίου ἀναγνωρίζει τὸν ἀγῶνα αὐτὸν τοῦ Κλήρου, καταβάλλει δὲ αὐτῇ κάθε προσπάθειαν διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνύψωσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀκολούθως ἀπεκάλυψε τὴν μαρμαρίνην προτομὴν τοῦ π. Νικολάκη Παπαδημητρίου.

Ἄμα τῇ ἀποκαλύψει κατετέθησαν στέφανοι ἐξ ἀνθέων τῆς πατρώας γῆς.

« Ἀναμνηστικόν ».

Ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Ἡλείας, πρὸς ψυχικὴν ὠφέλειαν ἐκ τοῦ ἄνω γεγονότος, ἐξετύπωσεν εἰς χιλιάδας ἀντιτύπων καὶ διένειμεν εἰς τοὺς μετασχόντας τῆς Πανηλιακῆς ταύτης συγκεντρώσεως, δίχρωμον, καὶ ἐπὶ ἀρίστης ποιότητος χάρτου (ἰλλουστράσιόν), Δίπτυχον (« Ἀ ν α μ ν η σ τ ι κ ὄ ν »). Εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ὕψεις του παρατίθενται ἀποσπάσματα: « Ὁ Ἱερεὺς κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον », « Τὸ ἔργον τοῦ ἱερέως κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον », « Τὸ ὕψος τῆς Ἱερωσύνης κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον » καὶ « Προτροπὴν τοῦ ἁγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ πρὸς τοὺς κοσμικοὺς ».

Δ'.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΑΓΝΩΜΟΝΕΙ

« Ἀγάπη Κυρίου πρὸς δίκαιον »³⁰ καὶ ὡς « Μνήμη » ἐνός « δικαίου » δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν ὀρολογίαν — τὴν συναντωμένην εἰς τὰ Συναξάρια — ἡ 29ῃ Μαΐου 1972, διὰ τὴν Ἐνορίαν Βασιλακίου καὶ γενικώτερον διὰ τὴν Τοπικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἡλείας. Εἶναι μία μνήμη ἔντονος ὄχι μόνον διὰ τοὺς γόνους καὶ ἀπογόνους, τοὺς διαμένοντας ἐν τῇ Κοινοῦτητι ἢ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλους ἡμᾶς τοὺς Κληρικούς. Θὰ τὴν ἐνθυμούμεθα ὅλοι, ὅσος καιρὸς καὶ ἂν περάσῃ.

Τοιαῦται, μυστηριακοῦ τύπου, ἐκδηλώσεις εἶναι ἀνεπανάληπτοι. Τοῦτ' ἐντεῦθεν, κατὰ τὸν ἱερὸν Ψαλμωδόν³¹, τὰς παραλαμβάνει ἡ Ἱστορία καὶ τὰς καταχωρίζει, μὲ ἀνεξίτηλον μελάνην, εἰς τὰς δέλτους τῆς δράσεως τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ μένουσιν εἰς τὸν αἰῶνα, διότι:

Ἐ μ π ν ε υ σ τ ῆ ς τῆ ς ὠ ρ α ἰ α ς αὐ τῆ ς π ν ε υ μ α τ ι κ ῆ ς ἐ κ δ η λ ὠ σ ε ω ς, κ α τ ἄ Θ ε ἰ ἄ ν π α ρ α χ ῶ ρ ῆ σ ι ν, ὅ π ω ς κ αὶ εἰ ς

30. Ψαλμ. 145,5.

31. Ψαλμ. 86,6.

πλείστας άλλας, παλαιότερον, περιπτώσεις πνευματικοῦ περιοχομένου εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ λαός, ὁ «περιούσιος» λαὸς τοῦ Κυρίου (ἔστω καὶ ἂν οὗτος ὁ λαὸς κατοικῆ εἰς τὰ ὄρεινά καὶ ἀποτελῆ τὴν μικρὰν καὶ πτωχὴν ἐνορίαν, τὴν λεγομένην τοῦ Βασιλακίου), καὶ ἐπαινετῆς καὶ δημιοργὸς ἡ ὀρατὴ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἐπίσκοπός της κ. Ἀθανάσιος, μὲ τὸ ἀναφαίρετον δικαίωμα, τὸ ὅποῖον ἔλαβεν.

Ἦτο πράγματι, καθ' ὁμολογίαν κοινήν, ἡ δευτέρα ἀπὸ τὰς πλεόν ὀραίας καὶ γραφικὰς, ἀλλὰ πνευματικὰς τελετὰς τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, τῆς ἐν τῇ Ἡλείᾳ. Ἡ πρώτη ἐπραγματοποιήθη εἰς Κούμανι, ὅπου ἀπεκαλύφθη ἡ προτομὴ τοῦ παπᾶ-Ζώρα, γνωστοῦ ἀπὸ τὰς ἀπελευθερωτικὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τῆς περιοχῆς Λάλα. Ἐκεῖ μὲν ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 150 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, σὰν σύμβολον τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου εἰς τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ Πατρίδος ἀγῶνα, ἐδῶ δὲ ἐν δεκάετη ἀπὸ τῆς κοιμήσεως τοῦ παπα-Νικολάκη, δι' ἐνεργὸν ἐφημεριακὴν δρᾶσιν καὶ παραμονὴν ἐν τῇ αὐτῇ Ἐνορίᾳ πέραν τοῦ ἡμίσεος αἰῶνος! Ἐδῶ ἡ λαϊκὴ θέλησις τὸν ἀπεικόνισεν ὡς σύμβολον τῆς πνευματικῆς πατρότητος.

Τὸ συγκινητικὸν ἀγιογραφικὸν ρῆμα, τὸ συχνάκις ἐπαναλαμβανόμενον εἰς τὰ Ἀναγνώσματα τῶν Ἀσματικῶν Ἐσπερινῶν τῶν μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν Πατέρων καὶ Μαρτύρων, «Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι»³², θὰ ἔχη καὶ εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν τὴν ἐφαρμογὴν τῆς διαρκείας, τῆς αἰωνιότητος! Θὰ μένη ἄφθιτος καὶ ζῶσα, εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τοὺς ἐπιγόνους, Κληρικούς τε καὶ Λαϊκούς, ἡ ἀνάμνησις τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς Νικολάου Παπαδημητρίου, διότι ὁ ἴδιος ἐκέρδισε τὸν ἀγῶνα, τὸν καλὸν ἀγῶνα! Ὑπῆρξε, καὶ κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἐπισκόπου Ἡλείας, τὴν ἐρειδομένην εἰς τὴν ἀγιογραφικὴν ρῆσιν «πρεσβύτης νηφάλιος, σεμνός, σώφρων, ὑγιὴς τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ»³³). Ταπεινὸς καὶ αὐτός, ἀνάμεσα εἰς τόσους ἄλλους, ἔδειξε, μὲ τὸν τρόπον τὸν ἰδικόν του, τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας, πού λέγεται ἀγάπη καὶ ἀδελφосύνη. Γενναίως ὑπέμεινε τὸν «καλὸν πόνον». Ἐσαεὶ δὲ θὰ ὑπενθυμίξῃ ὅτι ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία εἶναι δι' ἓνα ἕκαστον πίστις καὶ βίος οὐδέποτε ἀγνωμονεῖ, ἀλλὰ μετὰ παρρησίας «τὸν ἔπαινον τοῦ Δικαίου ἐξαγγέλλει»³⁴. «Κύριος» δέ, «διηγῆσεται ἐν γραφῇ λαῶν καὶ ἀρχόντων τούτων τῶν γεγενημένων»³⁵.

32. Σ.Σολ. 5,15. 33. Τιτ. 2,2. 34. Σ.Σειρ. 44,15. 35. Ψαλμ. 86,6.

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ *

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω λόγων, αἱ κατ' οἶκον ἐπισκέψεις εἶναι ἐπίσης πολὺ ὠφέλιμοι, διότι φέρουν τὸν κληρικὸν ἐκτὸς τοῦ συνήθους κύκλου τῆς ποιμαντικῆς του δραστηριότητος. Ὅταν ὁ ποιμὴν θὰ γνωρίσῃ τὰ ἐπὶ μέρους ἄτομα καὶ τὰς ἀνάγκας των καὶ γίνῃ γνωστὸς ἀπὸ αὐτοῦς, τότε τὸ κήρυγμά του θὰ γίνῃ περισσότερο ζωντανὸν καὶ ἀποτελεσματικὸν καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ κήρυγμα θὰ δημιουργήσῃ ἄλλας ποιμαντικὰς εὐκαιρίας.

Συσχέτισις ἐκείνων τὰ ὁποῖα λέγομεν, μὲ ἐκείνους πρὸς τοὺς ὁποίους τὰ λέγομεν, θὰ μᾶς προφυλάξῃ ἀπὸ πομπώδεις καὶ χωρὶς νόημα ἐκφράσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἡ μᾶστιγξ τοῦ ἄμβωνος. Διὰ κάθε ἱερέα καὶ διὰ κάθε ἐνορίαν αἱ ἀνάγκαι καὶ αἱ ἀπαιτούμεναι προσαρμογαὶ διαφέρουν· μὲ ἔρευναν, προσευχὴν καὶ κοινὸν νοῦν θὰ ἀνακαλύψωμεν τὸν σωστὸν τρόπον. Ἐὰν δὲν κάνωμεν αὐτὴν τὴν προσπάθειαν, ὁ χεῖμαρρος τῶν λέξεων, τὰς ὁποίας θὰ ἐκτοξεύσωμεν ἐκ τοῦ ἄμβωνος, δὲν θὰ σημαίῃ τίποτε. Ἡ εὐθύνη μας εἶναι τρομακτικὴ. Εἴμεθα εἰς ὄλον τὸν κόσμον οἱ μόνου ποῦ δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ἐννοίαν εἰς τὴν ζωὴν καὶ νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὰς βασιανιστικὰς ἀμφιβολίας, τὴν ἀπελπισίαν καὶ τὴν σύγχυσιν τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Χωρὶς τὸ μήνυμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν πρόοδον τῆς αὐτοκαταστροφῆς. Ὅσον περισσότερο ἐπισκεπτόμεθα ἄτομα, τὰ ὁποῖα δὲν ὀμιλοῦν καὶ δὲν ἀντιλαμβάνονται τὴν γλώσσάν μας, τόσο περισσότερο θὰ διαπιστώνωμεν τὴν ἀνάγκην χρησιμοποιοῦσεως τρόπου καὶ ἐκφράσεων εἰς τὸ κήρυγμα, τὰ ὁποῖα θὰ δυνηθοῦν νὰ ἐγγίξουσιν τὴν καρδίαν, τὸν νοῦν καὶ τὴν συνείδησιν τῶν ἀκροατῶν μας.

Μόνον ἓνας ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ κηρύξῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ πραγματικὸς προφήτης εἶναι μόνον ἐκεῖνος ποῦ εἶναι ποιμὴν. Ἡ γνησία προφητεία ἀπαιτεῖ πάθος διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν, βαθεῖαν θλίψιν διὰ τὰ δεινὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ διακαῆ πόθον διὰ μίαν ἐπιτυχῆ ἀντιμετώπισιν των. Ὁ ποιμὴν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν μόνον, ὅταν γνωρίξῃ τὴν σκέψιν καὶ τὴν φύσιν των.

Τὸ προνόμιον τοῦ ποιμένου νὰ δύναται νὰ ἐπισκέπτεται οἰονδήποτε, εἶναι μοναδικὸν καὶ ἐκπηγάζει ἐκ τῆς ἱερατικῆς του ιδιότητος. Κανένα ἄλλο ἐπάγγελμα δὲν ἔχει αὐτὸ τὸ προνόμιον. Ὁ ἱατρὸς ἐπισκέπτεται, ὅταν τὸν καλοῦν, ποτὲ ὅμως χωρὶς νὰ λάβῃ πρόσκλησιν. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ δι' ὅλους τοὺς ἄλλους ἐπαγγελματίας. Διὰ τὸν ἱερέα ὅμως αἱ θύραι εἶναι πάντοτε ἀνοικταί.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 642 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

Ο ΕΚ ΠΥΡΓΟΥ ΘΗΡΑΣ ΚΛΗΡΙΚΟΣ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

ΑΖΑΡΙΑΣ ΣΙΓΑΛΑΣ *

(1660-1740)

Β'. Τὸ ἔργον τοῦ Ἀζαρία πρὸς τὸ ὑπόδουλον
Γένος τῶν Ἑλλήνων.

Μετὰ τὴν τοποθέτησίν του ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ ὁ Ἀζαρίας καθίσταται ἔτι περισσότερον γνωστός. Ὁ Θηραῖος κληρικός διδάσκαλος ἐδίδαξεν ἐν αὐτῇ Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν καὶ ἕτερα μαθήματα, συνωδὰ τῷ προγράμματι τῆς Σχολῆς, τῷ περιλαμβάνοντι, πλὴν τῶν Ἑλληνικῶν, καὶ Θεολογικὰ μαθήματα. Διευθυντὴν εἶχε τὸν διδάσκαλον Ἰωάννην ἐκ Λέσβου, ὅστις

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 714 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23-24 τεύχους.

Πολλὰ οἰκογένεια θὰ τὸ θεωρήσουν ἰδιαιτέραν τιμὴν, ὅταν ὁ ἔφημέριός των τὰς ἐπισκεφθῇ καὶ πολλὰ αἰσθάνονται ἰδιαιτέραν πικρίαν καὶ ἀπογοήτευσιν, ὅταν τοῦτο δὲν συμβαίη. Ἴσως καμμία ἀπὸ τὰς ἄλλας ποιμαντικὰς δραστηριότητας δὲν θὰ ἐπιτύχη τόσον πολὺ, ὅσον ἡ κατ' οἶκον ποιμαντικὴ ἐπίσκεψις, νὰ δημιουργήσῃ τὴν πεποίθησιν εἰς τὸν πιστόν, ὅτι ὁ ποιμὴν του ἐνδιαφέρεται προσωπικὰ νὰ γνωρίσῃ κάθε ψυχὴν καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὸ αἶσθημα ὅτι βλαί ἀνήκουν εἰς μίαν κοινωνίαν χριστιανικῆς ἀγάπης.

Ἡ κατ' οἶκον ἐπίσκεψις δίδει τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν ποιμένα νὰ ἀναθεωρήσῃ παλαιὰς φιλίας καὶ νὰ δημιουργήσῃ νέας. Εἶναι ἔκφρασις θερμοῦ ἀνθρωπίνου ἐνδιαφέροντος διὰ κάθε μέλος τῆς ἐνορίας καὶ ἀποτελεῖ πανηγυρικὴν ὑλοποίησιν τοῦ αἰωνίου θείου σκοποῦ τῆς ἀναζητήσεως καὶ ἀναβιβάσεως κάθε ψυχῆς εἰς τὸν ἀνώτατον δυνατὸν βαθμὸν πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ κοινωνικῆς χρησιμότητος.

Κάθε ποιμαντικὴ κατ' οἶκον ἐπίσκεψις θὰ πρέπει νὰ εἶναι μίαν ἄνευ ἐγωῖσμοῦ, φιλικὴ προσπάθεια ἀνακαλύψεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν καλυτέρων δυνατοτήτων, αἱ ὁποῖαι ἐνυπάρχουν εἰς τὸ ἐπισκεπτόμενον πρόσωπον.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΦΙΛΟΘΕΟΣ ΦΑΡΟΣ

περιέβαλε τὸν Ἀζαρίαν μετ' ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ φροντίδας, ἐπειδὴ οἱ διδάσκαλοι τῆς Σχολῆς ἦσαν πρῶτον κληρικοί καὶ εἶτα λαϊκοί. Ἐν αὐτῇ παρέμεινεν ἀκριετὰ ἔτη, ἀγνωστον πόσα ἀκριβῶς. Ἐκεῖνος, ὅστις λεπτομερῶς πῶς πληροφορεῖ ἡμᾶς περὶ τῆς ἐν τῇ Σχολῇ τοῦ Γένους παραμονῆς, διδασκαλίας, ζωῆς καὶ δράσεως τοῦ Ἀζαρία, εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος ὁ ἀπὸ Σιναίου¹¹. Βέβαιον ὁμῶς εἶναι, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Θηραίου κληρικοῦ ὑπῆρξε καρποφόρον ἐν τῇ Σχολῇ. Ἡ φήμη του διαπερᾶ τὰ ὄρια τῆς Κ/πόλεως καὶ φθάνει εἰς τὴν Μολδαβίαν, πλησίον «αὐτοῦ σοφωτάτου καὶ μεγαλοπρεπεστάτου» ἡγεμόνος Νικολάου Μαυρογένους, διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ υἱοῦ του. Ἐπὶ ἐν ἔτος διδάσκει ἐκεῖ τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Χριστιανικὴν παιδείαν, μετ' ἐλπίδα, ὅτι ὁ νεαρὸς Ἕλληνας θὰ προσφέρῃ ἀγαθῶς ταύτην ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς δούλης Πατρίδος, ὅτε θὰ παραστῇ καιρὸς ἀνάγκης. Καὶ τῷ ὄντι, δὲν διεψεύσθη τῶν ἐλπίδων του. Ἀργότερον ὁ υἱὸς τοῦ Ν. Μαυρογένους προσέφερεν, ὡς ἀπὸ θέσεως, σπουδαιοτάτας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς Ἕλληνας, καὶ οὕτω ἡ ἐνότης τοῦ Γένους τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Ἐκκλησίας συνεκρατήθη διὰ τῆς ἐνιαίας γραμμῆς, ἐπὶ τοῦ τομῆως τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως¹².

Μετὰ τὴν ἐν Μολδαβίᾳ ὑπηρεσίαν του, ὁ Ἀζαρίας ἐπιστρέφει ἐν Κ/πόλει, ἔνθα συναντήσας τὸν συγχωριανόν του Γαβριὴλ Μπελώνιαν συνέδραμεν αὐτόν, ἵνα λάβῃ παρὰ τοῦ Πατριάρχου τὴν ἀδειαν ἰδρύσεως τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐν Θήρᾳ, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ διαδραματίσῃ ρόλον περιφανῆ καὶ μακροχρόνιον εἰς τὸν τομέα τῆς διατηρήσεως τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς ὑποστάσεως τῶν κατοίκων τῆς Θήρας ἐν ἡμέραις πικρᾶς δουλείας...¹³

Ἡ προσφορὰ αὕτη κρίνεται ἐξόχως ἀποτελεσματικὴ, διὰ τὸν λόγον ὅτι μία Μονὴ ἠδύνατο ὡς ἐκ τῆς ἰδίας κατὰ τὸ σουλτανικὸν δίκαιον μεταχειρίσεως νὰ προσφέρῃ περισσότερα ἢ μία ἄλλη κοινωνικὴ ἢ πολιτικὴ ὀργάνωσις ἐντὸς τῆς τουρκοκρατούμενης Θήρας. Χάριν ταύτης ἀρχίζει, κατὰ τρόπον ὅπως ἀπροσδόκητον, νὰ καλλιεργῇ τὴν ἰδέαν τῆς ἐπιστροφῆς. Τῷ ὄντι, τοῦτο δὲν ἄργησε νὰ γίνῃ. Ἐπιστρέψας αἶψα κατοικῶν ἐν τῷ πατρικῷ αὐτοῦ οἴκῳ καὶ ἦν οὐ παρὰ τῶν οἰκείων μόνον τιμώμενος, ἀλλὰ παρὰ πάντων τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν». Ἀμέσως ἤρχισε τὸ ἔργον τῆς ἐθνικῆς προσφορᾶς. Ἰδρυσε Σχολὴν Ἑλληνικῶν μαθημάτων, ἐν ἣ ἐδίδαξε τὰ τέκνα τῶν Θηραίων τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Χριστιανικὴν παιδείαν. Οὕτω ἐμφυτεύει εἰς τὰς καρ-

11. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 893 καὶ Π. Ζερλέντη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 275.

12. Θρησκ. Ἡθικὴ Ἐγκυκλ., τόμ. Θ'. σελ. 804.

13. Ματθ. Μηνοδρινοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 29.

δίας τῶν συμπατριωτῶν του τὴν δύναμιν διὰ τὴν ὀσονούπω Ἀνάστασιν ἐκ τοῦ τάφου τῆς δουλείας τῶν Τούρκων καὶ Φράγκων. Ἡ Σχολὴ ἐκείνη λειτουργήσασα ἐν τῷ Καστελλίῳ τοῦ Πύργου δὲν κατάρθωσε νὰ γίνη γνωστὴ, ὡς τόσαι ἄλλαι, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ὁ Ἀζαρίας δὲν ἐπεδεικνυε ἐνέργειαν διαφημίσεως, εἰ μὴ μόνον ἐνέργειαν ἔργου μυστικοῦ, ἐναργοῦς καὶ ἱκανοῦ νὰ φέρῃ τὸν παθούμενον καρπὸν. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὁ Ματθαῖος Παρανίκας εἰς τὸ ἔργον του δὲν κάμνει λόγον περὶ τῆς ἐν λόγω Σχολῆς¹⁴.

Ὁ Ἰωάννης Ἀγᾶς, μαθητὴς τῆς Σχολῆς ἐκείνης, ἀργότερον λαμβάνει τὸ ἀξίωμα τοῦ διερμηνέως ἐν τῇ Πρωσσικῇ Πρεσβείᾳ καὶ βιογραφεῖ μάλιστα τὸν διδάσκαλόν του, εἰς εὐγνωμοσύνης ἀπόδειξιν καὶ σεβασμοῦ δεικτήριον¹⁵.

Ὅμως, ὁ φλογερὸς κληρικὸς δὲν μένει ἀδρανής, ἀλλὰ συνεχίζει καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον ἀδιδάσκων τὸν εὐαγγελικὸν λόγον ἐν ἐκάστη Κυριακῇ καὶ ἐπισήμῳ ἑορτῇ κηρύττων τρανῶς τὸ Ὀρθόδοξον δόγμα τῆς Ἀγίας καὶ Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ζήλω καὶ πόθῳ ἐνθέῳ, ἐρρωμένῳ τῷ φρονήματι καὶ καρποφορῶν ὀσημέραι θεῖα συνάρσει ὡς οἱ πάλαι ζηλωταὶ καὶ πρόμαχοι τῆς Θεῖας διδασκαλίας....» εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε πολλοὶ τῶν ἐν Θήρᾳ Δυτικῶν ἐτρέπησαν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν. Δὲν πρέπει ἀσφαλῶς νὰ διαμφισβητήσῃ τις τὴν προσφορὰν ταύτην, καθότι, ἐὰν ἐμακρύνθη ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Ἑλλήνων ἐκ τοῦ τουρκοῦ ζυγοῦ, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἐνυπάρχουσαν δύναμιν τῶν ἐν Ἑλλάδι Παπικῶν (Δυτικῶν), τῶν ἐχόντων παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτῶν τὴν ὑποστήριξιν τοῦ μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ κράτους τῆς Γαλλίας, οὔσης καθ' ὀλοκληρίαν παπικῆς¹⁶.

Τέλος, καὶ ἡ νεοιδρυθεῖσα Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐδέξατο τὴν προσφορὰν τοῦ Ἀζαρία, ἀποτελουμένην ἐκ μιᾶς τετραγώνου λειψανοθήκης, περιεχούσης τὰ λείψανα τῶν Ἀγίων Παντελεήμονος, Χαραλάμπους, Αὐξεντίου, Ἀγίας Φωτεινῆς καὶ Γρηγορίου Ἀκραγαντίνων¹⁷.

Οὕτω, ἡ μικρὰ νῆσος Θήρα ἔχει λάβει ἤδη μίαν σειρὰν προστατευτικῶν μέσων, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τοὺς ἐν τῷ μέλλοντι κατ' αὐτῆς ριφθησομένους μύδρους ἐκ μέρους τῶν διπλοκατακτητῶν, Τούρκων καὶ Ρώσων.

(Συνεχίζεται)

ΜΑΤΘΑΙΟΣ Ε. ΜΗΝΔΡΙΝΟΣ

14. Μ. Παρανίκας, Σχεδιάσμα περὶ τῆς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ἔθνει καταστάσεως τῶν Γραμμάτων, Κ/πολις 1867.

15. Ὁ Ἰωάννης Ἀγᾶς ἐνυμφεύθη τὴν ἀνεψίαν τοῦ Ἀζαρία καὶ εἶναι ἐκ τῶν δωρητῶν τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, δωρήσας 600 γρόσια καὶ τὰς μεγάλας ἀργυρὰς κανδήλας τοῦ Καθολικοῦ μετὰ τοὺς 4 σταυρούς.

16. Ματθ. Μηνδρινού, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 83.

17. Περ. Ζερλέντη, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 282.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ *

(Ληπτέα μέτρα διὰ τὰ Νεανικὰ Κέντρα)

Ὁ ἐπιμελητής.

Ἀναμφισβητήτως, ὁ ποιμὴν μὲ τὸν σημερινὸ φόρτο ἐργασίας δὲν δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ μόνος εἰς ὅλες τὶς ἀνάγκες τοῦ ποιμνίου του. Ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὶς ἀνάγκες καὶ ἀπαιτήσεις τῶν νέων, οἱ ὅποιοι τὸν ποιμένα τους τὸν θέλουν ἀποκλειστικὰ ἰδικόν τους. Ἐκκλησία ὅμως δὲν εἶναι μόνον ὁ ἱερεὺς. Ὁ ποιμὴν λοιπὸν θὰ ἀναζητήσῃ τοὺς συνεργάτες ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θὰ τὸν βοηθήσουν εἰς τὸ ἔργο τῆς διαποιμάνσεως. Διὰ τὸ Ν.Κ. ἓνα τέτοιο πρόσωπο εἶναι ὁ ἐπιμελητής. Ἡ φύσις κατ' ἀρχὴν τοῦ ἔργου ἀπαιτεῖ ὁ ἐπιμελητής νὰ διαθέτῃ θεολογικὴ συγκρότησι καὶ εἰδικὴ κατάρτισι. Ὅταν ἡ ποιμαντικὴ χωρισθῇ ἀπὸ τὴν Θεολογίαν, κινδυνεύει νὰ ἀκολουθήσῃ ἐπικινδύνους δρόμους. Ἄλλωστε καὶ οἱ νέοι σήμερα ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἓνα οὐσιαστικὸ μῆνυμα, μίαν πραγματικὴν τροφήν, τὴν ὁποία μόνον ἡ Θεολογία ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της δύναται νὰ προσφέρῃ. Ὁ ἐπιμελητής εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ Ν.Κ. Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἔχει τὴν εὐθύνη τῆς λειτουργίας του. Τὸ πλεόν βασικὸ ὅμως ἔργο του εἶναι ἡ προσωπικὴ ἐπαφὴ καὶ ἐπικοινωνία μὲ ἓνα ἕκαστον ἀπὸ τοὺς νέους-μέλη τοῦ Ν.Κ. Οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ ὅτι οἱ νέοι μας ἔχουν προβλήματα καὶ πολλὰ καὶ οὐσιαστικά. Σήμερον ὅμως ὀλίγοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται μὲ τοὺς νέους, ἐπειδὴ τοὺς ἀγαποῦν. Καὶ ἔχει σημασίαν αὐτό. Διότι ὅσο σοφὲς λύσεις καὶ ἐὰν ἔχῃς διὰ τὰ προβλήματά τους, δὲν γίνεσθαι ἀποδεκτὸς ἀπὸ αὐτούς, ἐὰν κίνητρό σου δὲν εἶναι ἡ ἀγάπη. Εἶναι δυστυχῶς κοινὸ μυστικὸν ὅτι ἀκόμη καὶ οἱ γονεῖς, οἱ ὅποιοι ὑπεραγαποῦν τὰ παιδιὰ τους, δὲν ἀσχολοῦνται μὲ αὐτά, μὲ τὰ οὐσιαστικά τους δηλαδή προβλήματα. Εἴτε διότι ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὰ ἰδικὰ τους, εἴτε διότι εἶναι διαρκῶς κουρασμένοι καὶ ἀπρησχολημένοι, εἴτε διότι δὲν ἔχουν συνειδητοποιήσει ὅτι τὰ παιδιὰ τους ἔχουν προβλήματα πολὺ περισσότερο οὐσιαστικά ἀπὸ τὸ φαγητό, τὸ σχολεῖο, τὴν ξένην γλῶσσαν, τὸ ἔνδυμα καὶ αὐτὴ ἀκόμη τὴν σταδιοδρομίαν, μὲνουν μακριὰ τους καὶ αὐτοὶ αἰσθάνονται μόνον καὶ ἐγκαταλελειμμένοι, μὲ συνέπειες καθόλου εὐχάριστας. Ὁ ἐπιμελητής μὲ πολὺ προσευχὴν, στοργὴν καὶ ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐνδιαφέρον

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 696 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23-24 τεύχους.

καὶ διακριτικότητα θὰ πλησιάσῃ τὸν νέο. Ὄταν ἐκεῖνος εὐρεθῇ μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιρα αὐτῆ τῆς ἀγάπης, θὰ ἀνοίξῃ σιγά-σιγά τὴν καρδιά του. Καὶ ἀπὸ τὴν στιγμή κατὰ τὴν ὁποία εἰς τὸν χῶρον αὐτὸ τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ κοινωνία τῶν καρδιῶν, τότε ἀρχίζει τὸ λεπτὸ καὶ κοπιαστικώτατο ἔργο τῆς συμπαραστάσεως. Ὅσοι ἔχουν ἀσχοληθῇ με αὐτὸ τὸ ἔργο γνωρίζουν πόση ὑπομονή, ἐπιμονὴ καὶ πρὸ παντὸς προσευχὴ χρειάζεται. Πόσον κοπιῶδες εἶναι. Καὶ αὐτὸ δὲν θὰ γίνῃ με ἓνα ἢ δύο, ἀλλὰ με ὅλους καὶ κατ' ἐπανάληψιν. Καὶ δίπλα εἰς αὐτὸ ἔρχονται ὅλες οἱ ἄλλες εὐθύνες ἀπὸ τὴν λοιπὴ ὀργάνωσι τοῦ Ν.Κ. ὡς τὴν ψυχαγωγία καὶ τὴν ἐτοιμασία τῶν σχετικῶν θεμάτων. Ἐνας ἀγώνας ὀλόκληρος. Ἀγώνας με ἀντικειμενικὸ σκοπὸ νὰ ἀρπάξῃ κανεὶς τίς ψυχὰς καὶ νὰ τίς δώσῃ εἰς τὸν Θεό, ὅπως παρατηρεῖ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος.

Ἐχει λεχθῆ, ὅτι οἱ νέοι ἔχουν χαθῆ διὰ τὴν Ἐκκλησία· αὐτὸ φυσικὰ κατ' ἄνθρωπον. Ἡ διαπίστωσι ὅμως αὐτῆ φανερώνει ὅτι δὲν ὑπάρχουν πλέον περιθώρια ἐρασιτεχνισμοῦ ἐπάνω εἰς τὸ μεγάλο θέμα τῆς νεότητος. Δὲν εἶναι νοητό, νὰ ἀσχολῆται κανεὶς με αὐτὸ δίκην «σπὸρ» ἢ «χόμπυ». Ὁ ἱερός Χρυσόστομος διηρωτᾷτο: «τί γάρ ἴσον τοῦ ρυθμίσει ψυχὴν καὶ διαπλάσαι νέου δianoian;». Χρειάζονται λοιπὸν δι' αὐτὸ τὸ ἔργο ἄνθρωποι ἀφωσιωμένοι, με ἀπέραντη ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστό, διὰ νὰ βόσκουν μετ' ἐπιστήμης τὰ ἄρνια του. Με μεγάλη καρδιά καὶ δυνατὴ ἀγάπη. Ἀγάπη, ἡ ὁποία θὰ τοὺς ὀδηγῇ εἰς τὸ ξέχασμα τοῦ ἑαυτοῦ των καὶ πρὸ παντὸς ἄνθρωποι ἐντόνου προσευχῆς καὶ μυστηριακῆς ζωῆς. Δὲν γνωρίζω, ἐὰν ὑπάρχουν πολλοὶ τέτοιοι ἄνθρωποι. Πάντως ὅμως ὑπάρχουν καὶ χρέος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νὰ τοὺς ἀνακαλύψῃ καὶ νὰ τοὺς χρησιμοποίησῃ. Ἀπέναντι ὅμως αὐτῶν ἄπειρη θὰ πρέπη νὰ εἶναι ἡ ἀγάπη τῆς καὶ οὐσιαστικῆς ἢ συμπαράστασίν τῆς. Ὄταν ἡ ἀγάπη τοὺς πρὸς τὸν Χριστὸ καὶ τοὺς ἀδελφούς τοὺς θὰ τοὺς ὀδηγῇ εἰς τὸ ξέχασμα τοῦ ἑαυτοῦ των, κάποιος ἄλλος θὰ πρέπη νὰ τοὺς ἐνθυμηθῇ. Καὶ αὐτὸς ὁ ἄλλος εἶναι ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία. Καὶ ἐὰν ἀκόμη λησμονήσωμεν ὅτι τέτοιοι νέοι προέρχονται συνήθως ἀπὸ πτωχὰς οἰκογένειαις ἢ ὅτι ἔχουν πολεμήσει με τοὺς οἰκείους των διὰ νὰ ἀκολουθήσουν αὐτὸ τὸν δρόμο καὶ ὅτι ἔχουν πολλαπλὰς ἀνάγκες καὶ ὑποχρεώσεις, δὲν θὰ πρέπη ὅμως νὰ λησμονήσωμε ὅτι τὸ μεσημέρι καὶ τὸ βράδυ χρειάζονται φαγητὸ καὶ ἓνα κρεβάτι διὰ νὰ ἀναπαυθοῦν. Ἡ Ἐκκλησία, πιστεῦω ἀπόλυτα, πρέπει νὰ καλύψῃ τίς ἀνάγκες τοὺς, ὄχι μόνο διὰ νὰ εἶναι ἀπερίσπαστοι εἰς τὸ ἔργο τοὺς, ἀλλὰ καὶ δι' ἓνα ἀκόμη λόγον. Οἱ νέοι αὐτοί, ἐνῶ θεωροῦν σὰν πρῶτιστο ἔργο τοὺς τὴν διακονία τῶν

ἀδελφῶν τους, πιεζόμενοι ἐκ τῶν πραγμάτων ἀναζητοῦν τὰ πρὸς συντήρησιν ἀναγκαῖα. Αὐτὸς ὁ περισπασμὸς τοὺς ἀφαιρεῖ χρόνον ἀπὸ τὴν προσφορά τοὺς καὶ ἐν συνεχείᾳ τοὺς δημιουργεῖ τὴν ἀγωνία καὶ τὸ ἄγχος ὅτι δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ἀποστολή τους. Ἡ ἀγάπη τους διὰ τὸ ἔργον τοὺς κάμνει νὰ αἰσθάνονται ἔνοχοι, ἐνῶ δὲν εἶναι. Τὸ σημεῖο εἶναι κρίσιμο. Πιστεύω ὅτι ἡ Ἐκκλησία θὰ τοὺς ἀδικήσῃ, ἐὰν τοὺς ἀντικρύσῃ μὲ τὸ ψυχρὸ μάτι τοῦ ὑπαλλήλου, ὁ ὁποῖος ζητεῖ μισθό. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν Ἐκκλησία καὶ μετέωροι ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς εἶναι δύο πράγματα ἀσυμβίβαστα. Ὁ μισθός, τὸν ὁποῖο θὰ πρέπη, νομίζω, νὰ προσφέρῃ ἡ Ἐκκλησία, θὰ εἶναι ἡ ἔκφρασι καὶ ὑλοποίησι τῆς στοργῆς της πρὸς αὐτούς. Εἶναι ἐσωτερικὴ ἀνάγκη διὰ τὴν Ἐκκλησία τὸ νὰ ἔλθῃ ἄρωγός εἰς αὐτὰ τὰ παιδιὰ της.

Οἱ παρευρισκόμενοι σεβαστοὶ πατέρες καὶ ὁ ὁμίλων, Μακαριώτατε, πιστεύουν καὶ εὐλαβῶς εἰσηγοῦνται τὴν νομικὴ κατοχύρωσι τῶν ἐπιμελητῶν, ὑπὸ τὴν ἔννοια (ἀντιπαθῶ τὴν φράσι, ἀλλὰ διὰ λόγους τεχνικοὺς τὴν χρησιμοποιοῦ), τῶν ἐμμίσθων ἐκκλησιαστικῶν ὑπαλλήλων. Καίτοι τὸ ἰδανικὸν εἶναι κάθε Ναὸς νὰ ἔχῃ τὸν ἰδικό του ἐπιμελητή, εἰς τὸ παρὸν στάδιο καὶ μέχρις ἐξευρέσεως καὶ τῶν καταλλήλων προσώπων ἕκαστος ἐπιμελητῆς ἄς ἐξυπηρετῇ δύο Ναοὺς. Οἱ δύο Ναοὶ μὲ τὴν συμπαραστάσι τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς δύνανται νὰ καλύψουν τὸν μισθὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ. Οἱ ἄρμόδιοι φυσικὰ εἶναι δυνατὸν νὰ εὔρουν καὶ ἄλλους τρόπους πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτῆ. Ἀναμφίβολα, μία τοιαύτη νομικὴ κατοχύρωσι ἐνέχει τὸν κίνδυνον νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν τάξι τῶν ἐπιμελητῶν ὁ ἐπαγγελματισμός. Καὶ αὐτὸ θὰ εἶναι συμφορά. Ὁ ζηλωτῆς ὅμως ποιμὴν ὅπωςδῆποτε θὰ ἔχῃ ἐμπνεύσει εἰς τὴν Ἐνορίαν του μερικὸς νέους. Ἀπὸ αὐτοὺς ἄς ἐπιλέξῃ τὸν καλύτερον. Ἡ ἔδρα τῆς Ποιμαντικῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἐπίσης μὲ τὴν ἀτμόσφαιρα, τὴν ὁποίαν ἔχει δημιουργήσει μεταξύ διδασκόντων καὶ διδασκομένων, ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ διακρίνῃ καὶ νὰ ὑποδείξῃ τοιοῦτους ζηλωτὰς νέους. Διὰ μεγαλυτέρα ἀσφάλεια νὰ προσλαμβάνωνται ἐπὶ συμβάσει διὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη. Ἰδανικὸν θὰ ἦτο ἐπιμελητῆς τοῦ Ν.Κ. νὰ εἶναι ὁ μέλλων ἱερεὺς τῆς Ἐνορίας. Καὶ κάτι πολὺ βασικόν. Ὁ ἐπιμελητῆς νὰ διορίζεται ἀπὸ τὴν Δ.Ν. Γ.Α. κατόπιν ὁμῶς προτάσεως τοῦ ἱερέως. Τοῦτο ἔχει σημασία καὶ διότι οἱ συνεργάται δὲν ἐπιβάλλονται καὶ διότι ὁ ποιμὴν πρέπει νὰ εἶναι κύριος τοῦ οἴκου του.

Δυσκολία ι.

Ουσιαστική επίσης θά πρέπει νά εἶναι ἡ συμπαράστασι τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν ποιμένα καὶ τὸν ἐπιμελητὴ εἰς τὴν ἀντιμετώπισι μερικῶν εἰδικῶν δυσκολιῶν. Οἱ πλέον οὐσιαστικὲς δυσκολίες καὶ τὰ ἐμπόδια θά προέλθουν μέσα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία.

Μὲ ἀπέραντο σεβασμὸ πρὸς τοὺς σεβαστοὺς πατέρας, τῶν ὁποίων κίνητρο διὰ τὴν δημιουργία τῶν Ν.Κ. εἰς τὶς Ἐνορίες τοὺς ὑπῆρξε ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀγωνία τοὺς διὰ τοὺς νέους καὶ ἡ ὁποία τοὺς κατέστησε εὐπαθεῖς δέκτες τῆς ἰδικῆς Σας, Μακαριώτατε, ἀγάπης καὶ ἀγωνίας δι' αὐτούς, ἐπιτρέψατέ μου νὰ τονίσω ὅτι ἡ μεγαλύτερη ἀντίδρασι θά προέλθῃ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν καταλαβαίνουν τὴν σοβαρότητα τοῦ θέματος. Θά ἀρχίσουν τὰ προσκόμματα, τὰ σχόλια διὰ τὸν μισθὸ τῶν ἐπιμελητῶν, τὶς φωνὲς τῶν παιδιῶν καὶ διὰ πολλὰ ἄλλα. Καὶ κοντὰ εἰς τοὺς ἱερεῖς θά εὗρεθοῦν καὶ μερικοὶ λαϊκοί. Οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ ἀποκλείσῃ καὶ τὴν περίπτωσι, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπεκτεινομένου τοῦ θεσμοῦ τῶν Ν.Κ., ἐφημέριοί τινες ἴσως τὸν θεωρήσουν σὰν μέσον προαγωγῆς καὶ προβοῦν εἰς τὴν σύστασι αὐτοῦ ἀδιαφοροῦντες ἐν συνεχείᾳ καὶ διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ ἐπιμελητοῦ καὶ διὰ τὴν πορεία τοῦ Ν.Κ. Διὰ τὴν πρόληψι ὅλων αὐτῶν θά πρέπει νὰ γίνεται διακριτικὸς μὲν, πλὴν ὅμως οὐσιαστικὸς ἔλεγχος ἀπὸ τὴν Ι.Α. διὰ καταλλήλων προσώπων καὶ ὁ ὁποῖος θά ἀποβλέπῃ εἰς τὴν ἐξάλειψιν τῶν ἐμποδίων καὶ τὴν ἐνίσχυσι τοῦ ὅλου ἔργου καὶ ὄχι εἰς τὸ «πάγωμα» τοῦ ὑπάρχοντος ἐνθουσιασμοῦ.

Τέλος, κάτι πολὺ βασικό. Ἐὰν ὁ ἀγώνας τοῦ Ν.Κ. εἶναι «τὸ ἀρπάσαι ψυχὰς καὶ δοῦναι Θεῶ», δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται, ὅτι ὁ ἀγώνας αὐτὸς δὲν εἶναι πρὸς σάρκα καὶ αἷμα, ἀλλὰ πρὸς τὶς ἀρχές, τὶς ἐξουσίες καὶ τοὺς κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου. Οἱ ἀνθρώπινες δυνάμεις γιὰ ἓνα τέτοιο ἔργο εἶναι τελείως ἀνεπαρκεῖς. Ὁ Διάβολος θά τὸ πολεμήσῃ μὲ ὅλες του τὶς δυνάμεις. Ὁ ἀγώνας διὰ τὴν σωτηρία τῶν νέων εἶναι ὁ πιὸ δύσκολος πνευματικὸς ἀγώνας, καὶ μόνον ἐὰν χρησιμοποιήσωμεν τὰ ἀτομικὰ ὄπλα τοῦ πνεύματος θά νικήσωμε. Καὶ εἶναι αὐτὰ ἡ προσευχὴ καὶ ἡ ἀγιότης τῆς ἰδικῆς μας ζωῆς. Ἴσως ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ θεσπίσῃ εἰδικὰ αἰτήματα διὰ τοὺς νέους εἰς τὴν λατρεία καὶ τὰ μοναστήρια καὶ ὅλοι οἱ πιστοὶ νὰ κληθοῦν σὲ συναγερμὸ προσευχῆς. Πιστεύω ἀπόλυτα ὅτι ὁ ἀγώνας διὰ τοὺς νέους θά κερδιθῇ πρῶτα εἰς τὰ μοναστήρια μας, τοὺς Ναοὺς μας, τὸ «ταμεῖον» τοῦ καθενὸς ἀπὸ τοὺς πιστοὺς καὶ μετὰ εἰς τὰ Ν.Κ. καὶ ὅπουδήποτε ἄλλοῦ. Ὅσο διὰ τὴν διαπίστωσι ὅτι οἱ νέοι χάθηκαν διὰ τὴν Ἐκκλησία, ἄς μὴ λησμονῆται, ὅτι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὑπάρχει τὸ

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Νύκτα όνειρου, νύκτα θαύματος, γεμάτη από την μαγεϊαν κάποιας βαθύτατης ρομαντικής ποιήσεως, που δεν διατυπώνεται, αλλά πλάθεται μέσα εις την ψυχήν και εκεί φωλιάζει με αίσθημα και γαλήνην, με πίστιν και αϊσιοδοξίαν, με παλμόν και έλπίδα. Νύκτα, που ό άνθρωπος ξαναγίνεται παιδί, με τὰ μάτια πλημμυρισμένα από την λάμψιν του όράματος, με την μνήμην ανοικτήν, δια να ιδῇ και πάλιν τις εϊκόνας, που τον έδεσαν με σεβασμόν και φίλτρον με τον πατέρα, την μητέρα, τους αδελφούς, με την καρδιά ρυθμισμένη με τον παλμόν κάποιας καλωσύνης, που διαχέεται, και νομίζεις, ότι ζητεῖ διαρκῶς και ευρύτεραν έκτασιν, δια να άπλωθῇ και να κυριαρχήσῃ. Αὐτήν την νύκτα τῶν Χριστουγέννων, που ηὔτύχησα κατ' έπανάληψιν να την εορτάσω εις την Βηθλεέμ, χοροστατοῦντος εν τῷ Σπηλαίῳ του Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων κ. Βενεδίκτου του Α', ό άνθρωπος εύρίσκει έπαφήν με την αλήθειαν εις την υπερτάτην έκφρασιν της, όπως την εκόμισε τὸ Θεῖον Βρέφος, εις την Γῆν, ως μήνυμα, που έσημείωσε σταθμόν και ἤλλαξε την μορφήν της ζωής. Και ακόμη εισδύει εις τὸ νόημα της μεταβολῆς, με την όποιαν σημαδεύει αληθῆς ἠθική κοσμογονία. Διότι μέχρι της στιγμῆς εκείνης ό κόσμος ἠκολούθει την μοῖραν κάποιας φοβεράς καθιζήσεως, που παρέσυρεν ιδέας και σκέψεις, πρωτοβουλίας και στοχασμούς, προσπαθείας και έλπίδας. Ἡ ὕλη ἤσκει φοβερὰν έπιβολήν και οὐσιαστικῶς κατηύθυνε την ζωήν. Ὁ χορὸς τῶν αντίθεσεων και τῶν άμβιβολιῶν παρέσυρεν εις την έξουθενωτικήν δίνην του αρχῆς και αξίας, αἱ όποῖαι κατὰ βάθος έσκυβαλίζοντο και έχάνοντο. Εἶχε δια-

---

“Άγιο Πνεῦμα, τὸ όποῖο καινοποιεῖ τὰ πάντα. Ἡ Ἐκκλησία ζῆ την ατμόσφαιρα του θαύματος και εκείνα τὰ όποῖα φαίνονται αδύνατα εις τους ανθρώπους, εἶναι δυνατὰ εις την Χάρι του Θεοῦ.

Μ α κ α ρ ι ὠ τ α τ ε,

“Έκαμα κατάχρησι της αγάπης σας. Αισθάνομαι όμως σαν ένα παιδί σας, τὸ όποῖο όμίλησε εις τον πατέρα του δια τὰ άλλα μικρότερα αδελφια του. Δι' αὐτὸ και πιστεύω ότι θα με συγχωρήσετε.

Σὰς εύχαριστῶ και ζητῶ την εύχή σας.

Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ

μορφωθῆ κάποια πραγματικότης συγνῆς βίας, ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ὁποίας ἐστέναζεν ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ἔδωσεν εἰς τὸν πάσχοντα ἄνθρωπον τὴν δυνατότητα λυτρώσεως. Ἐσήμανεν ἐγερτήριον ἀπὸ τὰ πάθη, τοὺς ἐγωκεντρισμοὺς καὶ τὰς μικρότητας, τῶν ὁποίων ἦτο αἰχμάλωτος. Καὶ ὁ μηχανισμὸς, τὸν ὁποῖον ὑπέδειξεν, ὡς πρακτικὴν μεθοδολογίαν ἀντιμετωπίσεως, ἦτο ἀπλοῦς. Ἦτο μονολεκτικὸς. Ἀγάπη, εἶπεν. Ἀγάπη πρὸς ὅλους. Καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς. Καὶ πρὸς τοὺς κακοὺς. Διότι αὐτοί, πρὸ παντός, ἔχουν ἀνάγκην νὰ ἀναβλέψουν, νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν σκολιὰν ὁδόν, ἐπὶ τῆς ὁποίας εὐρίσκονται καὶ νὰ φέρουν τὰ βήματα εἰς τὴν ὀρθὴν πορείαν. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀσφαλέστερος τρόπος ἀπὸ τοῦ νὰ διαπιστώσουν γύρω τὴν ἀγάπην καὶ καλωσύνην καὶ ἐπιείκεια. Εἶναι καὶ αἱ τρεῖς δυνάμεις, πού ἀφοπλίζουν, πού ὠθοῦν εἰς ἐπίπεδα πλησιέστερα πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ πλήρες νόημα τῆς ζωῆς, δυνάμεις πού ἐξιλεώνουν καὶ παρασκευάζουν διὰ τὴν ἄνοδον καὶ τὴν εὐθυγράμμισιν πρὸς τὴν ἀρετὴν. Εἶναι δυνάμεις, πού ὀδηγοῦν εἰς τὴν γνησιότητα τῆς ψυχικῆς εὐημερίας. Καὶ πού ἐξασφαλίζουν ἐκείνην τὴν ἐξαισίαν τῶν ἀγγέλων προτροπῆν. Τὴν ἐπὶ γῆς εἰρήνην! Ἴδου δὲ τί ἀκριβῶς λαχταρᾷ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁ πλέον μεμακρυσμένος ἀπὸ τὴν ἐμπλοκὴν τῶν καθημερινῶν καὶ τῶν μικρῶν καὶ τῶν ἐφημέρων: Εἰρήνην! Εἶναι ἡ εὐλογία, ἡ ὁποία ἔφθασεν ἐπὶ πτερύγων ἀγγέλων κατ' ἐκείνην τὴν ἁγίαν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν μέσα εἰς τὴν ὑποβλητικότητα μιᾶς σπανίας ταπεινοφροσύνης, πού μόνον ἀληθῆς Θεὸς θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποδεχθῆ, μέσα εἰς τὴν φάτνην, προσέλαβε συγκεκριμένον σχῆμα. Καὶ ἐγένετο ἐντολὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἐπιταγὴ προσεγγίσεως καὶ ἀλληλεγγύης, νόμος ὑπερτάτης εὐδαιμονίας. Ἀρκεῖ νὰ θελήσῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀγωπαθείας, εἰς τὸν ὁποῖον δουλεύει. Ἀρκεῖ μόνος νὰ στηριχθῆ εἰς ἑαυτόν. Ἀρκεῖ νὰ δώσῃ ὁ ἴδιος περιεχόμενον εἰς τὴν ζωὴν. Καὶ ὅλα θὰ ἐξελιχθοῦν μετὰ τὴν σαφήνειαν καὶ τὴν ἠθικὴν ἑξαρσιν, μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐχάραξε τὴν πορείαν. Χριστοῦγεννα! Τί πλήρες μέγεθος ἀληθείας, γαλήνης, χαρᾶς!

ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΟΣ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Η ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ

ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Πολλά είναι τὰ κοσμοϊστορικά γεγονότα ὑψίστης σημασίας, τὰ ὅποια συνετάραζαν τὸν κόσμον καὶ ἤλλαξαν τὸν ροὺν τῆς ἀνθρωπότητος, τῶν ὁποίων, μολοντί ἡ ἱστορικὴ ἀκρίβεια διεπιστώθη, ἀμφισβητεῖται ὁ χρόνος, κατὰ τὸν ὅποιον ἔλαβον χώραν. Οἱ ἱστορικοὶ ἔχουν διάφορον γνώμην ὡς πρὸς τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον συνέβησαν.

Δὲν ἔλειψαν δὲ καὶ οἱ ἀρνηταί, ὄχι μόνον τῆς σημασίας τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἱστορικότητος τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, ἡ περισπούδαστος πραγματεία τοῦ ἀειμνήστου σοφοῦ καθηγητοῦ Γρηγορίου Παπαμιχαήλ, («Ὁ Ἰησοῦς ὡς ἱστορικὸν πρόσωπον») εἶναι ἀληθῆς καταπέλτης κατὰ τῆς ἀντιθέτου αὐτῆς θεωρίας. Διὰ τὸν χρόνον καὶ τὴν ἀκριβῆ ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἐγράφησαν πάμπολλα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐρανίσματα τινα θὰ παρουσιάσωμεν εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν, ἐποικοδομητικὰ μὲν καὶ ἀξιοπρόσεκτα τῆς περὶ τὸ θέμα αὐτὸ φιλολογίας.

Κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν χρονολογικὸν σύστημα (ἡμερολόγιον) Διονυσίου τοῦ Μικροῦ, ὅπερ ἐγένετο δεκτὸν τὴν ΣΤ' ἑκατονταετηρίδα, ὁ Κύριος ἡμῶν ἐγεννήθη τὸ 754 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης (ἀπὸ κτίσεως Ρώμης ἠρίθμουν ἕως οὗ ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν τὸ πρὸ Χριστοῦ καὶ μετὰ Χριστόν), ἀλλ' ἡ χρονολογία αὕτη ἀπεδείχθη κατὰ 3 ἢ 4 ἔτη ἑλλιπής, καθότι, κατὰ τὸν Ματθαῖον (β' 1, 19) ὁ Κύριος ἡμῶν ἐγεννήθη ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἡρώδου, ὅστις ἀπέθανε κατὰ τὸ 750 ἔτος ἀπὸ κτίσεως Ρώμης (Ἰώσηπ. Ἀρχ. ΙΖ', 8,1). Αὐτὰ γράφει ὁ Γ. Κωνσταντίνου εἰς τὸ Λεξικὸν τῶν Ἀγίων Γραφῶν, ἐκδόσις 1888.

Ἡ σχετικὴ περικοπὴ τῆς γεννήσεως κατὰ τὸν Ματθαῖον (β', 19) ἔχει ὡς ἐξῆς: «Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱερουσόλυμα λέγοντες· Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων... ἐγεθθεις παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ, τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου».

Ὁ δὲ Λουκᾶς (β', 1) ἀναφερόμενος εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ γράφει· «Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.

Αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου».

Εἰς τὰς Πράξεις (ε', 27) εὐρίσκουμεν ὅτι: «Μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς». Οἱ ἱστορικοὶ Τάκιτος (Anal. I. 11), Σουετώνιος (aug. 28.101) (Rationarium Breviarium totius Imperii) καθὼς καὶ ὁ Ἰώσηπος (Ἀρχ. ΙΗ', 11) συμφωνοῦν μνημονεύοντες αὐτὴν τὴν ἀπογραφὴν. Ὁ Ἰώσηπος μάλιστα (Ἀρχ. ΙΣΤ', 9) ἀναφερόμενος εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ γράφει ὅτι ἐγένετο τὸ 750 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης· τότε ἡγεμόνευε τῆς Ἰουδαίας Ἡρώδης, τῆς δὲ Συρίας ὁ Σέντιος Σατουρνῖνος. Συμπληρώνει δὲ ὅτι διεδέχθη αὐτοὺς ὁ Κυρήνιος φέρων τὸν τίτλον τοῦ ἡγεμόνος τῆς Συρίας καὶ Ἰουδαίας (Ἰωσ. Ἀρχ. ΙΖ', 13,5).

Εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἡγεμονίας τοῦ Κυρηνίου ἔχομεν μίαν φαινομενικὴν ἀντίφασιν εἰς τὰς δύο πηγὰς (Λουκᾶς β', 1) καὶ Ἰώσηπος (Ἀρχ. ΙΖ' 13,5), εἰς τὴν πραγματικότητά ἕως συμφωνοῦν: Δεδομένου ὅτι ὁ Κυρήνιος, ὅπως ἀναφέρει ὁ Λουκᾶς, ἡγεμόνευε τῆς Συρίας, ὅταν ἦτο αὐτόνομος, χωρισμένη τῆς Ἰουδαίας. Ὁ δὲ Ἰώσηπος τὸν ἀναφέρει, ἀργότερον, κατὰ τὴν δευτέραν ἀπογραφὴν, ἢ ὅποια ἔλαβε χώραν μετὰ δέκα ἔτη, ἡγεμόνα Συρίας καὶ Ἰουδαίας· Συνεπῶς καὶ αἱ δύο πηγαὶ ἀναμφισβητήτως συμφωνοῦν. (Πρβ. καὶ Λεξικὸν Ἀγ. Γραφῶν σελ. 388, 460-62, 1124). Συνεπῶς κατὰ τὴν κοινὴν ὁμολογίαν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη τὸ 754 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, κατὰ δὲ τοὺς Εὐαγγελιστὰς καὶ τὸν Ἰώσηπον τὸ 750, δηλαδὴ τέσσαρα χρόνια ἐνωρίτερον.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, εἰς τὸν Συναξαριστὴν τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου (Ἐκδοσις Βενετίας 1819, τόμος Α', σελ. 413) καὶ εἰς τὴν ὑποσημείωσιν γράφει τ' ἀκόλουθα: «Σημείωσαι ὅτι δύο ἀπογραφαὶ ἐγένον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου. Πρώτη καὶ Δευτέρα· καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἐγένετο μία μόνη ψιλὴ ἀπαριθμησις τῶν ὑπηκόων χωρὶς καμμίαν δασμοφορίαν. Ταύτην δὲ τὴν πρώτην ἀπογραφὴν ἀναφέρει μὲν ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς λέγων: «Αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο, ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου» (Λουκ. β', 2) δὲν ἀναφέρει δὲ ὁ Ἰώσηπος ταύτην: ἕνα μὲν διὰ τὸ δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸ Ἡρώδην καὶ τὸ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ ὡς φίλου Αὐγούστου καὶ τοῦ Ἡρώδου». Καὶ συνεχίζει ὁ ὁσῖος Νικόδημος δίδων τὰς σχετικὰς ἐξηγήσεις: «Ἐπειδὴ δὲ τινες ἀποροῦντες λέγουσιν ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ ἀπογραφῇ δὲν ἡγεμόνευε τῆς Συρίας ὁ Κυρήνιος, ὡς γράφει ὁ Εὐαγγελιστὴς, ἀλλὰ ὁ Σέντιος Σατουρνῖνος ἢ ὁ Κοϊντήλιος Οὐάρος, ὁ μετὰ τὸν Σέντιον ἡγεμονεύσας (ὁ γὰρ Κυρήνιος ἡγεμόνευεν ἐν τῇ Δευτέρᾳ

ἀπογραφῆ), διὰ τοῦτο ἄλλοι ἀποκρίνονται εἰς τοῦτο ἢ πῶς ὁ Κυρήνιος ἀπεστάλη διὰ νὰ ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν πρώτην ἀπογραφὴν ὡσὰν ἕνας Ἐπίτροπος μόνον τοῦ Αὐγούστου ἢ τὸ αὐτὴ ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο, τὸ πρῶτῃ λέγω τοῦτο, πρέπει νὰ νοηθῆ ἂντι τοῦ προτίτερα ἐγένετο κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἡγεμονίας τοῦ Κυρηνίου. Σαφέστερον εἰπεῖν, αὐτὴ ἡ ἀπογραφὴ ἐγένετο προτοῦ νὰ ἡγεμονεύσῃ ὁ Κυρήνιος τῆς Συρίας. Καθὼς νοεῖται καὶ ἐκεῖνο τὸ τοῦ Ματθαίου: «τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων (ἴτοι τῇ πρὸ τῶν ἀζύμων ἡμέρα· τούτέστι τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ) προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες αὐτῷ: Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;» (Ματθ. σστ', 17). Ἡ δευτέρα ἀπογραφὴ ἐγίνε μετὰ δέκα χρόνους τῆς πρώτης ἀπογραφῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπεγράφοντο οἱ Ἰουδαῖοι διὰ νὰ πληρώσωσι εἰς τὸν Καίσαρα τὰ Βασιλικά δοσιμᾶτα καὶ τὰς δεκατίας τῶν ὑποστατικῶν τους. Διὰ τοῦτο ἐγίνε καὶ ἡ ἀποστασία τοῦ Γαλιλαίου Ἰούδα, ὡς ἀναφέρει ὁ Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσι. Δὲν ἀναφέρουσι δὲ οἱ ἐξωτερικοὶ ἱστορικοὶ διὰ τὰς δύο ταύτας ἀπογραφάς. Ἐπειδὴ καὶ ἐσώζοντο οἱ δημόσιοι Πίνακες ἢ Κώδικες περὶ τῶν ἀπογραφῶν τούτων διαλαμβάνοντες. «Ὅθεν ἦτο τὸ πρᾶγμα πασιδῆλον, διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Ἰουστίνος ἐν τῇ Β' ἀπολογία καὶ ὁ Τερτυλλιανὸς κατὰ Μαρκίωνος ἀποστέλλουν τοὺς ἐθνικοὺς εἰς τοὺς ἀνωτέρω Βασιλικούς Κώδικας διὰ νὰ πληροφορηθοῦν ἐξ αὐτῶν».

Ὁ ὄσιος Νικόδημος προχωρεῖ ἀκόμη περισσότερον καὶ βασιζόμενος εἰς τὰς πηγὰς λέγει ἀκόμη καὶ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ: «Σημειῶσαι ὅτι ὁ Κύριος ἐγεννήθη ἡμέρα τετράδι τῆς ἐβδομάδος καὶ εἰς τὸν Σεβαστὸν Τραπεζούντιον (σελ. 128) τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἀθηνῶν Μελέτιος, τόμῳ πρώτῳ: κατὰ τὴν ἡμέραν δηλαδὴ, καθ' ἣν ἐκτίσθη ὁ αἰσθητὸς Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη καὶ τὰ Ἄστρα, ἐν ἔτει ΜΒ' τῆς Αὐγούστου Μοναρχίας καὶ ἐν ἔτει ΑΓ' τῆς Ἡρώδου Βασιλείας. Ἀγκαλὰ καὶ ὁ μὲν Ἰππόλυτος ὁ Θηβαῖος ἐν τῷ χρονικῷ εἶπεν ὅτι ἐγεννήθη ὁ Κύριος ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ. Ὁ δὲ νεώτερος Καλμέτος ἐν τῇ ἀρμονίᾳ τῶν Εὐαγγελίων θέλει νὰ ἐγεννήθη ἡμέρᾳ πέμπτῃ τῆς ἐβδομάδος. (ὅρα ἐν τῇ νεοτυπῳτῶ Ἐκατονταετηρίδι τοῦ κυροῦ Εὐγενίου)».

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἡμερομηνία τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἐγένεον ἀντικείμενον συζητήσεων καὶ ἀμφισβητήσεων. Ὡς θὰ ἴδωμεν εἰς τὰ ἐφεξῆς, ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, τὸ ἴδιο συνέβαινε καὶ παλαιότερον διὰ τὰ Χριστούγεννα, τὰ ὁποῖα ἐωρτάζοντο ἀπὸ ἄλλους τὴν εἰκοστὴν πέμπτην Δεκεμβρίου καὶ ἀπὸ ἄλλους μαζί μετὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανείων τὴν ἕκτην Ἰανουαρίου. Ἀπὸ τὸν λόγον ποῦ ἐξεφώνησεν, ἱερεὺς ὢν, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ ἔχει οὕτω: «Ἄ πάλαι Πατριάρχαι μὲν ὄδιον,

Προφήται δὲ προὔλεγον. Δίκαιοι δὲ ἰδεῖν ἐπεθύμουν, ταῦτα ἐξέβη καὶ τέλος ἔλαβε σήμερον», μανθάνομεν τὰ ἐξῆς: «Καίτοιγε οὕτω δέκατον ἔστιν ἔτος, ἐξ οὗ δῆλη καὶ γνώριμος ἡμῖν αὕτη ἡ ἡμέρα γεγένηται. Ἄλλ' ὅμως, ὡς ἄνωθεν καὶ πρὸ πολλῶν ἡμῖν παραδοθεῖσα ἐτῶν, οὕτως ἤνθησε διὰ τῆς ὑμετέρας σπουδῆς καὶ πάλιν. Οἱ γὰρ ἐν τῇ Ρώμῃ διατρίβοντες ἄνωθεν καὶ ἐκ παλαιᾶς παραδόσεως αὐτὴν ἐπιτελοῦντες (κατὰ τὴν εἰκοστὴν πέμπτην δηλαδὴ τοῦ Δεκεμβρίου) αὐτοὶ νῦν αὐτῆς ἡμῖν τὴν γνώσιν διεπέμψαντο καὶ πάλιν. Παρὰ τῶν ἀκριβῶς ταῦτα εἰδόντων, καὶ τὴν Πόλιν οἰκούντων (δηλαδὴ τὴν Ρώμην) παρειλήφαμεν τὴν ἡμέραν».

Ἐπειδὴ, λοιπόν, εἰς διαφόρους ἐκκλησίας ἐωρτάζετο κατὰ διαφορετικὰς ἡμερομηνίας (25 Δεκεμβρίου ἢ 6 Ἰανουαρίου) ἢ ἑορτὴ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τὸ ἀποφευχθῆναι τὸ ἀποπον αὐτό, ὁ Ἱεροσολύμων Κύριλλος ἐζήτησε σχετικὰς πληροφορίας ἀπὸ τὸν Ρώμης Ἰουλίον (ἐκεῖ ἐωρτάζετο τὴν 25ην Δεκεμβρίου). Ὁ Ἰούλιος ἐρευνήσας τὰ Βασιλικὰ ὑπομνήματα εὗρεν τὸν Ἰωσήπον λέγοντα ὅτι τῷ ἑβδόμῳ μηνὶ ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Σικηνοπηγίας τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Ἰασμοῦ (ἥτις ἦτον ἡ δεκάτη Σεπτεμβρίου) οὕτω γὰρ ὁ Νόμος προστάζει. «Ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς ἡμῶν (ἥτοι νηστεύσατε) ἐν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐξιλιάσεται περὶ ὑμῶν» (Λευίτ. ιστ' 29) τότε λέγω εἶδεν ὁ Ζαχαρίας τὸν Ἀγγελον καὶ ἐκωφώθη (τῇ δὲ εἰκοστῇ τρίτῃ συνελήφθη ὁ Ἰωάννης) καὶ μετὰ μῆνας ἕξ εὐηγγελίσθη ἢ Θεοτόκος τὸν Κύριον, ἥτοι Μαρτίου εἰκοστῇ πέμπτῃ. Καὶ ἐπομένως ἐγέννησεν αὐτὸν τῇ εἰκοστῇ πέμπτῃ Δεκεμβρίου».

Αὐτὰ διεμήνυσεν ὁ Ρώμης Ἰούλιος εἰς τοὺς ἐν Ἀνατολῇ ἐπισκόπους. Σημειοῦμεν, ὅτι ἐν τῇ ἀνατολῇ ὑπῆρχον παλαιότερον ἐκκλησίαι, αἱ ὁποῖαι ἐωρτάζον τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ τὴν εἰκοστὴν πέμπτην Δεκεμβρίου, πολὺ πρὶν ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων ζητήσῃ τὴν ἐπ' αὐτοῦ γνώμην τοῦ Ρώμης Ἰουλίου. Πρὸς πίστωσιν τούτων ἀναφέρομεν ὅτι: «ὁ πολυμαθέστατος κύριος Δοσίθεος Ἱεροσολύμων γράφων ἐν σελ. 1221 τῆς Δωδεκαβίβλου, ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Νικαίας Ἰωάννης γράφων πρὸς τινὰ Καθολικὸν Ἀρμενίας λέγει, ὅτι ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος, ἀπελθὼν εἰς Βηθλεεμ οὐκ ἐμέμψατο τοῦτο: ὅτι ἐγένετο δηλαδὴ ἡ ἑορτὴ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως τῇ εἰκοστῇ πέμπτῃ Δεκεμβρίου». Ὁμοίως ἀναφέρομεν, ὅτι ὁ Μέγας Βασίλειος συνέγραψε λόγον εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν, κατὰ τὴν 25 Δεκεμβρίου, τὸ αὐτὸ ἐπραξεν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος καὶ ἄλλοι πολλοί. Οἱ Θεόφιλος Ἀλεξανδρείας καὶ Ἰωάννης ὁ Ἱεροσολύμων τὴν εἰκοστὴν πέμπτην Δεκεμβρίου ἐωρτάζον τὴν Χριστοῦ Γέννησιν. Καὶ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος (Περὶ Τριάδος κεφ. ε') βεβαιώνει τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν 25ην Δεκεμβρίου.

Τοιουτοτρόπως, μετὰ συμφωνίαν ὄλων τῶν κατὰ τόπους ἐκκλησιῶν ἐθεσπίσθη, ὅπως ἢ κατὰ σάρκα γέννησις τοῦ Κυρίου ἐορτάζεται παρὰ πάντων τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν, ἤγουν τὴν εἰκοστὴν πέμπτην Δεκεμβρίου.

Ὅπως διὰ τὸν χρόνον καὶ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξαν ἀπὸ τὰς διαφόρους ἐκκλησίας διαφωνίαι, οὕτω καὶ διὰ τοὺς Μάγους ἀνεφύησαν σχετικὰ ζητήματα. Πότε προσεκύνησαν οἱ Μάγοι τὸν Χριστόν, νήπιον ὄντα ἢ ὄχι; Ὁ ἀστὴρ τῆς Βηθλεὲμ πότε τοὺς ὠδήγησεν εἰς τὴν φάτην;

Ἐπ' ἀρχῆν δύο γνώμαι: Ἡ πρώτη ὅτι ὁ Ἄστηρ τῆς γεννήσεως ἐφάνη εἰς τοὺς Μάγους πρὸ τοῦ νὰ γεννηθῇ ὁ Χριστός· ἀκολουθήσαντες δὲ αὐτὸν ἐφθασαν ἐγκαίρως εἰς Βηθλεὲμ καὶ εὔρον αὐτὸν νεογέννητον εἰς τὸ σπήλαιον. Μετὰ αὐτὴν τὴν γνώμην συμφωνοῦν οἱ Χρυσόστομος, Θεοφύλακτος, ὁ Ἀθηνῶν Μελέτιος, Ἰουστίνος, Ἀθανάσιος, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς κ.ἄ.

Ἡ ἄλλη γνώμη εἶναι ὅτι ὁ Ἄστηρ ἐφάνη εἰς τοὺς Μάγους τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως καὶ ξεκινήσαντες ἀπὸ τὴν μακροπύρην πατρίδα των ἐφθασαν εἰς Ἱεροσόλυμα δύο χρόνους μετὰ τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, τὸν ὅποιον καὶ προσεκύνησαν διετῆ ὄντα.

Κάθε μία ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς ὑποθέσεις ἔχει καὶ τὴν ἰδικὴν τῆς δικαιολογίαν μετὰ ἀρκετὴν πιθανὴν ἀληθοφάνειαν. Θὰ προσφύγωμεν καὶ πάλιν εἰς τὸν σοφώτατον καὶ πολυγραφώτατον Νάξιον Νικόδημον τὸν Ἀγιορείτην, περιγράφοντα καὶ ἀναλύοντα ταῦτα: «Διὰ τί ἂν οἱ Μάγοι ἐπροσκύνησαν τὸν Χριστὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ πρὸ τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν τοῦ καθαρισμοῦ τῆς ὑπεράγνου Μαρίας, πῶς ἀκινδύνως ἐπροσφέρθη τὸ παιδίον εἰς τὸν Ναόν, μετὰ τὴν φυγὴν τῶν Μάγων, εἰς καιρὸν ὅπου ὁ Ἡρώδης ἐταράττετο μετὰ ὅλα τὰ Ἱεροσόλυμα; καὶ ἐζήτουν ἐπιμελῶς νὰ εὔρουν καὶ νὰ φονεύσουν τὸ βρέφος; Ἄν οἱ Μάγοι εὔρηκαν τὸν Χριστὸν εἰς τὸ σπήλαιον, πῶς ὁ Ματθαῖος λέγει ὅτι εὔρον τὸ παιδίον εἰς τὴν οἰκίαν;».

Μολονότι εἰς πολλὰ σημεῖα τῶν ἀφηγησέων των συμφωνοῦσιν οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταὶ (Παρθ.: Συμφωνίαι τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐν Ἐρμουπόλει, αὐλζ') οἱ Ματθαῖος καὶ Λουκᾶς ἀναφέροντες τὴν ὑπερφυσικὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου, διαφωνοῦντες εἰς τινὰ σημεῖα, γράφουν Ὁ μὲν Ματθαῖος: «Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα λέγοντες: ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἦλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ... (παρ. 1-2), αἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα» (παρ. 10). «Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ», δηλαδὴ

εἶδον τὸν ἀστέρα εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἔμενον (εἰς τὴν ἀνατολήν· «ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν») καὶ ἦλθον εἰς τὴν Βηθλεὲμ ἐρωτῶντες περὶ τοῦ Ἰησοῦ. Ἦτο δυνατόν νὰ πάρουν καμμίαν σχετικὴν πληροφορίαν, ἀφοῦ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὁ Ἡρώδης εἶχεν ἐξαπολύσει τοὺς ἀνθρώπους του διὰ νὰ εὑρουν τὸ παιδίον; Συνεχίζων δὲ ὁ Ματθαῖος (π. 10) γράφει ὅτι οἱ Μάγοι ἐχάρησαν ἰδόντες (καὶ εἰς τὴν Βηθλεὲμ) τὸν ἀστέρα. Περαιτέρω ὁ θεῖος Εὐαγγελιστὴς γράφει· «καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν (ὄχι εἰς τὸ σπήλαιον) εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ».

Ἐρχόμεθα τώρα εἰς τὸν ἕτερον τῶν Εὐαγγελιστῶν, τὸν Λουκᾶν (β', 6 καὶ ἐξ)· «...ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀτέλειεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι. Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρα τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποιμνὴν αὐτῶν».

Μετὰ τὴν μικρὰν αὐτὴν παράθεσιν τῶν πηγῶν προσφεύγομεν καὶ πάλιν εἰς τὸν ὄσιον Νικόδημον· «Ἄν ὁ Ἀστὴρ ἐφάνη πρὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ὡς οἱ πρῶτοι λέγουσι, καὶ οἱ Μάγοι ἐπροσκύνησαν τὸν Χριστὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἔπρεπε ὁ Ἡρώδης νὰ θανατώσῃ οὐχὶ τὰ πρὸ δύο σχεδὸν χρόνων γεννηθέντα βρέφη, ἀλλὰ τὰ νεογέννητα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἡρώδης ἐθανάτωσε τὰ ἀπὸ διημέρου καὶ κατωτέρω βρέφη κατὰ τὸν χρόνον, ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν Μάγων, ὡς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, διὰ τοῦτο ἔπεται, ὅτι ὁ μὲν Ἀστὴρ ἐφάνη εἰς τοὺς Μάγους κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐγεννήθη ὁ Κύριος. Οἱ δὲ Μάγοι μετὰ δύο σχεδὸν χρόνους ἦλθον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐπροσκύνησαν τὸν Κύριον».

Ἀλλὰ τὸ ζήτημα δὲν τελειώνει ἐδῶ. Οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν γνώμην ὅτι οἱ μάγοι ἐπροσκύνησαν τὸν Ἰησοῦν νεογέννητον εἰς τὴν Βηθλεὲμ, ἔχουν νὰ προβάλουν τὸ ἐρώτημα· «Πῶς μετὰ δύο ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅπως διατείνονται οἱ τῆς δευτέρας γνώμης, εὐρέθη ἀκόμη οὗτος ἐν Βηθλεὲμ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος; Ἰδοὺ ὁ συλλογισμὸς καὶ ἡ ἀπάντησις τὴν ὁποίαν δίδει ὁ ὄσιος Νικόδημος· «Εἰ δὲ καὶ οἱ πρῶτοι δικαιολογοῦντες τὴν γνώμην τοὺς λέγουσιν ὅτι, ἂν οἱ Μάγοι ἦλθον μετὰ δύο σχεδὸν χρόνους εἰς Ἱεροσόλυμα, πῶς τὸν ἐπροσκύνησαν εἰς τὴν Βηθλεὲμ; ὁ γὰρ Κύριος εὕρισκετο εἰς τὴν Ναζαρέτ καὶ ὄχι εἰς τὴν Βηθλεὲμ. Τὴν ἀπορίαν δὲ ταύτην λύοντες οἱ δευτέροι λέγουσι ὅτι οἱ γονεῖς τοῦ Κυρίου σὺν αὐτῷ τῷ Κυρίῳ μετέβησαν ἀπὸ τῆς Ναζαρέτ εἰς τὴν Βηθλεὲμ. Ἐπειδὴ, ὡς γράφει ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, συνήθειαν εἶχον νὰ ἀναβαίνουν εἰς Ἱεροσόλυμα οἱ γονεῖς

Ἐκκλησία καὶ Κόσμος

ΤΟ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟ ΣΟΥ ΨΩΜΙ

Σ' ἓνα ἐμπνευσμένο μήνυμα τῆς παγκοσμίου Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος Νέων, πού κάθε χρόνο ἐξαποστέλλεται πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἐξαιρετικὰ γιὰ τὴν σημασία καὶ τὴν ἐπικαιρότητά τους, σημειώνονται καὶ τὰ πῶς κάτω λόγια:

«Ἡ ζωὴ εἶναι κάτι πάρα πάνω ἀπὸ ἀπλῶς ἀνὰ ζῆς ἢ νὰ μὴ ζῆς». Εἶναι νὰ εἶσαι αὐτὸ πού θὰ μπορούσες νὰ γίνης, νὰ ἀνακαλύψης τὸν δικό σου τὸν ἀληθινὸ ἑαυτό, συνεχῶς νὰ ἐξελίσσεσαι, νὰ μαθαίνης, νὰ ἀναπτύσσεσαι. Ἡ ζωὴ αὐτὴ τῆ στιγμῆ εἶναι διαφορετικὴ γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ μᾶς. Ἐνα πράγμα ὅμως εἶναι σίγουρο, γιὰ ὅλους μας θὰ μπορούσε νὰ εἶναι κάτι παραπάνω ἀπὸ

τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, ἣτις ἐτελεῖτο κατὰ τὸν Μάρτιον ἢ Ἀπρίλιον μῆνα. Κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, λοιπόν, ἐκατάλυσαν μὲν οἱ γονεῖς τοῦ Κυρίου εἰς τὴν πατρίδα των Βηθλεέμ. Οἱ μάγοι δὲ εὐρόντες αὐτὸν ἐκεῖ προσεκύνησαν».

Ἐάν, ὅμως, ἀνοιξῆ τις τὸν Συναξαριστὴν, καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τὸν τοῦ Νικοδήμου, εὐρίσκει ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἐορτάζεται ἡ Προσκύνησις τῶν Μάγων, πρᾶγμα ἐρχόμενον εἰς ἀντίθεσιν μὲ ὅσα ἀνωτέρω ἀνεγνώσαμεν γραφέντα παρὰ τοῦ ἰδίου τοῦ Νικοδήμου, ὅτι δηλαδὴ κατὰ τὸν Μάρτιον ἢ Ἀπρίλιον ἔγινεν ἡ προσκύνησις τῶν Μάγων, τοῦ Ἰησοῦ διετοῦς ὄντος. Οὗτος μᾶς δίδει τὴν σχετικὴν ἐξήγησιν διὰ τῶν ἐξῆς: «Ἐκ τούτου, λοιπόν, γίνεται φανερόν, ὅτι ὁ Συναξαριστῆς Μαυρίκιος διατάσσει ἐδῶ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τὴν προσκύνησιν τῶν Μάγων καὶ τὴν φυγὴν τῆς Θεοτόκου εἰς Αἴγυπτον, καὶ τὴν βρεφικονίαν τοῦ Ἡρώδου, τὴν μνήμην μόνον αὐτῶν ἀναφέρει. Καὶ οὐχὶ ὅτι ἔγιναν αὐτὰ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις».

Τελειώνοντες τὴν μικρὰν αὐτὴν μελέτην, ἐρανισθεῖσαν ἀπὸ τὰς διαφόρους πηγὰς τῶν Ἁγίων τῆς Ὁρθοδόξιας μας, ἀναφέρομεν ὅτι πολλοὶ ὑπῆρξαν οἱ ὑποστηρικταὶ καὶ τῆς δευτέρας γνώμης, τὴν ὁποίαν θεωροῦν ὡς τὴν πλέον πιθανήν. Εἶναι δὲ οἱ Εὐγένιος, Νικηφόρος Θεοτόκος, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ἀναστάσιος ὁ Σιναίτης κ.λπ.

Ὅμως, ταῦτα πάντα εἶναι δευτερευούσης σημασίας μπροστὰ εἰς τὸ ὑπερφῶδες θαῦμα τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως, τὸ ὁποῖον ἔχθαμβος ἢ ἀνθρωπότης ἐνατενίζει!

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΝΟΜΙΚΟΣ

ὅ,τι εἶναι τώρα, μὲ περισσότερο περιεχόμενο, τόσο γιὰ μᾶς, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς «ἄλλους».

Γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ὅμως αὐτὸ τὸ «παραπάνω», τὸ τόσο σπουδαῖο στὴ ζωὴ μας καὶ νὰ μπορέσουμε, ἀνακαλύπτοντας τὸν ἑαυτὸ μας, νὰ ζωντανεύουμε χαρούμενοι καὶ δυνατοὶ καὶ τὸν σκοπὸ καὶ τὴν ἐλπίδα μας, εἶναι ἀνάγκη νὰ στεκώμαστε πάντοτε ἀγρυπνοὶ. Ζώντας ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ ἔχοντας εὐθυγραμμίσει τοὺς προσανατολισμούς μας μὲ τὴν πορεία ποὺ πρέπει νὰ ἀκολουθῇ ὁ κόσμος, εἶναι δυνατόν, στ' ἀλήθεια, τὸ ταξίδι μας νὰ εἶναι μιὰ θετικὴ ἀπάντησι στὰ προβλήματα καὶ στὶς ἀγνοίες τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ψυχῆς μας.

Κανένας φόβος, καμμιὰ λαχτάρα καὶ καμμιὰ ἀνασφάλεια δὲν θὰ δηλητηρίαζεν τὸν βίον μας, ἂν εἴχαμε παραδεχθῇ κατάβαθα μέσα μας, ὅτι δὲν μπορούμε νὰ ὑπάρξουμε δίχως τὸν ἄλλο. Δίχως ἐκεῖνον ποὺ ἀντικρύζουμε καθημερινὰ πλάϊ μας καὶ ποὺ εἶτε τὸ θέλουμε εἶτε ὄχι τὸν πικραίνουμε καὶ τὸν σκοτώνουμε, πικραίνοντας καὶ σκοτώνοντας ταυτόχρονα τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μας.

Καμμιὰ αὐτογνωσία καὶ καμμιὰ δόξα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μᾶς καταξιώσουν, ἂν τοῦτο δὲν ἀνταποκρίνεται στοὺς παλμούς τῆς παγκοσμίου ἀνθρώπινης καρδιάς, ἔτσι ὅπως χαρακτηριστικὰ μᾶς τὴν περιγράφει ὁ Μάϊκλ Κόϊστ:

«Ὁ ἄλλος, ὅποιον συναντᾷς στὸ δρόμο τῆς ζωῆς σου, ὁ ἄνθρωπος ποὺ ζῆ στὸ διπλανὸ σπίτι, ποὺ δουλεὺει μαζὶ σου, ποὺ γνωρίζει σὰν κι ἐσένα τὸ νόημα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς λύπης. Ὁ ἄλλος, ποὺ δὲν μπορεῖς νὰ ὑποφέρης. Αὐτὸς ποὺ δὲν τοῦ μίλησες ποτέ, γιατί δὲν ἔλαβες τὸν κόπο νὰ τὸν κοιτάξης στὸ δρόμο. Αὐτὸς ποὺ δὲν τὸν σκέφτεσαι ποτέ γιατί δὲν τὸν ἔχεις δεῖ ποτέ.

Ὁ ἄλλος, αὐτὸς μὲ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ ἐνωθῆς μὲ ἀγάπη, γιὰ νὰ γίνης πλήρης ἄνθρωπος μὲ τὸ νὰ εἶσαι ἀδελφὸς ἄλων. Αὐτὸς μὲ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ ἐνωθῆς μὲ ἀγάπη, ἂν θέλῃς νὰ κάνῃς τὴ ζωὴ σου μιὰ ἐπιτυχία καὶ νὰ ἐνωθῆς μὲ τὴν παγκόσμια κίνησι ποὺ κερδήθηκε μὲ τὸν Χριστό.

Ὁ ἄλλος, αὐτὸς μὲ τὸν ὁποῖο συνεργάζεσαι, προσπαθώντας νὰ ἐκπληρώσῃς τὸ ἔργο τῆς δημιουργίας. Ὁ ἄλλος, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου θὰ κριθῆς κάποτε. Ὁ ἄλλος, ποὺ σὲ βοηθῇ νὰ ὀρμάσῃς. Ὁ ἄλλος, δῶρο ἀγάπης ἀπὸ τὸν Χριστό.

Ὁ ἄλλος, ποὺ τὸν ἔστειλε ὁ Πατέρας, παράκλησι ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ ἄλλος, μέσῳ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς φανερώνει τὸν ἑαυτὸ του, μέσῳ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς σοῦ μιλά, μέσῳ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς πλουτίζει τὴ ζωὴ σου, μέσῳ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς μετρᾷ τὴν ἀγάπη μας γι' αὐτόν.

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ

ΘΕΟΛΟΓΟΣ Κ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ Δ. Θ.

(1876 - 1938)

Ο ΑΠ' ΑΜΒΩΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ*

«ΟΜΙΛΙΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΓΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ». Μετά τὴν ἐπιστροφήν του 4/9/27, Λειψία σελ. 4.

Λαβὼν ἐνεργὸν μέρος ὡς μέλος τῆς Ὁρθοδ. Ἀντιπροσωπείας εἰς τὸ Παγχριστιανικὸν Συνέδριον τῆς Λωζάννης (3-21 Αὐγούστου 1927), τὸ ὁποῖον ἠσχολήθη μὲ τὰ θέματα «περὶ πίστεως καὶ τάξεως» ἅμα τῇ ἐπανόδῳ του εἰς Λειψίαν ἀπήγγειλεν τὸν πρῶτον λόγον περὶ τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὸ Συνέδριον, περὶ τῶν σκοπῶν τῆς συγκλήσεώς του, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἐπιτυχιῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἀντιπροσωπείας.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 712 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23-24 τεύχους.

Ὁ ἄλλος, τὸ καθημερινὸ σου ψωμί, ἢ καθημερινή σου εὐχαριστία.

Ὁ ἄλλος ζῆ στὸ ἴδιο σπίτι μὲ σένα, δουλεῖε στὸ ἴδιο γραφεῖο, παίρνει τὸ ἴδιο λεωφορεῖο, κάθεται δίπλα σου στὸ θέατρο. Τὸ ὄνομα τοῦ ἄλλου; Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ Ἰησοῦς ζῆ στὸ ἴδιο σπίτι μὲ σένα, δουλεῖε στὸ ἴδιο γραφεῖο, παίρνει τὸ ἴδιο λεωφορεῖο, κάθεται δίπλα σου στὸ θέατρο... ὁ ἄλλος!

Γιὰ νὰ μπορέσουμε ὅμως νὰ ζοῦμε μέσα στὰ μάτια τοῦ ἄλλου, ἔτσι ποὺ νὰ δικαιώνεται ἢ ὑπαρξίμας, πρέπει οἱ κόποι καὶ οἱ ἐλπίδες μας νὰ μᾶς κρατοῦν ἀγρυπνῆ τὴν συνείδησι. Εἶναι ἀνάγκη ἢ ἀγάπη μας καὶ τὸ ψωμί μας νὰ εἶναι συνεχῶς τὸ θλιμμένο ἢ χαρούμενο βλέμμα τοῦ ἄλλου. Πρέπει νὰ μένουμε μὲ ὑψηλὸ τὸ φρόνημα τοῦ ἐνδιαφέροντός μας, ἔτσι ὥστε νὰ ἀνακαλύπτουμε καὶ τὸν ἑαυτὸ μας καὶ νὰ βοηθοῦμε οὐσιαστικὰ τὸν ἄνθρωπο. Τὸν ἄνθρωπο ποὺ μᾶς χαρίζει τὴν πληρότητά μας καὶ μᾶς ἀνοίγει τὸν ὀρίζοντα τῆς ἀληθινῆς χαρᾶς καὶ τῆς πραγματικῆς εὐτυχίας.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

Τοῦ λόγου ἄρχεται ἀπὸ τοῦ χωρίου τοῦ Ἁπ. Παύλου: «Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη...» (Α' Κορ. 15,10). «Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ εἶπη πάλιν ἐπαναλαμβάνων ἀσχέτως πρὸς τὴν δρᾶσιν τοῦ Ἁγίου Παύλου —τονίζει— καὶ ἡ ὅλη Ὁρθόδοξος Ἀντιπροσωπεία κατὰ τὸ πρὸ ὀλίγου λήξαν Παγχριστιανικὸν Συνέδριον τῆς Λωζάννης.

Βεβαίως, μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀποτελουμένης ἰδίᾳ ἐξ Ἑλλήνων, Ρώσων, Ρουμάνων, Σέρβων, Βουλγάρων καὶ Γεωργιανῶν, ἐπρωτοστάτει ἡ Ἑλληνικὴ Ἀντιπροσωπεία καὶ ἰδίᾳ, ἐπιτραπήτω μοι νὰ εἶπω, ἡ Ἀντιπροσωπεία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ὁ Πρόεδρος αὐτῆς, ὁ Σεβασμιώτατος Πατὴρ καὶ Δεσπότης ἡμῶν, ὁ Ἅγιος Θυατείρων Κύριος Γερμανὸς ἦτο ἡ ψυχὴ καὶ ἡ ζωσα φωνὴ ὅλης τῆς Ὁρθοδόξου Ἀντιπροσωπείας. Ὁ ἀνὴρ διὰ τῶν βαθειῶν γνώσεων, ἀπαραμιλλήτου πείρας καὶ δεξιωτάτης εὐστροφίας καὶ ὀξυτάτου πνεύματός του, ἔπαιξεν τὸν κυριώτερον ρόλον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Παγχριστιανικοῦ Συνεδρίου, τιμηθεὶς καὶ θαυμασθεὶς ὑπὸ πάντων. Ὑπῆρξεν ὁ στολισμὸς καὶ τὸ καύχημα ἡμῶν. Οὐ μόνον ἐτιμήθη διὰ τῆς ἐπισήμου Προεδρίας κατὰ τὰς Γενικὰς Συνελεύσεις, ἀλλὰ τὸν ἐξέλεξεν παμψηφεί ὅλη ἡ Ὁρθόδοξος Ἀντιπροσωπεία, ἀποτελουμένη ἐξ 23 μελῶν, διαρκῆ αὐτῆς Πρόεδρον.

Εἰς αὐτὸν κυρίως ὀφείλεται τὸ ἐνιαῖον, ἀδελφικὸν καὶ ἀπόρθητον μέτωπον, τὸ ὅποῖον παρουσίασεν ἡ Ὁρθόδοξος Ἀντιπροσωπεία, εἰς ἣν ἀνήκον, πλὴν διασῆμων καὶ παγκοσμίου φήμης Θεολόγων, καὶ Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Μητροπολίται τῶν ἄλλων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐκεῖ ἔβλεπέ τις ἐν ἀδελφικῇ καὶ ἀκλονήτῳ συμπνοίᾳ συνεργαζομένους Ρώσους, Βουλγάρους, Σέρβους, Ρουμάνους καὶ ἄλλους μεθ' ἡμῶν....».

Εἰς τὴν ὁμιλίαν του αὐτὴν τονίζει ἀκόμη μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς: «Εἶναι πολὺ συγκινητικὸν καὶ κολακευτικὸν δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι κατὰ τὰς ἰδιαιτέρας συνεδριάσεις τῶν Ὁρθοδόξων, ἡ ἐπίσημος γλῶσσα ἦτο ἡ Ἑλληνικὴ».

«...μέλος φιλέλλην παγκοσμίου φήμης ξένος Θεολόγος ἔρριψεν τὴν ἰδέαν κατὰ τινὰ Γεν. Συνέλευσιν, ἵνα αἱ ἐπίσημοι ἐκθέσεις συνταχθῶσι εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου....».

«Παντοῦ καὶ ἐκάστοτε μετὰ πολλῆς τιμῆς, ἀγάπης καὶ ἀληθμονήτων περιποιήσεων περιβάλλεται ἡ Ὁρθόδοξος Ἀντιπροσωπεία καὶ δὴ ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἐδίδετο τὸ μέγιστον ἐνδιαφέρον καὶ ἀπερίγραπτοι προσπάθειαι καὶ φιλοτιμίαι διὰ τὴν ἐκάστοτε στάσιν τῶν Ὁρθοδόξων.

Ἦτο λίαν συγκινητικὴ ἡ στιγμή καὶ ἀληθμονήτος, ὅταν ὅλα

ΕΓΚΑΙΝΙΑ

ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΟΥ «ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ» ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΕΙΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΝΙΚΑΙΑΣ

«Ἐγκαίνια τιμᾶσθαι παλαιός νόμος, καὶ καλῶς ἔχων» (Ἰδιόμ.
Ἑσπ. Ἑγκ.).

Τὴν Κυριακὴν, 17ην Δεκεμβρίου, ἐτελέσθησαν ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Νικαίας κ. Γεωργίου, εἰς ἀτμόσφαιραν κατανύξεως καὶ μετὰ βυζαντινῆς μεγαλοπρεπείας, τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἱεροῦ Παρεκκλησίου «τῶν Ἁγίων Πατέρων» τῶν Α' καὶ Ζ' Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τοῦ Ἐπισκοπείου τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Νικαίας.

Τὸ ἱερὸν Παρεκκλήσιον, εὐρισκόμενον εἰς τὸν 3ον ὄροφον τοῦ Ἐπισκοπείου, εἶναι ρυθμοῦ βυζαντινοῦ καὶ ἡ ὄλη του ἐμφάνισις παρουσιάζει ἐπιβλητικὴν μυστικοπάθειαν μὲ τὸν σοβαρὸν καὶ ἀπέριττον διάκοσμόν του.

Τὴν ἀγιογράφωσιν τοῦ Ναυδρίου ἐξετέλεσεν ἐξ ὀλοκλήρου ὁ ἐκλεκτὸς καὶ εὐσεβὴς ἀγιογράφος κ. Δημήτριος Σουκαράς, τελείως δωρεάν, δι' ὃ καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νικαίας, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τελετῆς τῷ ἀπένειμε τὸ χρυσοῦν μετάλλιον «τῶν Ἁγίων Πατέρων» τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Νικαίας.

Τὸ ἱερὸν τοῦτο Παρεκκλήσιον εἶναι τὸ μοναδικὸν ἐν Ἑλλάδι ποῦ τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἁγίων Πατέρων τῶν Α' καὶ Ζ' Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καὶ θὰ ἐξυπηρετῇ τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν ἐν τῷ Ἐπισκοπείῳ Κληρικῶν, θὰ τελῶνται αἱ μυστικαὶ καὶ ἱεραὶ τελεταί, καὶ θὰ ἀναπέμπωνται ἀκαταπαύστως αἰνέσεις καὶ δοξολογίαι, καὶ αἱ προσευχαὶ ὡς θυμίαμα ἐνώπιον τοῦ Παντοκράτορος Θεοῦ, διὰ τὸ στερεῶναι μέχρι τῆς συντελείας τῶν αἰῶνων ἀσάλευτον.

τὰ μέλη τοῦ Παγχριστιανικοῦ Συνεδρίου προσηύχοντο ἐν διαφορίαις γλώσσαις καὶ ἐδέχοντο τὴν εὐλογίαν ἐκ μέρους πολλάκις Ὁρθοδόξου Ἱεράρχου...

Τὸ Παγχριστιανικὸν Συνέδριον εἶναι ἔκτακτον καὶ πρωτοφανὲς φαινόμενον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας...».

(Συνεχίζεται)

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Θεολόγος

Ἐκεῖνοι πού φεύγουν

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

Σέ ἐποχή πού ἀνθεῖ ἡ Ἱατρική τῶν τίτλων (καί τῆς εἰσπράξεως) «ἐργασιῶν» (γιά τοὺς θανόντες) καί, συχνά, ἀδιαφορίας (γιά τοὺς ἀσθενεῖς), χρειαζότανε τὸ παράδειγμα τοῦ ἀντιθέτου, ὁ ἐκπρόσωπος τῆς ἀνθρωπιᾶς καί τῆς οὐσίας· τὸν ἔδωσε ὁ Γιάννης Παρασκευόπουλος, ἡ προσωποποιημένη ἀντιεμπορική καί με συνθετικό καί ἀνθρώπινο στοχασμὸ Ἱατρική, ἡ γνήσια πνευματικότητα.

Ρίζες τοῦ δημητσανίτικου '21 στρογγυλεμένες ἀπὸ τὴν παλιότερη Ἑλληνική ἀρχοντιά, ἡ ζωντανή παράδοση τοῦ μεγάλου θείου του ἱατροφιλοσόφου Πάνου Παπαϊωάννου, ἡ παιδεία μιᾶς Εὐρώπης πρὸ δυσπρόσιτης ἀπὸ τὸ σημερινὸ «ἐξωτερικὸ» καί ὁ ἀκοίμητος πόθος καί ἀδιάκοπος κόπος γιὰ ἐπιστημονικὴ ἀνανέωση (χωρὶς φλάς), συνθέτανε τὸ στερεὸ "Ἑλληνα καί γνήσιο Χριστιανὸ (τί κραυγαλέα ἀντίθεση σὲ κάλπικα συνθήματα) ἱατροφιλόσοφο πού ἔφυγε ἀπὸ τὰ ἐπίγεια, ὄρθιος κυριολεκτικὰ ὡς τὸ τέλος στὴν ἐπαλξή τῆς προσφορᾶς· ὁ Καπετάνιος τῆς δουλειᾶς του.

Πλῆθος οἱ «νέοι (καί καλῶς ἀμειβόμενοι) ἄνδρες», μὰ λίγοι αὐτοὶ πού φεύγουν ὄρθιοι καί καθαροὶ καί νέοι στὴ σκέψη· ἀφήνοντας Μνήμες ἄξιες γιὰ τοὺς "Ἑλληνες πού θάρθουν ἀργότερα...

ΣΠΥΡΟΣ Π. ΖΕΡΒΟΣ

Μαθηματικὸς-Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Ταμείου Ἀσφαλίσεως Ἐφημεριακοῦ Κλήρου Ἑλλάδος (Τ.Α.Κ.Ε.), συνελθὸν σήμερον ἐκτάκτως ἐπὶ τῷ θλιβερῷ ἀγγέλματι τοῦ θανάτου τοῦ Δ/τος ἱατροῦ Συμβούλου τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. Ἰ. Π α ρ α σ κ ε υ ο π ο ὄ λ ο υ καί ἀκοῦσαν τοῦ κ. Δ/τος Συμβούλου, ὅστις ἐξῆρε τὴν προσωπικότητα τοῦ ἱατροῦ καί τὰς πολυτίμους αὐτοῦ ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας προσέφερεν ὑπὸ τὴν ιδιότητά του εἰς τὸν ἐφημεριακὸν κλῆρον καί λοιποὺς ἡσφαλισμένους τοῦ ΤΑΚΕ κατὰ τὴν 15ετῆ θητείαν του ὡς Διευθύνωντος ἱατροῦ Συμβούλου τοῦ Ὄργανισμοῦ, ἐκφράζει τὴν βαθυτάτην αὐτοῦ θλίψιν καί ψηφίζει ὅπως:

ΑΓΓΕΛΟΙ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

ΠΡΟ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ

ΤΗΣ Θ. ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑΝ

Μέρος β' ἠθικολογικόν.

«Διό σοι προσφέρομεν καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ τὴν χρηματικὴν φορολογίαὶν Ὁρθοδόξου πλουτισμὸν Θεολογίας». Δόξα αἰῶν ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων.

Τὸ ὑπερφυῆς τῆς θείας τοῦ Σωτῆρος ἐνανθρωπήσεως γεγονός, «μυστήριον μέγα», κατὰ τὸν Ἀπ. Παῦλον (Α' Τιμ. γ' 16) «πᾶσαν ἔννοιαν ἐκπλήττον καὶ συνέχον», κατὰ τὴν Ὑμνογραφίαν, ἔφερε «χαρὰν μεγάλην παντὶ τῷ λαῷ»¹. Πρῶτοι μέτοχοι τῆς χαρᾶς ἐκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου (ἔστις ἦτο ὁ Γαβριήλ, κατὰ τὴν Ὑμνογραφίαν), οἱ ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς ἐπὶ τὴν ποιμνὴν αὐτῶν» ἀπλοῖκοι «ποιμένες». Μετὰ τοὺς ποιμένας, καλοῦνται ὑπὸ τῆς Ὑμνογραφίας πάντες καὶ πάντα νὰ συμμεθέξωσιν εἰς τὴν χαρὰν ταύτην. «Εὐφράνθητι, Ἱερουσαλήμ»,

1. Δόξα στ' ὥρας παραμονῆς 24 Δ/βρίου.

-
- 1) Ἐκφραστοῦν τὰ συλλυπητήρια τοῦ Ταμείου εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ,
  - 2) Κατατεθῆ στέφανος ἐκ δάφνης εἰς τὴν σορὸν τούτου,
  - 3) Διατεθῆ ποσὸν ἐκ πέντε χιλιάδων (5.000) εἰς μνήμην αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Ταμείου Ὑποτροφιῶν τῆς Ἀνωτέρας Σχολῆς Νοσοκόμων τοῦ Ν.Ι.Κ.Ε.
  - 4) Δημοσιευθῆ τὸ παρὸν εἰς τὸν Τύπον καὶ
  - 5) Παραστῆ τὸ προσωπικὸν τοῦ Ταμείου εἰς τὴν κηδεῖαν του.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26ῃ Ὀκτωβρίου 1972

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

λέγει ὁ Ὑμνος, «πανηγυρίζατε πάντες οἱ ἀγαπῶντες Σιών»). Καὶ ἐκτίθενται οἱ λόγοι «σήμερον ὁ χρόνιος ἐλύθη δεσμός τῆς καταδίκης τοῦ Ἀδάμ. Ὁ Παράδεισος ἡμῖν ἀνεφύχθη. Ὁ ὄφις κατηργήθη. Χορευέτω τοῖνον πᾶσα ἡ κτίσις καὶ σκιρτάτω, ἀνακαλέται γὰρ αὐτήν (ἐννοεῖται εἰς τὸ πρωτόκτιστον κάλλος), παραγέγονε Χριστός». «Εὐφραινέσθωσαν οἱ Οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ. Ἀπάντων τῶν πανηγύρεων κεφάλαιον θεωρεῖ τὴν τοῦ Σωτῆρος γέννησιν Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ ἀπευθυνόμενος εἰς ἓνα ἕκαστον λέγει· «μετὰ τοῦ ἀστέρος δράμε» εἰς προσκύνησιν, «μετὰ Μάγων δωροφόρησον, μετὰ ποιμένων δόξασον, μετὰ Ἀγγέλων χόρευσον, μετὰ Ἀρχαγγέλων ὕμνησον. Ἔστω κοινὴ πανήγυρις, οὐρανίων καὶ ἐπιγείων δυνάμεων». Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ ἡ Ὑμνογραφία ἀπηχοῦσιν τοὺς Ὑμνοὺς τῶν ἐν οὐρανοῖς 24 πρεσβυτέρων, οἵτινες ἐκ προσώπου τῶν τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς διαθήκης ἐξαγορασθέντων διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἐν Βηθλεὲμ γεννηθέντος, ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης δοξάζουν τὸν Κύριον. Τούτους ὁ θεατῆς τῶν ἀρρήτων ἀποκαλύψων Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης εἶδεν, ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς Πάτμου ὄν, νὰ πίπτωσι πρηνεῖς καὶ νὰ προσκυνῶσι λατρευτικῶς τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον, «σαρκὶ τεχθέντα Θεὸν» καὶ νὰ λέγωσιν «ἄξιός εἰ, ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν, λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δυνάμιν» (Ἀποκ. δ' 11). Εἰς ἄλλην ὄρασιν πάλιν ἀναφέρει, ὅτι εἶδε «μυριάδας μυριάδων καὶ χιλιάδας χιλιάδων Ἀγγέλων» νὰ ἐπαναλαμβάνωσι τὴν αὐτὴν δοξολογίαν μεθ' ὄλων τῶν ἐν οὐρανοῖς ἁγίων καὶ μεθ' ὄλων τῶν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης κτισμάτων νὰ πίπτωσι καὶ νὰ προσκυνῶσιν (Ἀποκ. ε' 9-14).

Ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ περικυκλοῦντες τὰ ἐπὶ γῆς θυσιαστήρια εὐσεβεῖς ἀναγνωρίζουσιν «ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις» καὶ ὅτι εἶναι «ἄξιον καὶ δίκαιον, πρέπειν καὶ ὀφειλόμενον».

Ἡ Ὑμνογραφία δι' ἐξόχων λογοτεχνικῶν σχημάτων παρομοιώσεων, μεταφορῶν, ἀντιθέσεων, παρηγήσεων, ἀποστροφῶν, ὑπερβολῶν, ἐπαναλήψεων προτρέπει καὶ αὐτὴ «πᾶσαν πνοὴν καὶ πᾶσαν κτίσιν» νὰ μιμηθῶσι τοὺς ἐν οὐρανοῖς. Καταπληκτικὴ εἶναι ἡ παράθεσις συνωνύμων ἢ ἡ ἐφεύρεσις νέων ὄρων, δι' ὧν ἐκφράζονται τὰ πλέον χαρμόσυνα τῶν συναισθημάτων καὶ ἡ ἐκδήλωσις αὐτῶν, ὡς καὶ αἱ προτροπαὶ εἰς συμμετοχὴν. Ἐκ τῶν τοιούτων τῆς Ὑμνογραφίας 20-30 Δεκεμβρίου ἐκλέγομεν καὶ παραθέτομεν τὰ χαρακτηριστικώτερα.

Καὶ προκειμένου περὶ τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων ὁ Ὑμνογράφος, διὰ τῶν νοερῶν ὀμμάτων τῆς πίστεως βλέπει «χοροὺς Ἀγγέλων» νὰ προτρέχωσι τῆς Παρθένου, εὐρισκομένης καθ'

ὁδὸν πρὸς Βηθλεέμ², καὶ ἀπευθυνόμενος εἰς αὐτοὺς λέγει· «Ἄγγελοι θαυμάσατε» τὸ προκείμενον μέγα γεγονός³, «προπορεύεσθε, ἡ σοφία (=ὁ Σωτὴρ) προέρχεται», τ.ξ. ἤδη ἐμφανίζεται⁴. «Αἱ Δυνάμεις ὑμνήσατε» αὐτόν⁵. Ἀκούει εὐκρινῶς ὁ Ὑμνογράφος διὰ τῶν πνευματικῶν ὧτων τὰς στρατιάς τῶν ἀσωμάτων, νὰ κράζουν «ὁ βασιλεὺς τῶν Οὐρανῶν Χριστὸς παραγίνεται»⁶. Προτρέπει νὰ ἐπισπεύσουν τὴν προετοιμασίαν, ὁ ἀστὴρ ἤδη ἐκπέμπει τὰς ἀνταυγείας, δι' ὧν προαναγγέλλεται ἡ ἀνατολή του, μὴ βραδύνουν καὶ δὲν προλάβουν νὰ ἴδουν τὴν γέννησιν⁷, νὰ προεுτρεπίζωνται, νὰ ὑμνολογήσουν⁸. Ἀκούει νὰ προτρέπουν τοὺς ποιμένας νὰ παύσουν ἀάγραυλοῦντες ὁ Χριστὸς ἐτέχθη⁹. Παρακινεῖ «στρατὸν θείων Ἀγγέλων ὑμῆσαι τὴν ἀφατον Κυρίου συγκατάβασιν»¹⁰. «Τάξεις νοεραὶ Ἀγγέλων ἐν ὑψίστοις βοήσατε τῷ τικτομένῳ δόξα σοι», λέγει εἰς τὴν προεόρτιον ἄσματογραφίαν του ὁ ἱ. Ὑμνογράφος.

Συνοδεῖα Ἀγγέλων. Ὁ ἱ. Ὑμνογράφος βλέπει τὰς νοερὰς Δυνάμεις οὐ μόνον νὰ θεῶνται, δοξάζωσι καὶ ἀγάλλωνται ἀκίνητοι, ἀλλὰ καὶ νὰ προσφέρωσι τὰς ὑπηρεσίας των. Οὕτω βλέπει «χοροὺς Ἀγγέλων», ἤτοι Ἀγγέλους διηρημένους εἰς ομάδας, νὰ προστρέχωσι, νὰ προηγοῦνται τῆς Παρθένου, ἥτις μετέβαινε εἰς Βηθλεέμ, διὰ νὰ γεννήσῃ τὸν Κύριον¹¹.

Ἄγγελοι καὶ ἐνανθρώπησις.

Τὸ ὑπερφυῆς μυστήριον ἐφανερῶθη. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγενεν υἱὸς ἀνθρώπου. «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Τὰ Χερουβὶμ δὲν ὑπάρχει πλέον λόγος νὰ «φυλάττωσι μὲ τὴν φλογίνην ρομφαίαν τὴν στρεφομένην τὴν ὁδόν, ἥτις ὠδήγει εἰς τὸ ἐν τῷ Παραδείσῳ δένδρον τῆς ζωῆς» (Γενεσ. γ' 24)¹². Ἡ φύλαξις ἐχρειάζετο ἐν ὅσῳ ἔζη ὁ πρῶτος Ἀδάμ. Ἀφοῦ

2. Δόξα στ' ὥρας παραμονῆς Χριστουγέννων.
3. α' καὶ νῦν Ἑσπ. 20 Δεκεμβρίου.
4. α' αἰνῶν Ἑσπ. 20 Δεκεμβρίου.
5. γ' αἰνῶν Ἑσπ. 20 Δεκεμβρίου.
6. Δόξα αἰνῶν 20 Δεκεμβρίου.
7. 1ον ἀπόστ. αἰνῶν 21 Δεκεμβρίου.
8. Τρ. 2ον, η' ᾠδῆς καν. 24 Δεκεμβρίου.
9. Κάθ. β' στιχολογίας 24 Δεκεμβρίου.
10. Τρ. 2ον, β' καν., γ' ᾠδῆς 24 Δεκεμβρίου.
11. Δόξα στ' ὥρας παραμονῆς Χριστουγέννων.
12. Κεραγ. 1ον ἔσπερ. ἑορτ. Χριστουγέννων.

ὅμως ἐγεννήθη ὁ δεύτερος Ἀδάμ, ἀό Παράδεισος ἠνοίχθη»¹³. Ἡ εἴσοδος ἐλευθέρα.

Συναίσθηματικὴ κατάστασις τῶν Ἀγγέλων. Ποικιλοτρόπως ἐκφράζεται ἡ τοιαύτη κατάστασις τῶν ἐπουρανίων πνευμάτων. Δὲν ἐσαρκώθη δι' αὐτὰ ὁ Σωτὴρ. Δὲν ὑπεῖχον εὐθύνην τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. Ἐπομένως δὲν εἶχον ἀνάγκην σωτηρίας. Ἡ φύσις αὐτῶν εἶχεν ὀριστικοποιηθῆ εἰς τὸ ἀγαθόν. Ἐθλίβοντο ὅμως, διότι ἔβλεπον «τυραννόμενον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων». Διακαῶς ἐπεθύμουν τὴν σωτηρίαν τοῦ πεσόντος ἀνθρώπου. Βλέποντες τώρα τὴν σωτηρίαν γεγονός ἐκφράζουν ποικιλοτρόπως τὴν χαρὰν των, κατὰ τὴν Ὑμνογραφίαν. Οὕτω ἠνωμένοι μετ' ἀνθρώπων πνευματικῶς πανηγυρίζουσι¹⁴. Ποιητικῆ ἀδεία ὁ Ὑμνογράφος ἀκούει νὰ ψάλλωσι τὸ «Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ ἐν Βηθλεέμ», ἀπὸ τὸν τόπον τῆς κατοικίας του. Ἡ μελωδία τῶν Ἀγγέλων ἠκούετο, κατὰ τὸν ποιητὴν, ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς¹⁵. Νοερωῶς ὁ ποιητὴς βλέπει αὐτοὺς νὰ «χορεύωσιν καὶ ἀγάλλωνται πάντες εἰς τὸν οὐρανὸν σήμερον», ἡμέραν τῆς γεννήσεως¹⁶, νὰ δοξάζωσι μετὰ τῶν ποιμένων¹⁷, νὰ θαυμάζωσι¹⁸.

Ὁ Ἄγγελος ὅστις μετέδωκεν εἰς τοὺς ποιμένας τὸ Εὐαγγέλιον, ὑπέδειξε τὸ μέρος, ὅπου εὐρίσκετο τὸ θεῖον Βρέφος, ὁ ποιητὴς ὅμως ἐλευθέρως ἀποδίδων τὸ Εὐαγγέλιον ἐμφανίζει τὸν Ἄγγελον προτρέποντα· «ἀνυμνήσατε ὅτι ἐτέχθη Χριστός»¹⁹, καὶ ἀκολουθῶς ἐξιστορεῖ τὴν ἐμφάνισιν «στρατευμάτων οὐρανῶν κραυγαζόντων «δόξα Θεῷ...» (Λουκᾶ β' 10-14)²⁰. Κατὰ τὸν Ὑμνογράφον «τὰ τάγματα τῶν Ἀγγέλων κατεπλάγησαν διὰ τὴν κατάβασιν τοῦ Χριστοῦ, Θεὸς νὰ γεννηθῆ ἐκ γυναικὸς» (Γαλ. δ' 4)²¹. Ἐνῶ δὲ οἱ ποιμένες «ἐμελωδῶδον ἄσμα» σύνηθες, ὡς μουσικὰ ὄργανα χρησιμοποιοῦντες λαϊκῆς κατασκευῆς προχείρους ποιμενικοὺς αὐλοὺς, στρατὸς Ἀγγελικὸς ἐφώναζεν εἰς τοὺς ποιμένας· «αἶνον ἄσατε Θεῖον, διότι ἐτέχθη Χριστός», ἀφήσατε ἀνιέρους ὕμνους²².

13. Δόξα ἀποστ. ἑσπερ. ἑορ. Χριστουγέννων.

14. Τρ. 1ον Λιτῆς ἑορ. Χριστουγέννων.

15. Τρ. 3ον Λιτῆς ἑορ. Χριστουγέννων.

16. Καὶ νῦν Λιτῆς ἑορ. Χριστουγέννων, Καὶ νῦν αἶνων τῆς αὐτῆς.

17. Τρ. 1ον ἀποστ. Ἑσπ. ἑορ. Χριστουγέννων.

18. Καὶ νῦν ἀποστ. Ἑσπ. ἑορ. Χριστουγέννων.

19. Τρ. 1ον ζ' φδῆς καν. ἑορ. Χριστουγέννων.

20. Τρ. 2ον ζ' φδῆς καν. ἑορ. Χριστουγέννων.

21. Κἀθ. 1ον 28 Δεκεμβρίου.

22. Κἀθ. 2ον 28 Δεκεμβρίου.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

253. Δύναται νὰ γίνῃ βάπτισις τριῶν ἢ τεσσάρων βρεφῶν ὁμοῦ; (Ἐρώτησις Αἰδεσμ. Κ. Ματσιοῦλα).

254. Ποῦ πρέπει νὰ γίνεται τὸ βάπτισμα τῶν ἐνηλίκων; (Ἐρώτησις Αἰδεσμ. Χ.).

Ἡ πρᾶξις τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ἐγνώριζε μόνον ὡς ἐξαίρεσι, γιὰ λόγους ἀνάγκης, τὸ βάπτισμα μεμονωμένων ἀτόμων. Κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς ἐγένετο συστηματικὴ προπαρρασκευὴ

Μικτὰὶ ὁμάδες Ἀγγέλων κ.λπ. Οἱ Ὑμνογράφοι 20-24 Δ/βρίου, κατὰ σχῆμα προωθύτερον, προτρέπουν Ἀγγέλους νὰ ἀποτελέσουν προπομπὴν τῆς Μητρὸς τοῦ Χριστοῦ αἰνοῦντες αὐτὴν μετὰ τῶν Μάγων, τῶν Ποιμένων, δηλ. προσώπων τὰ ὁποῖα σχετίζονται ἀμέσως μὲ τὸ γεγονός τῆς θείας ἐνσαρκώσεως (Λουκᾶ β' 11-15). Εἰς τὴν προπομπὴν ταύτην ὁ Ὑμνος προσθέτει καὶ ἡμᾶς τοὺς σημερινούς, ποιητικῆ ἀδεία²³. Ἀλλ' ὁ ἀστὴρ (Ματθ. β' 2,9,10) ἤδη «προλάμπει», ἐκπέμπει τὰς ἀνταυγείας, αἷτινες προαναγγέλλουν τὴν ἀνατολὴν του· φωνάζει λοιπὸν ὁ Ὑμνογράφος «Ποιμένες μετ' Ἀγγέλων, οἱ Μάγοι μετὰ δώρων, προφθάσαι εὐτρεπίσθητε», γρήγορα ἐτοιμάζεσθε, τὸ χαρμόσυνον γεγονός πλησιάζει²⁴.

Τρέχετε, ἐπαναλαμβάνει ὁ αὐτός, Μάγοι μετὰ τοῦ ἀστέρος σὺν δώροις, ὅς συνοδεύομεν καὶ ἡμεῖς νὰ προσκυνήσωμεν ὁμοῦ, καὶ σεῖς Ποιμένες σπεύσατε νὰ ἐκβοήσητε «σὺν Ἀγγέλοις τῷ τικτομένῳ ἐν σπηλαίῳ καὶ φάτνῃ, δόξα σοι»²⁵.

«Δόξασον ἡ Οἰκουμένη μετὰ Ἀγγέλων καὶ τῶν Ποιμένων», προτρέπει τελικῶς ὁ αὐτός Ὑμνογράφος, «τὸν πρὸ αἰώνων Θεὸν (τὸν Χριστὸν) βουληθέντα ἐποφθῆναι παιδίον νέον»²⁶. «Σκιρτήσατε ἄγγελοι», φωνάζει ὁ Ὑμνογράφος, ὡσάν νὰ εἶχον οἱ Ἀγγελοι ἀνάγκην τῶν προτροπῶν του.

(Συνεχίζεται)

Ν. ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΑΚΙΣ

23. 2ον προσόρτ. μεσῶδιον καθ. 21 Δεκεμβρίου.

24. 1ον ἀποστ. αἰνων 21 Δεκεμβρίου.

25. 2ον προσόρτ. ἐξαπ/ριον 24 Δεκεμβρίου.

Δόξα ἀποστ. αἰνων 24 Δεκεμβρίου.

26. Κοντάκια προσόρτιον καὶ ἑορτῆς.

τῶν κατηγουμένων, μὲ εἰδικὲς κατηχήσεις καὶ δεήσεις γι' αὐτούς, ἀνεγινώσκοντο οἱ ἐξορκισμοί, ἐδιδάσκετο σ' αὐτούς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως καὶ ἡ Κυριακὴ προσευχὴ καὶ ἐγίνετο τὸ ἅγιο βάπτισμα ὁμαδικῶς κατὰ τὶς μεγάλες ἑορτὲς καὶ μάλιστα κατὰ τὸ Πάσχα καὶ τὰ Θεοφάνεια. Κατὰ τὰ βαπτίσματα παρίστατο ὁλόκληρος ἡ Ἐκκλησία σὲ ἑορταστικὴ σὺνάξι, πού κατεστέφετο μὲ τὴν θεία λειτουργία καὶ τὴν θεία κοινωνία, πού ἀποτελεῖ τὸ ἀποκορύφωμα τῆς χριστιανικῆς μυσήσεως καὶ τὴν πρᾶξι τῆς ἐνσωματώσεως ὅλων τῶν πιστῶν δι' αὐτῆς στὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

Σ' ὅλα τὰ παλαιὰ χειρόγραφα Εὐχολόγια οἱ εὐχὲς καὶ οἱ τυπικὲς διατάξεις τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος εὐρίσκονται σὲ πληθυντικὸ ἀριθμὸ. Καὶ στὰ σημερινὰ Εὐχολόγια μας μπορούμε νὰ διακρίνωμε λείψανα αὐτῶν τῶν ἀρχαίων εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν τύπων.

Μὲ τὴν πάροδο ὅμως τῶν αἰῶνων καὶ τὴν τελεία ἐπικράτησι τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ, ἀπὸ τὴν ὁμαδικὴν βάπτισι φθάσαμε σιγά-σιγά στὴν ἀτομικὴ. Σ' αὐτὸ συνετέλεσαν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ θνησιμότης τῶν νηπίων καὶ ὁ φόβος νὰ μὴ ἀποθάνουν «ἀφώτιστα», ἀφ' ἑτέρου δὲ κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς δουλείας ὁ φόβος τῶν ἀλλοπίστων καὶ γενικὰ οἱ κίνδυνοι, πού συνεῖχαν τότε τὴν Ἐκκλησία. Ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου βαπτίσματος περιέπεσε στὴν πρᾶξι σὲ τέτοια παρακμῆ—ἀς μὴ φοβούμεθα νὰ ὁμολογήσωμε τὴν ἀλήθεια—, ὥστε ἡ σημερινὴ τέλεισις τῆς εἶναι σκιά τῆς παλαιᾶς τῆς μορφῆς. Χωρὶς νὰ ἀρνηθῆ κανεὶς ὅτι κατὰ τόπους ἡ φθορὰ εἶναι ὀλιγωτέρα, γενικῶς ἡ εἰκὼν, τὴν ὁποία παρουσιάζει ἡ τελεσιουργία τῆς σὲ πολλὰ μέρη ἀπὸ πολλοὺς ἱερεῖς, εἶναι τόσο ἀπογοητευτικὴ, ὥστε νὰ μὴ ἐλπίζῃ κανεὶς τὴν ἀνόρθωσί τῆς, παρὰ μόνον ἀπὸ μία δραστηρία καὶ καλῶς μελετημένη ἐπέμβασι τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ἡ ὁποία θὰ ἐπαναφέρῃ στὸ μυστήριον τῆς χριστιανικῆς μυσήσεως τὴν ἀρμόζουσα τάξι.

Ἐνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς παραδόσεως, πού πρέπει νὰ ἀναζήτῃσιν, εἶναι καὶ ἡ καθ' ὁμάδας βάπτισις. Ὁ κίνδυνος θανάτου τῶν νηπίων ἔχει σήμερα, χάρις στὰς προόδους τῆς ἰατρικῆς, περιορισθῆ στὸ ἐλάχιστον. Ἄν δὲν συντρέχῃ εἰδικὸς λόγος, θὰ μπορούσε νὰ τελῆται τὸ βάπτισμα ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς μεγάλας ἑορτάς, ὅπως καὶ πρὶν. Ἡ τοῦλάχιστον, μέχρις ὅτου φθάσωμε στὸ ἰδεῶδες αὐτό, θὰ μπορούσε νὰ συγκεντρώνωνται τὰ βαπτίσματα τοῦ μηνός, ἢ ἔστω τῆς ἐβδομάδος, σὲ μία κοινὴ βαπτισματικὴ σὺνάξι μία Κυριακὴ, ἐπὶ παραδείγματι τὸ ἀπόγευμα. Θὰ ἦτο μία ἑορτὴ τῆς μεγάλης ἢ μικρᾶς ἐνορίας, κατὰ τὴν ὁποία θὰ εἰσεδέχετο τὰ νέα μέλη τῆς. Ἄν μπορούσε μάλιστα τὸ βάπτισμα, κατὰ τὴν ὁρθὴ ἀρχαία τάξι, νὰ τελῆται ἐντὸς τῆς θείας λειτουργίας ἢ ἔστω ἀμέσως μετὰ ἀπὸ αὐτὴν καὶ νὰ συνεδιάζετο μὲ τὴν θεία κοινωνία τῶν νεοφωτι-

στων, ἀλλὰ καὶ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ἄλλων πιστῶν, ὅπως ἀπαί-
τεῖ ἡ παλαιὰ προᾶξις, θὰ ἐπανήρχετο ἡ ὅλη ἀκολουθία στὸ ἀρχαῖό
της πλαίσιο.

Ἐκεῖ ὅμως ποῦ ἐπιβάλλεται ἡ ὁμαδικὴ τέλεσις τοῦ ἁγίου
βαπτίσματος, εἶναι οἱ μεγάλες πόλεις. Οἱ μεγάλες ἐνορίες τῶν πό-
λεων ἔχουν σήμερα πολλαπλάσιο πληθυσμὸ τοῦ προπολεμικοῦ καὶ
καλοῦνται νὰ ἐξυπηρετήσουν τὶς λειτουργικὰς ἀνάγκας λαοῦ, ποῦ
φυσιολογικῶς δὲν θὰ ἐπαρκοῦσαν δεκάδες ἐνοριῶν νὰ τὶς καλύψουν.
Ἡ Ἐκκλησία ἦταν φυσικὸ νὰ εὐρεθῇ σὲ δυσχερῆ θέσι καὶ νὰ κατα-
ληφθῇ ἀπροπαράσκευος γιὰ τὴν μεγάλη ἀλλαγὴ. Στὴν θεία λατρεία
καὶ εἰδικῶς στὴν ἀκολουθία τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, περὶ τῆς ὁποίας
ὁ λόγος, οἱ ἐπιπτώσεις εἶναι περισσότερο ἐμφανεῖς, γι' αὐτὸ καὶ ἡ
διόρθωσις ἰδιαιτέρως ἐπείγουσα. Εὐτυχῶς οἱ βαπτίσεις κατ' οἶκον
ποῦ μετέβαλαν τὸ βάπτισμα σὲ οἰκογενειακὴ ὑπόθεσι, ἔχουν ἐκλεί-
ψει. Ἄλλ' οἱ ναοὶ μας, στοὺς ὁποίους τελοῦνται τῶρα κατὰ τὶς
Κυριακὰς σειρὰς ὀλόκληρες βαπτισμάτων, ἀντιμετωπίζουν τὴν νέα
κατάστασι μὲ τὰ ἴδια μέσα καὶ τοὺς ἰδίους τρόπους, ποῦ τὰ ἀντιμε-
τώπιζαν στὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας. Ἐνῶ κτίζονται περιλαμ-
προὶ ναοί, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ γραφεῖα, τὶς αἰθουσες κ.λπ., ποῦ ἐπαινετῶς
προβλέπονται στὶς νέες οἰκοδομὰς, κανεῖς δὲν ἐσκέφθη νὰ συνάψῃ
σ' αὐτοὺς καὶ ἓνα εὐπρεπὲς βαπτιστήριον, μὲ τὴν κατάλληλη θέρμαν-
σι, μὲ σταθερὰ κολυμβήθρα, μὲ μονίμους ἐγκαταστάσεις θερμοῦ
καὶ ψυχροῦ ὕδατος καὶ μόνιμο ἀποχέτευσι. Οἱ φορητὰς κολυμβή-
θρες, μὲ τοὺς κάδους τῶν ζεστῶν καὶ τῶν κρύων νερῶν καὶ ὅλα ἐκεῖ-
να ποῦ θυμίζουσι τὰ κατ' οἶκον βαπτίσματα τῆς περιόδου τῆς ἀνάγ-
κης, πρέπει νὰ δώσουν τὴν θέσι των σὲ πολυτιμὰ σύγχρονα
βαπτιστήρια κατὰ τὸ πρότυπο τῶν παλαιοχριστιανικῶν βαπτιστη-
ρίων. Καὶ ἀντὶ νὰ φθείρεται ἡ ἀκολουθία μὲ τὴν τέλεσι σειρῶν βα-
πτίσεων σὲ διαρκῶς ἐπιταχυνόμενον ρυθμὸ, θὰ ἦτο εὐχρῆς ἔργον νὰ
γίνουσι ὅλα μαζὶ σὲ μιὰ εὐπρεπῆ τελετῇ. Εἶδαμε ἀκολουθίαι σὲ
μεγάλες πόλεις, ποῦ συμπνίγονται γιὰ εὐνοήτους λόγους σὲ τόσο
στενὰ χρονικὰ ὅρια, ποῦ οὔτε ἓνας κοινὸς ἁγιασμὸς δὲν θὰ ἦταν
δυνατὸν πλήρως νὰ τελεσθῇ. Καὶ παρακολουθήσαμε βαπτίσματα,
στὰ ὁποῖα ἡ συμμετοχὴ περισσοτέρων τοῦ ἐνὸς ἱερέων ἀντὶ νὰ
προσδώσῃ λαμπρότητα στὴν ἱεροτελεστία, συντελοῦσε στὴν πλήρη
καταστροφὴ τῆς, ἀφοῦ ὁ ἓνας ἱερεὺς διάβαζε τοὺς ἐξορισμοὺς
καὶ ὁ ἄλλος καθηγίαζε τὸ ὕδωρ, καὶ ἐνῶ ὁ ἓνας ἐβάπτιζε, ὁ ἄλλος
ἐδιάβαζε τὶς εὐχὰς τοῦ χρίσματος, τῆς ἀπολούσεως καὶ τῆς τριχο-
κουρίας, καὶ τοῦτο γιὰτὶ ἀνέμενε ἄλλο βρέφος ἢ ἐπέκειτο ἡ τέλεσι
γάμου ἢ ἄλλης ἀκολουθίας.

Εἰδικῶς γιὰ τὸ βάπτισμα τῶν ἐνηλίκων χρειάζεται ἰδιαιτέρα
προσοχὴ. Μὲ τὸν νηπιοβαπτισμὸ ξεχάσαμε τὸν κανονικὸ τρόπο

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

ΚΑΙ ΤΟ ΑΠΛΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ ΩΦΕΛΕΙ

Τὸ Εὐαγγέλιο φαίνεται σὲ πολλοὺς πολὺ εὐκολονόητο. Ἀντίθετα, στὴν πραγματικότητα, εἶναι πολὺ βαθύ. Πρέπει λοιπὸν νὰ παρακολουθῆ κανεὶς τὸ κήρυγμα μὲ ἄκρατο ἐνδιαφέρον, ὥστε νὰ μπαίνη στὴν ἄβυσσο τῶν εὐαγγελικῶν ἀληθειῶν, ἔχοντας ὁδηγό, μπιστά του, τὸν ἴδιο τὸν Χριστό. Καὶ γιὰ νὰ μπαίνετε εὐκολότερα στὸ νόημα τοῦ Εὐαγγελίου, ἄς διαβάσετε ἀπὸ πρὶν τὴν περικοπή, ποὺ σᾶς ἐξηγεῖ τὸ κήρυγμα. Θὰ μιμηθῆτε ἔτσι τὸν εὐνοῦχο τῆς Κανδάκης, ποὺ πρῶτα διάβασε τὸν Προφήτη Ἡσαΐα καὶ ὕστερα τοῦ τὸν ἐρμήνευσεν ὁ Ἀπόστολος Φίλιππος.

Αὐτὰ συνιστοῦσε ὁ ἱερός Χρυσόστομος στὸ ἐκκλησιασμά του. Αὐτὰ συνιστᾶ καὶ σ' ἐμᾶς. Εἶναι μιὰ πρακτικὴ συμβουλὴ μεγάλης καὶ ἀθάνατης ἀξίας. Κατάλληλη γιὰ ὅλους τοὺς καιροὺς καὶ γιὰ ὅλους τοὺς πιστοὺς.

Διάβασμα τῆς Γραφῆς δὲν σημαίνει μονάχα ἐμπεριστατωμένη μελέτη τῆς, μὲ τὰ σχετικὰ ἐρμηνευτικὰ βοηθήματα, ποὺ ἔχουμε στὴ διάθεσή μας ἀπὸ τὴν ἐποικοδομητικὴ γραμματεία τῆς Ἐκκλησίας. Σημαίνει καὶ ἀπλό διάβασμα. Καὶ αὐτὸ ἔχει ὠφέλεια ὄχι λίγη.

Κατὰ ἓνα ἄλλο μεγάλο ἐρμηνευτὴ τῆς Γραφῆς, τὸν πολὺ Ὠριγένη, οἱ περιεχόμενες στὴ Βίβλο σωτήριες ἀλήθειες βρίσκον-

---

τῆς τελεσιουργίας τοῦ μυστηρίου καὶ κάμνουμε γιὰ τοὺς μεγάλους ὅ,τι κάμνουμε καὶ στὰ βρέφη. Ἐφ' ὅσον δὲν ἔχομε εἰδικὰ βαπτιστήρια καὶ δὲν συντρέχει ἄμεσος λόγος, θὰ ἔπρεπε τὸ βάπτισμά των νὰ γίνεται σὲ ἐποχὴ ποὺ θὰ ἦταν δυνατὴ ἡ τέλεις του σὲ ποταμό, στὴν θάλασσα ἢ σὲ δεξαμενὴ. Αὐτὰ ποὺ διαβάζουμε ἢ ποὺ βλέπουμε σὲ φωτογραφίες, νὰ βαπτίζεται δηλαδὴ ὁ κατηχούμενος σὲ ἓνα βαρέλι ἢ σὲ μιὰ σκάφη—πρὸ καιροῦ εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας μιὰ τέτοια φωτογραφία μὲ τὸν νεοφώτιστο ὀκλαδὸν μέσα σ' αὐτή, γύρω-γύρω διαφόρων σχημάτων κοινὰ δοχεῖα νεροῦ καὶ ἀπὸ ἐπάνω τὸν ἱερέα νὰ «βαπτίζη»—ἢ δίπλα σὲ μιὰ κολυμβήθρα, εἶναι ἀπαραδέκτα. Ἡ πρώτη ἐπαφὴ τοῦ νέου χριστιανοῦ μὲ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας γίνεται συνήθως κατὰ τρόπο, ποὺ ἐγγίζει τὰ ὅρια τῆς παρωδίας. Στις περιπτώσεις αὐτὲς πρέπει νὰ ἐξασφαλίζονται οἱ ὅροι γιὰ τὴν πλήρη τριττὴ κατάδυσι. Τότε ἰδιαιτέρως ἢ σύνδεσις πρὸς τὰς ἐορτάς, πρὸς τὴν θεία λειτουργία καὶ πρὸς τὴν πανηγυρικὴ σύναξι τῶν πιστῶν καὶ τὴν ὁμαδικὴ καὶ λαμπρὰ τέλει τοῦ μυστηρίου εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητα.

ται σὲ ἐπάλληλα στρώματα. Αὐτὴ ἡ πνευματικὴ γεωλογία καλεῖ τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα σὲ ἐξερεύνησίν της. Καὶ πολλὰς φορὰς συμβαίνει τὸ ἐξῆς. Ἐνα χωρίο πὸν διαβάσαμε κάποτε καὶ πήραμε ἕνα νόημά του, μιὰ ἄλλη φορὰ, ξαναδιαβάζοντάς το, βλέπουμε νὰ ἔχη μέσα του καὶ δεύτερο ἢ καὶ τρίτο νόημα. Ὅσο πιὸ πολὺ συγχρωτιζόμεστε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τόσο ἡ ψυχὴ μας πλουτίζειται ἀπὸ τὸ λυτρωτικὸν τοῦ φῶς. Ὁ Παράκλητος «πνέει ὅπου θέλει». Ὑπάρχουν στιγμὲς, πὸν ἕνα ρητὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀπλῶς ἀτενίζοντάς το, χωρὶς νὰ ἔχουμε καταβάλλει μιὰ ἰδιαίτερη προσπάθεια, βρίσκει μιὰ συγκλονιστικὴ ἀπήχηση μέσα μας. Προκαλεῖ ἀνάνηψη, ἅγιες ἀποφάσεις. Στηρίζει τὴν πίστη. Ἐνισχύει στὴν ἀντιμετώπιση κάποιου δεινοῦ πειρασμοῦ. Παρηγορεῖ ἀπὸ κάποια θλίψη. Ἄρκει νὰ ἔχουμε ἀγαθὴ προαίρεση. Νὰ ἐμπύπτουμε στὸν Μακαρισμὸν τῶν «καθαρῶν τῆ καρδίας», πὸν ἀζιώνονται νὰ δοῦν τὸν Θεόν. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔχουμε αὐτὴ τὴν εὐθεΐα προαίρεση, πὸν προκαλεῖ τὴ θεοφάνεια, ὁ Κύριος εἶναι τόσο μεγάλθυμος καὶ τόσο ἐπείγεται νὰ μᾶς ἐδεργητέη, ὥστε μπορεῖ μὲ κάποια λάμψη τοῦ λόγου του νὰ μᾶς φωτίση.

Γιὰ τὸν ὀρθόδοξο χριστιανό, αὐτὲς οἱ θεῖες εὐκαιρίαι δὲν λείπουν. Ἀκόμη καὶ ἂν δὲν διαβάξῃ τὴ Γραφή, ὁ λόγος της περιηγεῖ γι' αὐτὸν μέσα στὴ λατρεία. Φθάνει στ' αὐτία του ἀπὸ παντοῦ. Καὶ ὅσο καὶ ἂν κανεῖς δὲν προσέχη, αὐτὸς ὁ ἱερὸς βόμβος κατασταλάζει κάποτε ἐν προτροπῇ, σὲ ἀποκάλυψη, σὲ ἀφύπνιση. Ἀπὸ ἀκαθόριστης μελωδίας νανοῦρισμα, γίνεται ξαφνικὰ ἀγκίστρι πὸν πιάνει τὴν ψυχὴ καὶ τὴν ἀνασύρει ἀπὸ τοὺς βυθοὺς της. Ἀπὸ ἀδιάφορο ἤχημα, ἀλλάζει σὲ παιάνα πὸν συνοδεύει μιὰ ἐξόρμηση γιὰ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Ἄς γυρίσουμε ξανά στὸν θεῖο Χρυσόστομο. Συχνὰ διαβεβαίωνε τὸ ἀκροατήριό του, ὅτι δὲν κουραζόταν νὰ κηρύττῃ καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὶς προτροπὰς του. Γιατὶ ἤξερε ὅτι ὑπῆρχε πάντα γιὰ κάποια ψυχὴ μιὰ κατάλληλη στιγμὴ φωτισμοῦ της. Ἡ συχνότης τοῦ λόγου ἀπέκλειε τὴν πιθανότητα τῆς ἀπώλειαι. Ὅταν τὸ δίχτυ δὲν ἔχη ρήγματα καὶ κενά, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ξεφύγουν μερικὰ ψάρια; Θὰ κλείσῃ γύρω σὲ ὅλα, δὲν θὰ ἀφήσῃ κανένα νὰ χαθῇ.

Λοιπόν, ὄχι μόνον ἄς μελετοῦμε, ἀλλὰ καὶ ἄς διαβάζουμε ἀπλῶς τὴ Γραφή. Ὁ νόμος τῶν πιθανοτήτων, μ' αὐτὴ τὴ συχνότητα, θὰ ἰσχύσῃ εὐνοϊκὰ γιὰ τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴ σωτηρίαν μας. Μεταστρέφοντας ἐδῶ τὸ ἀρχαῖο γνωστὸ ἀπόφθεγμα, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ ἐπανάληψη εἶναι μητέρα τῆς σωτηρίας.

Τὸ καθημερινὸν διάβασμα τῆς Γραφῆς εἶναι δεῖγμα ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ δίψας διὰ λύτρωση. Τὸ παιδί ἐνὸς μεγάλου

ζωγράφου ἀτενίζει τὸν πίνακα ποῦ βγῆκε ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ἀγαπημένου του πατέρα, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶναι ἱκανὸ νὰ τὸν θαυμάση τεχνοκριτικά. Τοῦ ἀρκεῖ ὅτι εἶναι ἀποκύημα μιᾶς ὑπάρξεως ἀγαπημένης. Ὅλα ὅσα ἀνήκουν σ' ἓνα ἀγαπημένο πρόσωπο, μᾶς εἶναι προσφιλή, ἀποτελοῦν γιὰ μᾶς χάρμα. Ἀγαπᾶμε λοιπὸν τὸ διάβασμα τῆς Γραφῆς, πρῶτα γιὰτὴ ἢ Γραφή εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ οὐράνιου Πατέρα μας. Τὸ μέλος αὐτῆς τῆς φωνῆς εἶναι πολλαπλὰ ἀξιοθαύμαστο καὶ ἀποκαλυπτικό. Μπορεῖ νὰ μὴ πιάνη ἢ ἀντίληψή μας ὅλην του τὴν ἀξία. Ὅμως τὸ ἀγαπᾶμε καὶ αὐτὸ ἀρκεῖ, γιὰ νὰ θέλουμε νὰ τὸ ἀκοῦμε.

Ἄλλὰ ξέρομε ὅτι δὲν θὰ μείνουμε ξένοι πρὸς αὐτὸ τὸν θησαυρό. Ὅτι τοῦλάχιστο ἓνα μέρος του θὰ γίνῃ δικό μας. Τώρα ἢ ἀργότερα, δὲν ἔχει σημασία. Κανείς-λέγει πάλι ὁ ἱερός Χρυσόστομος-δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σωθῇ χωρὶς τὸ φῶς τῆς Γραφῆς. Λοιπὸν, συμφέρον μας εἶναι νὰ ἔχουμε τὴ Γραφή διαρκῶς ἔναυλη, νὰ τὴ διαβάσουμε καὶ νὰ τὴν ἀκοῦμε συχνά. Μέσα στὸν γαλαξία τῶν φθόγγων της ὑπάρχουν μερικοὶ ποῦ θὰ μᾶς σώσουν. Μερικοὶ, προσωπικὰ προσωρισμένοι γιὰ μᾶς.

Καὶ ἔτσι μπορεῖ ὁ καθένας μας νὰ ἐπαναλάβῃ μαζί μὲ τὸν Ψαλμῶδ: «Γενέσθω ἡ χεὶρ σου τοῦ σῶσαί με, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἠρετισάμην. Ἡ ψυχὴ μου τὰ μαρτύριά σου ἠγάπησε σφόδρα» (Ψαλμ. ριγ' 167,173).

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

= Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α =

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους Α'. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τὸ κοινωνικὸν ἔργον τοῦ Μ. Βασιλείου. — **Ἀρχιεπ. Θυατείρων Ἀθηναγόρου**, «Ποῦ ἔστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς;». — **Ἐπισκόπου Εὐρύπου Βασιλείου**, Ἀρχιμ. Χρ. Παπασαζαντόπουλος(†). — **Ἄλ. Τσιριντάνη**, Χθές, σήμερον, αὔριον. — **Κωνστ. Γ. Μπόνη**, Τὸ περ. «Ἐφημέριος». — **Ἀρχιμ. Τιμοθ. Τριβιζᾶ**, Σκοπὸς καὶ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. — **Πρεσβ. Κων. Πλατανίτη**, π. Νικόλαος Παπαδημητρίου. — **Μ. Μηνδρινοῦ**, Ὁ ἐκ Θῆρας Ἀζαρίας Σιγάλας. — **Γ. Ἰωάννου**, Ἡ Ἐκκλησία διὰ τοὺς νέους. — **Χρ. Εὐαγγελάτου**, Τὰ Χριστούγεννα. — **Ἀνδρέου Νομικοῦ**, Ἡ χρονολογία τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. — **Δ. Φερούση**, Τὸ καθημερινὸ σου ψωμί. — **Παναγιώτου Δ. Σακελλαρίου**, Ἀρχιμ. Θεολόγος Κ. Παρασκευαΐδης δ. Θ. (1876-1938). Ὁ ἀπ' ἄμβωνος διδάσκαλος καὶ ὁ ἐπιστήμων. — **Ἐγκαίνια Ἱ. Παρεκκλησίου Ἱ. Μ. Νικαίας**. — **Σπύρου Ζερβοῦ**, Ἱ. Παρασκευόπουλος. — **Ν. Παπαμιχαλάκη**, Ἀγγελοι καὶ ἄνθρωποι πρὸ τοῦ Μυστηρίου τῆς θ. ἐνανθρωπήσεως κατὰ τὴν Ὑμνογραφίαν. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Καὶ τὸ ἀπλὸ διάβασμα ὠφελεῖ.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆνα 140.